

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2014-2017 DLA
GMINY NYSA**

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>4</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>6</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>9</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>11</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>19</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>42</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>134</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>137</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>143</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>144</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>145</i>
<i>12. BIBLIOGRAFIA</i>	<i>163</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY NYSA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Nysa na lata 2014 - 2017” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

Warto zwrócić uwagę, iż w Nysie oraz na terenie poszczególnych sołectw znajduje się wiele obiektów zabytkowych. Samo Miasto Nysa zwane niegdyś „Śląskim Rzymem” posiada wiele okazałych budowli stanowiących świadectwo bogatej blisko 800-letniej historii. Jego największy rozkwit przypada na okres od połowy XIV w. do 1810 r., kiedy było stolicą księstwa biskupów wrocławskich, przyczyniając się do dynamicznego rozwoju handlu, rzemiosła oraz szkolnictwa w regionie.

Nysa jest jednym z najstarszych miast na Śląsku. Jako dawna siedziba biskupów wrocławskich i miasto-twierdza posiada wiele zabytków architektury, pochodzących z okresu: gotyku, renesansu i baroku oraz fortyfikacje typu bastionowego. Nysa jest silnym ośrodkiem kulturalnym, co w połączeniu z jej walorami turystycznymi i architektonicznymi czyni z niej miejsce atrakcyjne turystycznie, podejmujące rokrocznie kilkaset tysięcy turystów krajowych i zagranicznych - głównie z Czech i Niemiec. Dlatego istotnym elementem rozwoju jest prężna wymiana handlowo-turystyczna z Republiką Czeską. Ogromnym atutem

Gminy jest niezdegradowane środowisko, a także Jezioro Nyskie będące miejscem wypoczynku i uprawiania sportów wodnych.

Gmina Nysa podejmuje szereg zadań mających na celu zwiększenie znaczenia zasobów dziedzictwa kulturowego w rozwoju miasta. Gmina Nysa biorąc pod uwagę powyższe cechy i wartości, dąży do harmonijnego i stałego rozwoju wszystkich dziedzin życia społeczno-gospodarczego, w ścisłym powiązaniu z tradycją i charakterem regionu. Nadrzędnym celem jest uzyskanie poprawy zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zachowanie krajobrazu kulturowego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska."

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury."

- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”

- *art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy

zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- 2) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 4) z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,

- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego

kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2012 w całym kraju znajdowały się 52 obiekty uznane za pomnik historii, w tym bazylika Św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki w Nysie.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,

strategii

rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt. 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust1, pkt. 4)
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4)

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt. 3)
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4)
- określa się w zależności od potrzeb granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt. 6)

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt. 2; art. 47, ust. 2, pkt. 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust. 2, pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt. 7 ustawa nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt. 4).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt. 16).

Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5).

Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immamentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust, pkt. 3 park krajobrazowy.

Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.).

W świetle art. 6 pkt. 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust 4).

W myśl art. 109 ust. 1 pkt. 4 w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości gminie przysługuje prawo pierwokupu.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. 1991 Nr 9 poz. 31).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów.
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2005 nr 112 poz. 939 i 940).

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań

oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

W tezach do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określono siedem podstawowych zasad konserwatorskich:

- *primum non nocere*,
- maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymanie się od działań niekoniecznych),
- usuwania tylko tego, co na oryginał działa niszcząco,
- czytelności i odróżnialności ingerencji,
- odwracalności metody i materiałów,
- wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te powinny być uwzględniane podczas prowadzenia wszelkich prac przy zabytkach przez wszystkie osoby działające w sferze opieki nad zabytkami, w tym przez: pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli, użytkowników i innych.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;

- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2011 – 2014

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami został przyjęty uchwałą Nr V/76/2011 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 29 marca 2011 r. Jest to dokument o charakterze strategicznym dla efektywnego zarządzania, zachowania i promocji dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim. Zakłada trzy główne cele strategiczne ze szczegółowymi priorytetami:

Cel strategiczny I – Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet I: Realizacja zadań własnych samorządu wojewódzkiego.

Priorytet II: Odnowa wsi w kontekście poprawy stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego.

Priorytet III: Rewaloryzacja miast.

Priorytet IV: Ochrona dziedzictwa archeologicznego.

Priorytet V: Rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa.

Priorytet VI: Rozwój instytucji opieki nad zabytkami.

Cel strategiczny II – Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytet I: Dziedzictwo kulturowe jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy.

Priorytet II: Wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo-parkowych.

Priorytet III: Wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych.

Priorytet IV: Wspieranie funkcjonowania istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków obejmujących charakterystyczne dla województwa cenne zespoły i obiekty zabytkowe.

Cel strategiczny III - Rozwój turystyki związanej z regionalnym dziedzictwem kulturowym i rozwój tożsamości regionalnej.

Priorytet I: Podniesienie poziomu edukacji i wiedzy nt. regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II: Powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa kulturowego i współpraca z instytucjami już istniejącymi.

Priorytet III: Współpraca między regionami.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO DO ROKU 2020

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego dnia 28 grudnia 2012 roku. Dokument stanowi bazę do realizacji polityki regionalnej w województwie do 2020 roku i został opracowany przy zachowaniu najważniejszych zasad programowania i planowania strategicznego. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego zakłada uzyskanie określonego stanu rozwoju województwa opolskiego, gdzie na pierwszym miejscu są jego mieszkańcy – wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, społeczność regionalna jest aktywna na rynku pracy i poza nim, a opolska gospodarka konkurencyjna i innowacyjna, zarówno w przestrzeni krajowej, jak i europejskiej.

„Województwo opolskie to wielokulturowy region, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców, z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką oraz z przyjaznym środowiskiem życia”

W dokumencie wyznaczono szereg celów strategicznych, jednak nie zawierają one zbyt wielu odniesień do tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego. Najbardziej zbliżone do niej są działania w ramach Celu Strategicznego 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna.

Cel ten zakłada, że atrakcyjność województwa wzrastać będzie wraz ze zwiększaniem konkurencyjności produktów turystycznych i kulturalnych. Niezbędne będzie zatem rozszerzenie oferty turystyczno-kulturalnej regionu poprzez modernizację i rozbudowę obiektów dziedzictwa kulturowego m.in. Góra św. Anny w zakresie pełnienia funkcji centrum turystyczno-rekreacyjno-pielgrzymkowego, a także Nysa, Brzeg, Paczków. W zakresie promocji województwa opolskiego w ujęciu ponadregionalnym należy wykorzystać Zamek w Mosznej i Opole jako miasto muzyki, zabytków, rekreacji i kultury. Wpływ na atrakcyjność produktów turystycznych będzie miało dalsze rozwijanie szlaków turystycznych oraz bazy noclegowej, usługowej i rekreacyjnej. Turystyka powinna być również oparta o potencjał regionu, na jaki składają się w szczególności zasoby wodne, w tym rzeki Odry, przyrodnicze (m. in. Góry Opawskie, Stobrawski Park Krajobrazowy, obszar doliny Małej Panwi z jeziorami turawskimi i wykopaliskami paleontologicznymi w Krasiejowie) i miejscowości o walorach uzdrowiskowych (Pokój, Głucholaży). Wykorzystanie potencjału turystycznego powinno uwzględniać chłonność środowiska przyrodniczego i nie powodować uszczuplenia walorów przyrodniczych.

W ramach celu wyznaczono następujące działania, przynajmniej częściowo powiązane z ochroną obiektów zabytkowych:

- o rozwój i promocja oferty turystycznej, kulturalnej i sportowej regionu,
- o inicjowanie i wspieranie współpracy organizacji pozarządowych oraz tworzenie sieci kooperacyjnych, wpływających na rozwój oferty kulturalnej, turystycznej i sportowej regionu,
- o tworzenie warunków do rozwoju kompetencji kulturowych w regionie,

- o współpraca międzyregionalna w zakresie kreowania produktów turystycznych,
- o budowa, rozbudowa i poprawa stanu oraz dostępności infrastruktury kulturalnej, w tym dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury turystycznej, uzdrowskiej, rekreacyjnej i sportowej,
- o tworzenie spójnego wizerunku województwa opolskiego jako zbioru kierunków turystycznych wysokiej jakości zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- o powołanie Regionalnego Centrum Kultury, wspierającego rozwój działalności kulturalnej w województwie opolskim,

Strategia kładzie natomiast duży nacisk na wykorzystanie wielokulturowości i bogactwa doświadczeń wynikającego z doświadczeń historycznych, zróżnicowania pochodzenia dzisiejszych mieszkańców regionu i zderzenia kultur na tym obszarze. Istotne zatem staje się podjęcie szeregu działań zmierzających do promowania, zachowania i rozwoju wielokulturowości, dziedzictwa oraz różnych tradycji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego Nysa wchodzi w skład Strefy o szczególnych predyspozycjach do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno spożywczego a także turystyki i rekreacji. Obejmuje ona południowe i zachodnie obszary województwa o najwyższej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W obrębie strefy znajdują się tereny o bardzo korzystnych warunkach przyrodniczo-glebowych, będące podstawą dla intensywnej produkcji

rolnej i opartego na niej przetwórstwa rolnospożywczego, a także obszary o znacznych walorach wypoczynkowych i turystycznych (m. in. rejon Gór Opawskich, zbiorniki wodne Otmuchów, Nysa). Dodatkowym atutem obszaru jest położenie w strefie pogranicza polsko-czeskiego z licznymi przejściami granicznymi. Układ węzłowy tej części województwa tworzą wielofunkcyjne ośrodki regionalne: Nysa, Brzeg, Prudnik, Głubczyce.

W opracowaniu stwierdzono, że krajobraz kulturowy jest jednym z najważniejszych składników dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom. Jego ochrona jest więc najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców zgodnie z tradycjami, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Zasady ochrony krajobrazu w województwie powstały na bazie opracowania Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego. Ochronie podlegają obszary krajobrazu kulturowego o predyspozycjach rezerwatów kulturowych o znaczeniu krajowym:

- zespół osiedleńczy: Koźle.
- zespół osiedleńczy: Nysa-Paczków.

W przypadku Nysy i Koźła elementem krajobrazu kulturowego są założenia fortyfikacyjne, które prócz obwałowań centralnych, otoczone były pasmem rozproszonych fortów i dział obronnych, wkomponowanych w teren, powiązanych systemem dróg dojazdowych (miasta te stanowią przykład krajobrazu warownego).

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU WSPÓLNOTY MIĘDZYGMINNO-POWIATOWEJ ZIEMI NYSKIEJ NA LATA 2004–2015

Dokument w sposób bardzo pobieżny porusza tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego, która częściowo jest zawarta w następujących celach strategicznych:

3. Rozwój turystyki w oparciu o posiadany potencjał i chronione środowisko naturalne.
5. Uporządkowanie i modernizacja obszarów wiejskich.
6. Rozwój współpracy międzyregionalnej i transgranicznej.
7. Rozwój potencjału kulturalnego i edukacyjnego Ziemi Nyskiej.

Cele operacyjne:

1. Kultura:

- rozwój kultury we Wspólnocie Nyskiej.

3. Turystyka:

- rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej,
- tworzenie infrastruktury turystycznej, np. szlaki piesze, rowerowe, wodne,
- budowa systemu informacji turystycznej dla Wspólnoty Nyskiej,
- promocja agro- i ekoturystyki.
- renowacja, konserwacja i utrzymanie zabytków,
- stworzenie systemu promocji turystycznej,
- wspieranie tworzenia i promocji lokalnych produktów turystycznych,
- wykorzystanie posiadanego potencjału kulturowego, historycznego i przyrodniczego do rozwoju sektora turystyki.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU NYSKIEGO

Na rok 2013 powiat nyski nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY NYSZA

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nysa zatwierdzone zostało uchwałą Rady Miejskiej w Nysie Nr XXXV/531/09 z dnia 26 sierpnia 2009r.

Studium stwierdza, że podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe zespoły urbanistyczne i ruralistyczne oraz zabytkowe parki i cmentarze znajdujące się na terenie Gminy, które ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe podlegają ochronie konserwatorskiej. Wyznaczone jednocześnie zostały strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej i archeologicznej

Strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej i archeologicznej wyznaczono, dla utrwalenia odrębności zespołu zabytkowego i jego fragmentów świadczących o historycznym rozwoju. Obejmuje ona obiekty i obszary szczególnie wartościowe do bezwzględного zachowania oraz restauracji, rekonstrukcji. W tej strefie zakłada się priorytet działań konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. W strefie „A” obowiązuje:

- konserwacja i rewaloryzacja historycznej zabudowy, układów przestrzennych i ich elementów,
- eliminacja lub przekształcenie form dysharmonijnych (obiektów i urządzeń nie będących zabytkami),
- uczytelnienie historycznych struktur przestrzennych,
- dostosowanie nowych obiektów do historycznej zabudowy, układu przestrzennego w zakresie sytuacji, skali, formy i detalu architektonicznego, materiału oraz funkcji,

Strefa „A” wyznaczona została tylko na terenie miasta Nysa w granicach dawnego miasta lokacyjnego w obrębie linii murów miejskich i obejmuje obszary :

- rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego Starego Miasta;
- budowle fortyfikacyjne i obiekty rozciągające się wokół granic miasta.

Strefa „B” - ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego

Strefę ochrony układu urbanistycznego i ochrony oraz rewaloryzacji założeń parkowych i cmentarzy wyznaczono dla ochrony zabytkowych elementów dawnego układu przestrzennego, które dominują w jej obrazie przestrzennym posiadając wartości kulturowe w skali lokalnej. Zmierza też do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów. W strefie „B” obowiązuje:

- zachowanie charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych,
- uczytelnienie historycznych struktur przestrzennych,
- w miarę możliwości eliminowanie elementów dysharmonijnych,
- dostosowanie nowych obiektów do charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych w zakresie sytuacji, skali i formy architektonicznej,

Strefa „B” na terenie Gminy Nysa wyznaczona została w następujących miejscowościach:

- Nysa - obszar najlepiej zachowanych elementów zabytkowych Starego Miasta i Śródmieścia;
- Zabytkowy Park Miejski w Nysie;
- Forteczny Park Krajobrazowy;
- Biała Nyska - teren dawnego zespołu pałacowo - parkowego (zachowane jedynie elementy założenia parkowego oraz szczerbko fundamenty budynku pałacowego) wraz z zachowanymi fragmentami ogrodzenia i bramą wjazdową;
- Morów - dawny dwór wczesnorenesansowy (obecnie zrujnowany spichlerz);
- Siestrzechowice - późnorenesansowy okazały pałac i teren przypałacowy - park podworski, (pozostałości fos i umocnień, zieleń przypałacowa),
- Domaszkowice, Kubice, Kępnica, Lipowa, Niwnica, Siestrzechowice, Wierzbicice i Złotogłowice - zabytkowe układy dróg i ulic na obszarach historycznie ukształtowanych centralnych części wsi.

Strefa "E" - ochrony ekspozycji zabytkowych układów

Strefa ochrony ekspozycji układu zabytkowego obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania sylwety miasta oraz zespołów lub obiektów zabytkowych o szczególnych wartościach krajobrazowych. Są to obszary wykluczone z zainwestowania i zalesiania.

Na terenie Miasta Nysa strefa „E” obejmuje panoramy i otwarcia widokowe miasta zasadniczo wzdłuż ciągów komunikacyjnych, na kierunkach od strony dróg dojazdowych do miasta.

Strefa "K" - ochrony krajobrazu kulturowego

Obejmuje ona obszar krajobrazu związanego integralnie z zespołem zabytkowym znajdującym się w jego otoczeniu lub obszary o charakterystycznym wyglądzie, ukształtowane w wyniku działalności człowieka. Działania konserwatorskie w strefie „K” obejmują restauracje zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ochronę krajobrazu naturalnego przestrzennie związanego z historycznym założeniem, ochronę form i sposobu użytkowania terenów takich jak: rozłogi pól, układ dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, alei, szpalerów, grobli, stawów, przebiegu cieków wodnych z zaleceniem utrzymania wykształconego sposobu parcelacji gruntów i formy użytkowania. W strefie „K” obowiązuje:

- dokonywanie analizy stopnia ingerencji przestrzennej i przyrodniczej nowoprojektowanej zabudowy z chronionym krajobrazem,
- uzgodnienie zamierzeń inwestycyjnych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Na terenie Gminy Nysa strefa „K” wyznaczona została w następujących miejscowościach:

- Nysa – tereny od zachodniej granicy miasta wzdłuż rzeki Nysy Kłodzkiej, łącząca się z granicą ochrony krajobrazu Jeziora Nyskiego, to jest z terenami o dużych wartościach krajobrazowych i rekreacyjnych;
- Biała Nyska – pokrywa się z granicą ochrony konserwatorskiej strefy „B”.

Strefa "W" ochrony konserwatorskiej reliktyw archeologicznych

Obejmuje ona tereny o rozpoznanej zawartości kulturowej, mające własną formę krajobrazową. W strefie „W” obowiązuje:

- priorytet wymogów konserwatorskich,
- zakaz działań inwestycyjnych nie związanych bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją zabytkowego terenu,

- wszelkie dopuszczalne prace wykopaliskowe i archeologiczne należy uzgadniać i prowadzić za pozwoleniem Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

Na terenie Gminy Nysa strefą „W” objęto cmentarzyska przykościelne w następujących miejscowościach:

- Domaszkowice, Głębinów, Goświnowice, Jędrzychów, Kępnica, Kubice, Niwnica, Radzikowice, Rusocin, Sękowice, Wierzbięcice, Złotogłowie.

Strefa "OW" - strefa obserwacji archeologicznej

Strefa „OW” obejmuje obszar intensywnego osadnictwa pradziejowego i średniowiecznego, gdzie zachodzi domniemanie występowania ważnych relikwów archeologicznych. W strefie „OW” obowiązuje:

- wszelkie przekształcenia lub zmiany formy zagospodarowania terenu uwarunkowane są badaniami ratowniczymi lub obserwacją w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który podejmuje decyzje dotyczącą wielkości i trybu badań archeologicznych.

Na terenie Gminy Nysa strefa „OW” wyznaczona została w następujących miejscowościach:

- Nysa, Domaszkowice, Radzikowice.

Przy opracowaniu planów miejscowych dla stref A, B, E, K, OW, W zakłada się wprowadzenie w uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi ustaleń dotyczących:

- 1) istniejącej zabudowy historycznej - zasady konserwacji, modernizacji, rewaloryzacji i przekształceń,

- 2) istniejącej zabudowy powojennej w zakresie przekształceń,
- 3) lokalizowania i kształtowania form, skali nowej zabudowy,
- 4) obszarów i obiektów dysharmonijnych drobno- i wielkokubaturowych w zakresie ich waloryzacji (konieczne jest wyszczególnienie tego typu obiektów),
- 5) lokalizowania i form architektonicznych obiektów o dużych kubaturach,
- 6) lokalizowania i form architektonicznych obiektów drobnokubaturowych,
- 7) kształtowania małej architektury,
- 8) kształtowania zieleni,
- 9) stosowania materiałów i kolorystyki obiektów,
- 10) lokalizowania i modernizowania infrastruktury technicznej oraz urządzeń towarzyszących.

Szczegółowe zasady zagospodarowania w powyższych strefach konserwatorskich powinny być określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów oraz pożądanых zasad ochrony konserwatorskiej, określonych przez Wojewódzkiego Opolskiego Konserwatora Zabytków.

Studium wskazuje, iż ważnym dziedzictwem kulturowym są istniejące cmentarze, cmentarze zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych z cennymi zabytkami sztuki sepulkarnej, zachowanym zabytkowym układem alei i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu okazałego starodrzewu, w miejscowościach:

- Nysa (cmentarz jerozolimski, cmentarz przy Alei Wojska Polskiego),
- Biała Nyska,
- Hajduki Nyskie,

- Niwnica,
- Domaszkowice,
- Kubice,
- Przełęk,
- Koperniki,

Obiekty te należy pielęgnować dla uwypuklenia ich wartości kulturowych oraz ekspozycji w krajobrazie miejscowości.

Na terenie Gminy szczególną uwagę należy zwrócić na parki podworskie, które stanowią w większości cenne obiekty przyrodnicze, będące dokumentami sztuki ogrodniczej. Obiekty te stanowią część materialnego i kulturowego dziedzictwa regionu. Na terenie Gminy Nysa szczególną opieką należy objąć zachowane parki krajobrazowe zlokalizowane:

- 1) Na terenie miasta Nysa – Park Miejski oraz kompleksu nyskich fortyfikacji, z okazami drzewostanu o cechach pomników przyrody – wskazana rewaloryzacja założenia w powiązaniu z zachowanymi obiektami fortyfikacji nowożytnych
- 2) W Białej Nyskiej – park typu leśnego z poł. XIX wieku z wieloma drzewami o cechach pomników przyrody – wskazana rewaloryzacja założenia parkowego z nawiązaniem do terenów zielonych nad rzeką,
- 3) W Siostrzechowicach – zespół starodrzewu przypałacowego – wskazana restauracja założenia pałacowo-parkowego stanowiącego cenny element kulturowy.

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO GMINY NYSA NA LATA 2004-2015

W dokumencie Strategia Rozwoju Gminy Nysa na lata 2004-2015 zawarte są następujące priorytety i cele Gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

Priorytet III – Rozwój i promocja turystyki

Cele strategiczne, poprzez które realizowany jest priorytet:

1. Rozwój bazy turystycznej
2. Rewitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego i wykorzystanie walorów przyrodniczych dla celów turystycznych

Ad.1. Rozwój bazy turystycznej

Rozwój bazy turystycznej zostanie osiągnięty przez modernizację i rozwój infrastruktury turystycznej oraz przez kreowanie produktów turystycznych. Towarzyszącymi celami społecznymi są: tworzenie i przyrost miejsc pracy, przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich, ochrona i propagowanie dziedzictwa kulturowego oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Obiekty turystyczne z zakresu dziedzictwa kulturowego charakteryzują się brakiem przygotowania do tworzenia dodatkowych dochodów oraz miejsc pracy. Aby zmienić ten stan rzeczy gmina dąży do tego, aby Twierdza Nysa, Jezioro Nyskie oraz zabytki Nysy stanowiły atrakcje wyróżniającą gminę, tworząc rozpoznawalną markę turystyczną.

Ad.2. Rewitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego i wykorzystanie walorów przyrodniczych dla celów turystycznych

Cel strategiczny będzie realizowany przez następujące cele operacyjne:

- 1) Rozwój systemu obszarów chronionych.

2) Renowację i adaptację zabytków dla potrzeb turystyki.

Zasadnym byłoby ustanowienie i objęcie ochroną następujących obszarów:

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Ujście Białej Głuchołaskiej”, „Dolina Nisy”,
- użytek ekologiczny „Kamienieckie Łąki”,
- poszerzenie rezerwatu „Przyłęk”,
- ostoja sieci Natura 2000 zimowisko nietoperzy,
- Park kulturowo–przyrodniczy Twierdzy Nysa.

Prawna ochrona wymienionych miejsc umożliwia wprowadzenie nakazów i zakazów oraz ograniczeń umożliwiające kontrolowany rozwój tych obszarów. Priorytetem jest zachowanie zasobów przyrodniczych dla przyszłych pokoleń oraz ich udostępnianie w połączeniu z funkcją dydaktyczną.

Zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Nysa planuje się sukcesywnie poddawać pracom adaptacyjnym i zabezpieczającym oraz pracom renowacyjnym, zgodnie z zasadami poszanowania substancji zabytkowej oraz z zasadą wyeksponowania cech wartościowych pod względem historycznym i artystycznym.

Zadanie przystosowania dziedzictwa kulturowego i jego wykorzystania będzie realizowane zarówno w obrębie całych przestrzeni historycznych, jak również w obrębie poszczególnych obiektów przez ich promowanie i wyeksponowanie.

Planuje się przygotowywać dobrze oznakowane szlaki tematyczne oraz wyeksponować cenne obiekty o dużej wartości historycznej.

Planuje się również dążyć do lepszego ukształtowania wizerunku miasta historycznego poprzez odpowiednie zagospodarowanie zabudowy śródmieścia. Ma to być realizowane poprzez opracowanie koncepcji zagospodarowania Rynku z uwzględnieniem kolorystyki elewacji obiektów małej architektury.

Priorytet IV - Aktywizacja obszarów wiejskich

Priorytet ten będzie realizowany m.in. przez kształtowanie krajobrazu i ładu przestrzennego na terenach wiejskich. Głównym zadaniem realizowanym w obrębie priorytetu jest: realizacja programów „Odnowa Wsi” i „Ochrony dziedzictwa kulturowego”. Gmina promuje i uczestniczy w programie regionalnym „Odnowa Wsi”. Jego celem jest podnoszenie standardu życia i pracy na wsi poprzez zwiększenie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, rozwijanie tożsamości społeczności wiejskiej oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI NYSY NA LATA 2009-2015

Lokalny Program Rewitalizacji Nysy na lata 2009–2015, przyjęty Uchwałą Nr XXX/432/09 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 11 marca 2009 r. oraz zmieniony Uchwałą Nr XXXVIII/578/09 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 09 listopada 2009r., obejmuje swoim zasięgiem trzy obszary kryzysowe przewidziane do rewitalizacji:

1. Obszar nr 1 – Śródmieście – obejmujący ulice Bohaterów Warszawy i Emilii Gierczak z wyłączeniem budynków wolnostojących przy ul. Bohaterów Warszawy 34A, tj.: budynku stołówki Szpitala, obiektu po byłym Oddziale Laryngologicznym i budynku kotłowni.

2. Obszar nr 2 – Nysa Południe – obejmujący ulice Bolesława Prusa, Mikołaja Reja i 11-tego Listopada, z wyłączeniem Szkoły Podstawowej nr 10, Gimnazjum nr 2.

3. Obszar nr 3 – Średnia Wieś – obejmujący ulice Podolską, Głuchołaską, Sanocką, Sandomierską, Świętojańską, Stanisława Konarskiego, Piotra Ściegiennego, Piotra Skargi, Krawiecką, Baligrodzką z wyłączeniem pasa drogowego ulicy Baligrodzkiej, który został ujęty w projekcie pn. „Przebudowa drogi w pasie ulic Baligrodzka i Rejtana w Nysie” i złożony do działania 3.1.2 RPO WO 2007- 2013, Szkoły Podstawowej nr 3, Krytej Pływalni, Kościoła parafialnego św. Jana Chrzciciela i kaplicy "BMV in Rosis".

Celem programu jest odnowa przestrzenna, społeczna, gospodarcza i ekonomiczna wydzielonych obszarów Miasta Nysy. Realizacja zadań w okresie docelowym do 2015 roku przy wsparciu środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 ma przyczynić się do poprawy życia mieszkańców, stanu środowiska naturalnego i kulturowego, przywrócenia ładu przestrzennego oraz ożywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych.

W odniesieniu do wyznaczonych obszarów realizacja programu rewitalizacji ma się przyczynić w szczególności do: poprawy estetyki przestrzeni miejskiej, zatrzymania degradacji budynków i obiektów objętych ochroną konserwatorską, ożywienia terenów przemysłowych i powojkowych na cele działalności gospodarczej i usługowej w tym usług publicznych, wzmocnienia identyfikacji mieszkańców z miastem oraz ich integracji wokół wspólnych przestrzeni.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY NYSA

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY NYSA

Gmina Nysa położona jest w południowo - zachodniej części województwa opolskiego. Jej powierzchnia wynosi 217,6 km², w tym miasto 27 km², co stanowi 2,31% powierzchni województwa opolskiego i powoduje, że jest trzecią pod względem wielkości gminą w województwie i największą gminą w powiecie nyskim.

Gmina sąsiaduje:

- od północy z gminą Pakosławice (powiat nyski);
- od południa z gminą Głucholazy (powiat nyski);
- od wschodu z gminami Łambinowice, Korfantów (powiat nyski) i Prudnik (powiat prudnicki);
- od zachodu z gminą Otmuchów (powiat nyski).

Miasto Nysa, będące jednocześnie siedzibą władz powiatowych i głównym ośrodkiem administracyjnym i handlowo-usługowym całego regionu liczy 44 504 mieszkańców (stan na dzień 31.12.2012 r.), a w sołectwach Gminy Nysa zamieszkuje 13 162 osób. Łącznie gmina liczy 57 666 mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosi nieco ponad 265 osób/km².

Cały obszar Gminy przynależy do dwóch makroregionów: Niziny Śląskiej i Przedgórze Sudeckiego. Istotnym walorem położenia Gminy jest bliskie sąsiedztwo Republiki Czeskiej, co sprawia, że przez teren Gminy przebiegają transgraniczne korytarze transportowe. Miasto Nysa powiązane jest siecią dróg ze stolicą województwa (miasto Opole) oddaloną o ok. 55 km oraz z autostradą A-4 oddaloną o ok. 30 km. Druga co do wielkości rzeka w województwie opolskim - Nysa Kłodzka, przepływa bezpośrednio przez tereny zabudowane miasta Nysa, co wymusza wprowadzanie odpowiednich zabezpieczeń przeciwpowodziowych. Miasto Nysa

graniczy również ze zbiornikiem retencyjnym „Jezioro Nyskie” pełniącym funkcje turystyczno-rekreacyjne oraz funkcje ostoi przyrodniczej.

W strukturze użytkowania gruntów zdecydowanie dominują użytki rolne, udział powierzchni leśnych i zainwestowania pozarolniczego jest nieznaczny.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY NYSA

Pierwsi ludzie na terenie obecnej ziemi nyskiej pojawili się już w epoce kamiennej, zapewne z południa, przekraczając łańcuch górski przez Bramę Morawską lub Kłodzką. W okresie wczesnośredniowiecznym obszary wokół Nysy zamieszkiwał lud należący do plemienia Opolan. Z tego okresu pochodzą pierwsze informacje o Nysie. Obronne położenie osady stało się przyczyną założenia nowego grodu, który powstał tu w XI w., a pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1155 r.

Według Jana Długosza Nysę jako gród miał założyć Bolesław Krzywousty. Jednak nie odgrywał on wówczas większej roli, gdyż nadgraniczna kasztelania znajdowała się w pobliskim Otmuchowie. Sytuacja zmieniła się, gdy książę Bolesław I Wysoki ofiarował swemu synowi Jarosławowi kasztelanię otmuchowską wraz z przylegającymi do niej dobrami. Jarosław, który w latach 1198-1201 był biskupem wrocławskim, przekazał w testamencie swoim następcom na stolicy biskupiej Nysę i kilkanaście wsi. Z czasem na tej bazie utworzono biskupie księstwo nysko-otmuchowskie, które sukcesywnie powiększało się, a Nysa stała się jego stolicą.

Nysa, już jako miasto, pojawia się na początku XIII wieku. W dokumencie pochodzącym z 1223 roku wzmiankowane jest istnienie Starego i Nowego Miasta; wspomina się w nim także o urzędzie wójtowskim. Po lokacji Nysy jej znaczenie znacznie wzrosło. Stała się ona głównym ośrodkiem miejskim nad Nysą Kłodzką. Data 1223 jest dziś traktowana jako historyczny początek istnienia miasta.

Dalsza historia miasta jest ściśle związana z biskupstwem wrocławskim. dokładna data przekazania Nysy na własność dostojnikom kościelnym nie jest znana.

Mogło się to stać już w 1138 r. Mimo, iż duchowni czerpali korzyści finansowe z posiadania ziemi nyskiej, nie mogli sprawować nad nią władzy. Było to powodem wielu konfliktów pomiędzy biskupami a książętami śląskimi. Jeden z nich zakończył się najazdem Henryka IV Probusa na Nysę (1284). Miasto po raz kolejny zostało zniszczone. Dopiero śmierć księcia kładzie kres zatargom. Na mocy jego testamentu kasztelania nysko-otmuchowska przechodzi w pełni pod zwierzchnictwo biskupa wrocławskiego Tomasza II. Na obszarze 1600 km² powstaje biskupie Księstwo Nyskie.

Nowi władcy przyczyniają się do rozkwitu miasta. W tym czasie Nysa otrzymuje wiele przywilejów ekonomicznych. W takich warunkach staje się ona z czasem liczącym się ośrodkiem handlowo-rzemieślniczym w skali Polski, czego dowodem jest gęsta sieć szlaków handlowych. Obok Wrocławia to drugi ważny węzeł komunikacyjny na Śląsku.

Wiek XIV przynosi również zmiany polityczne. Za sprawą pokoju namysłowskiego (1348) Śląsk, a z nim także Nysa przechodzi pod panowanie czeskie. Pomimo zmiany państwowości, Nysa a wraz z nią całe Księstwo doskonale się rozwija. Biskupi bardzo dbają o swoją posiadłość. Za ich przyczyną powstają nowe klasztory, powołują do życia szkoły. Rodzi się w ten sposób drugi obok Wrocławia ośrodek edukacji i kultury. Stąd będą wywodzić się przyszli prekursorzy śląskiego humanizmu i renesansu.

W okresie renesansu, reformacji i początków kontrreformacji, miasta śląskie przeżywały wielkie ożywienie gospodarcze. Procesowi temu sprzyjał okres długotrwałego pokoju, jaki zapanował na Śląsku po zakończeniu wojen husyckich. Owa pomyślna koniunktura nie ominęła również Nysy. W jej przypadku jednak obok czynników ekonomicznych znaczącą rolę odgrywała pomoc i opieka biskupów wrocławskich. To dzięki ich nowym przywilejom miasto przez dłuższy czas było regionalnym monopolistą handlowym, usługowym i przemysłowym. Najwięcej dochodów płynęło z dostaw węgierskiego wina na rynek polski, handlu solą, a przez pewien okres czasu także miedzią. Korzyści z tego tytułu płynące, przyczyniły się do rozwoju przestrzennego Nysy. Na przełomie XV i XVI powstaje wiele domów i budynków użyteczności publicznej, jak np. Kościół św. Jakuba i Agnieszki, czy Ratusz z 90-metrową wieżą.

Okres Oświecenia obfituje w ważne dla Nysy wydarzenia historyczne. Po wystąpieniu Lutra w 1517 roku reformacja dociera także na Śląsk. Osłabia to znacznie pozycję biskupa Jana V Turzo, który w tym czasie przenosi się na stałe z Wrocławia do swej nyskiej rezydencji, czyniąc ją de facto stolicą diecezji. Stała obecność duchownych spowodowała, że w obliczu szerzącego się protestantyzmu, miasto stanowiło autentyczną ostoję śląskiego katolicyzmu. Prawdopodobnie wtedy po raz pierwszy nazwano Nysę „Śląskim Rzymem”. Przydomek ten, uchodzący współcześnie za dowód uznania dla piękna Nysy, miał w tamtym okresie zabarwienie jak najbardziej pejoratywne. Używany najczęściej wśród protestantów, dawał wyraz ich pogardy dla Kościoła i jego zwierzchników przebywających w tym mieście.

Rok 1526 przynosi zmiany na mapie politycznej tej części Europy. Po śmierci Ludwika Jagiellończyka Czechy, a wraz z nimi Księstwo Nyskie, na mocy porozumienia wiedeńskiego przechodzą we władanie Habsburgów. Tak oto rozpoczyna się długi okres państwowości niemieckiej na tych terenach.

XVI wiek mimo zawirowań politycznych i religijnych można uznać za „złoty wiek” w historii Nysy. Stała obecność biskupów przyczynia się do jej niespotykanego rozwoju. Za sprawą wielu nowych szkół wyrasta ona na jeden z najważniejszych ośrodków kulturalnych i edukacyjnych Śląska.

Wiek XVII obfitował w niekorzystne wydarzenia w historii Nysy. Z okresem wojny trzydziestoletniej wiązał się stały pobyt lub przemarsz różnych wojsk - wrogich lub sprzymierzonych. Każdy niósł za sobą mniejsze lub większe straty, zwłaszcza dla zwykłych mieszczan, których obowiązkiem było zapewnienie żołnierzom właściwego utrzymania. W latach 1639-1642 Nysa jest oblegana przez wojska szwedzkie. W końcowej fazie tego okresu zdana wyłącznie na siebie załoga broniąca Nysy, po krótkich rokowaniach poddaje miasto. Mimo wcześniejszych zapewnień, aresztowano wszystkich oficerów a żołnierzy siłą wcielano do szwedzkiej armii. Pobyt okupanta, mimo iż krótki, Nysa odczuła dość boleśnie. Opuszczając miasto, Szwedzi starali się je spalić jednak jak podaje legenda, dzięki wyproszonemu w modlitwie deszczowi, Nysa uniknęła pożogi.

W wyniku I wojny śląskiej, po kilkunastu dniach ciężkich walk miasto skapitulowało. Na mocy traktatu podpisanego we Wrocławiu w czerwcu 1742 roku,

Nysa a wraz z nią większa część księstwa biskupiego przechodzi pod panowanie pruskie.

Od chwili przejścia w posiadanie Nysy, król pruski doceniając jej ogromne znaczenie strategiczne przystąpił do rozbudowy umocnień wokół miasta. Nadal miała ona stanowić przygraniczny punkt obrony na wypadek najazdu. Budowa fortyfikacji koncentruje się na lewym brzegu rzeki, gdzie na wzgórzach powstają nowoczesne budowle obronne wg projektu Corneliusa von Walrawe.

Zahamowana w swym rozwoju i wegetująca gospodarczo Nysa traci na znaczeniu i daje się wyprzedzić innym miastom śląskim. Zabudowa Nysy również ulega głębokim przemianom. Nowopowstające budynki są murowane, ponad połowa dachów kryta jest już dachówką. Rozwój budownictwa sakralnego zostaje zahamowany, ale kościoły które ucierpiały w wyniku działań wojennych odzyskują swój dawny blask.

Kłęska wojsk pruskich pod Jeną w 1806 roku powoduje że kontratakująca armia Napoleona bardzo szybko opanowuje Śląsk, a także Nysę. Mimo ogromnego poświęcenia i ofiarności, nie doczekawszy się posiłków Nysa skapitulowała. Francuzi nie respektowali jednak postanowień kapitulacji rabując i maltretując mieszkańców Nysy. Ponadto dużym ciosem dla miasta okazała się być niebotyczna kwota kontrybucji - 573 221 talarów oraz obowiązkowy kwaterunek stacjonujących i przechodzących żołnierzy napoleońskich. Stan ten trwał do listopada 1808 roku, kiedy to decyzją Napoleona Francuzi opuścili miasto.

W pierwszej połowie XIX wieku powstaje fabryka karabinów, przędzalnia oraz jedna z dwóch pruskich fabryk prochu. Również wtedy rozwijają się najważniejsze szlaki komunikacyjne co przyczynia się do umiarkowanego ożywienia gospodarczego. Bitą drogą można było dojechać do Prudnika, Głuchołaz i Kłodzka. Lata 40-te przynoszą intensywny rozwój sieci kolejowej na całym Śląsku. Zaledwie kilka lat po uruchomieniu pierwszej linii z Wrocławia do Świebodzic, także Nysa uzyskuje pierwsze połączenie kolejowe z Brzegiem (1848 r.). Choć ze względów wojskowych linia ta nie dotarła do samego miasta, a stało się to dopiero w 1874 roku, miało to duże znaczenie dla poprawy kontaktów handlowych.

W XIX stuleciu, po Wojnach Napoleońskich Nysa nie odegrała już istotnej roli w żadnym konflikcie zbrojnym, ponieważ w nim bezpośrednio nie uczestniczyła. To, oraz postęp w technice wojennej spowodowało, że nyskie forty utraciły swoje znaczenie militarne i w 1877 roku zapadła decyzja aby je zlikwidować. Proces ten przebiegał aż do roku 1924. Mimo swojej długości oznaczał jedno - zielone światło dla rozwoju Nysy. Przestały więc obowiązywać wszelkie zakazy, które do tej stanowiły blokadę nie do przejścia. Poprawa układu komunikacyjnego (nowe połączenia kolejowe z Kamieńcem Ząbkowickim, Kędzierzynom i Opolem) przyczyniła się do szybkiego uprzemysłowienia miasta i powstania nowych gałęzi produkcji, głównie maszynowych i rolno-spożywczych. Były to jednak zakłady niewielkie, zatrudniające po kilkaset osób. Niwelacja wewnętrznych wałów twierdzy pozwoliła na budowanie nowych dzielnic poza obrębem tzw. miasta właściwego.

Pierwsze lata XX wieku i okres I wojny światowej to czas wyraźnego ożywienia gospodarczego i rozwoju. Lata stagnacji powodowały jednak że nadrabiane teraz zaległości nie wystarczały na dogonienie innych, w związku z tym wszelkie próby porównania z innymi miastami śląskimi nadal przemawiały na niekorzyść Nysy. Powstają nowe linie kolejowe dzięki którym miasto uzyskało połączenia z Czechami, stając się tym samym dużym węzłem komunikacyjnym.

Mimo porażki Niemiec w I wojnie światowej, w ciągu kilkunastu lat od podpisania Traktatu Wersalskiego miasto nadal się rozwija. Powstają nowe zakłady, stare rozbudowują się. Na fali rewolucji z listopada 1918 roku również w Nysie dochodzi do zamieszek wśród ludności oraz buntów w wojsku. Początek lat 30-tych to czas wielkiego kryzysu, który nie ominął również Nysy.

Jednym z miejsc, z których rozpoczęła się agresja na Polskę podczas II Wojny Światowej był właśnie nyski garnizon, w którym długo przygotowywano się do inwazji. Ocenia się, że na kilka miesięcy przed wybuchem wojny liczył on prawie 40 tysięcy żołnierzy. W 1944 roku zbliżająca się kontrofensywa Armii Czerwonej, odmierza ostatnie miesiące i dni niemieckiej Nysy. W nocy 23 na 24 marca jednostki niemieckie wycofują się i zajmują dogodne miejsce do obrony na wzgórzach. Mimo iż miasto zostało oddane prawie bez walki, najeźdźcy potraktowali je bardzo okrutnie. Bombardowanie, ostrzał artyleryjski pustych budowli, sztucznie wzniecane pożary spowodowały ogromne zniszczenia. Ustalenie właściwego wskaźnika zniszczeń dla

Nysy nie było możliwe. W zależności od zastosowanych kryteriów podaje się rozbieżne wyniki, mieszczące się jednakże w granicach 55-80%, co nakazuje zaliczyć Nysę do grupy tych polskich miast, które najmocniej ucierpiały podczas drugiej wojny światowej. Równocześnie z budynkami mieszkalnymi zniszczeniu wojennemu uległo również większość zakładów przemysłowych, placówek handlowych i rzemieślniczych. Także większość zakładów użyteczności publicznej: szpitale, gmachy szkolne, elektrownia, gazownia, zakłady wodociągowo-kanalizacyjne, rzeźnia miejska, wymagało gruntownego remontu.

W listopadzie 1945 roku, w obiektach niemieckiej fabryki zbrojeniowej uruchomiono pierwszy zakład w polskiej Nysie – ZUP Nysa. Na terenie warsztatów wojskowych powstała Fabryka Mebli Stalowych „Zachód”, w której od 1952 roku rozpoczęto produkcję samochodów dostawczych. Nowi mieszkańcy to w większości Kresowiaczy - ludność napływowa ze wschodnich województw II Rzeczypospolitej. Powstają kolejne zakłady, rozwija się budownictwo, które nie zawsze komponuje się z dotychczasowym stylem architektonicznym Nysy. Wybudowane w centrum w latach 50-tych i 60-tych budynki mieszkalne są doskonałym dowodem na to, że w okresie PRL nikomu nie zależało na tym, by przywrócić „Śląskiemu Rzymowi” jego piękno. Lata 60-te i 70-te to czas największej eksplozji demograficznej i przestrzennej Nysy. Możliwość pracy, awansu społecznego przyciąga do miasta coraz więcej osób. Powstają nowe osiedla, szkoły, sklepy, budynki użyteczności publicznej, tworzone z rozmachem ale i często bez smaku, w myśl narzucanych odgórnie projektów. Ofiarą bezkompromisowego myślenia był zniszczony w czasie wojny ratusz, którego resztki w 1966 roku ostatecznie znikają z krajobrazu nyskiego rynku.

Lata 80-te są dla Nysy czasem powolnej stagnacji i kryzysu. Fabryki i zakłady produkujące w większości deficytowe towary popadają w kłopoty finansowe. Zamykają się dotychczasowe wschodnie rynki zbytu, zamiera budownictwo. Licząca ponad 40 tysięcy mieszkańców Nysa powoli traci swoje znaczenie gospodarcze. Transformacja ustrojowa powoduje że w mieście odżywa prywatna inicjatywa gospodarcza. Ponownie powstają prywatne firmy, które przed wojną stanowiły jego podstawową siłę rozwojową. Spadek znaczenia nyskiego węzła kolejowego i niekorzystna lokalizacja względem ważnych dróg krajowych powoduje że Nysa coraz bardziej staje się miastem prowincjonalnym. Najważniejsze zakłady w mieście: Zakłady Urządzeń Przemysłowych i Fabryka Samochodów Dostawczych, dające

zatrudnienie kilku tysiącom mieszkańców Nysy, przeżywają wielkie wahania koniunktury. Sytuację pogarsza rosnące bezrobocie. Na przełomie wieków liczba osób aktywnych zawodowo bez pracy przekroczyła 25%.

Po reformie administracyjnej z 1999 roku Nysa stała się siedzibą powiatu nyskiego, wchodzącego w skład województwa opolskiego. Stanowi ważne lokalne centrum administracyjne, handlowe i usługowe.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Ze względu na niezwykle bogatą historię region nyski obfituje w cenne obiekty zabytkowe. Na terenie Gminy zlokalizowano jeden z najcenniejszych obiektów zabytkowych w kraju – farę kościoła św. Jakuba uznaną w 2011 r. przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Do najistotniejszych i najcenniejszych obiektów z terenu Gminy zaliczyć należy:

Bazylika pw. św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki – Pomnik Historii

W 1198 r. biskup wrocławski Jarosław (1198-1201) konsekrował nową świątynię murowaną. To wydarzenie uznano za początek istnienia kościoła. Przy jego wznoszeniu pracowała ludność całej Nysy. Odkrycia archeologiczne z 1938r. rzuciły trochę światła na początki nyskiej fary. Wielka powódź, która nawiedziła wtedy miasto zrujnowała posadzkę świątyni, pod którą odkryto szczątki murów dawniejszego romańskiego kościoła. Mogły to być resztki jednej lub dwóch kolejnych budowli.

Obecny późnogotycki kształt nadał mu mistrz Piotr z Ząbkowic w latach 1424-30. W świątyni znajduje się m.in. jeden z najcenniejszych na Śląsku zespół rzeźby nagrobnej oraz barokowe baptysterium. Obok kościoła niedokończona dzwonnica z lat 1477-1516.

W XVII i XVIII w. dobudowano do kościoła szereg kaplic. W latach 1677-79 Jan Chrzyciel de Angelis z Mediolanu gruntownie odnowił wnętrze, usuwając przy tym wiele ołtarzy, rzeźb, witraży gotyckich oraz ukrywając wiele dawnych malowideł pod warstwą tynku. Odbudowa kościoła po zniszczeniach ostatniej wojny w 1945 r. trwała do 1961 r. (założono dach, odnowiono wnętrze usuwając tynki, wzniesiono zniszczone kopuły nad kaplicami barokowymi, odnowiono wnętrza kaplic).

Świątynia posiada jeden z najbardziej spadzistych dachów w Europie o powierzchni 4 tysięcy metrów kwadratowych oraz jeden z najniżej zawieszonych, liczący ponad 400 lat żyrandol. Jest to drugi pod względem kubatury, po gdańskiej bazylice mariackiej, zabytkowy kościół w Polsce. Wsparte na smukłych 27-metrowych filarach sklepienie, tworzy wyrafinowany efekt przestrzenny, nadając wnętrzu monumentalny wygląd.

Bazylika św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki to obiekt halowy, dziewięcioprzęsłowy, o trzech nawach równej wysokości, orientowany, zbudowany z jasnoszarego piaskowca i różowej cegły.

Na zewnątrz budynek świątyni opięty jest uskokowymi przyporami, między które wbudowane zostały w XV i XVI wieku niskie kaplice. Powyżej znajdują się duże okna ostrołukowe z maswerkami. Szczyt zachodni (w górnej części zrekonstruowany w 1957 roku), podzielony jest dwoma przyporami i lizenami z ostrołukowymi blendami. Kościół nakryty został dachem dwuspadowym z wieżyczką sygnaturkową na kalenicy.

Nawa główna, stara zakrystia, boczne kaplice i kruchty nakryte są sklepieniem krzyżowo-żebrowym, chór muzyczny – gwiaździsto-sieciowym, ambit – trójdzielno-przeskokowym, a baptysterium – kopulastym z sześcioboczną latarnią. W sklepieniach naw bocznych widoczne są zworniki w kształcie ludzkich głów.

Nawa główna przechodzi w niewyodrębnione, zamknięte trójbocznie prezbiterium. Nawy boczne tworzą od wschodu sześcioboczne, zamknięte obejście. Od północy do prezbiterium przylega zamknięta trójbocznie stara zakrystia, a od północnego wschodu dobudowane jest ośmioboczne baptysterium.

Główny korpus budynku otoczony jest przez wieniec 16 gotyckich kaplic. Przy ósmym przęśle, od południa i północy, w miejscu dawnych wejść, urządzono

dwie dodatkowe kaplice barokowe. Do korpusu od zachodu dostawiona jest zamknięta dwubocznie, neogotycka kruchta o szerokości nawy głównej, wykonana z wapienia francuskiego i jasnego piaskowca. Na osi trzeciego przęsła korpusu dobudowano dwie symetryczne kruchty od południa i północy.

W kościele znajdują się 24 potężne filary (dwukrotność liczby 12). Każdy z nich jest podzielony przez 12 kamiennych opasek, pomiędzy którymi znajduje się po 12 warstw cegieł. Ta symbolika architektoniczna odnosi się m.in. do patrona – św. Jakuba Starszego, jednego z dwunastu apostołów.

23 sierpnia 2009 r. papież Benedykt XVI podniósł kościół do rangi bazyliki mniejszej. Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 28 lutego 2011 bazylika została uznana za Pomnik Historii.

Dzwonnica kościoła św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki

Dzwonnica przy bazylice pod wezwaniem św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki w Nysie – późnogotycka, monumentalna, czterokondygnacyjna wieża o charakterze włoskiej kampanili. Usytuowana w sąsiedztwie północno-zachodniego narożnika kościoła, w odległości około 20 metrów od niego. Jedna z nielicznych ocalałych średniowiecznych wolnostojących dzwonnicy w Polsce. Budynek o wysokości 43 metrów, wzorowany częściowo na wieżach kościelnych katedry wrocławskiej. Został zbudowany na planie kwadratu, z cegły obłożonej kamienną wykładziną. Przy narożach silnie wzmocniony czterema parami wydatnych, uskokowych skarp.

Od strony południowo-zachodniej bryłę budynku urozmaica wielobocznie występująca wieżyczka z kamienną klatką schodową, sięgająca aż na taras dzwonnicy. Uwagę zwraca piękna dekoracja rzeźbiarska, na zachodniej ścianie wmurowano płytę kamienną z datą „1512 r.”.

Kościół pw. św. Piotra i Pawła

Najwspanialsza barokowa świątynia nyska z lat 1720 – 1727, perła śląskiego baroku. Jej dzieje związane są z zakonem kanoników regularnych – strażników Grobu Świętego w Jerozolimie, zwanych Bożogrobcami. Sprowadzeni oni zostali przez biskupa wrocławskiego Tomasza I w 1239 roku do szpitala pod wezwaniem Najświętszej Panny Marii w Różach na Starym Mieście. W 1622 roku biskup Karol, arcyksiążę austriacki przekazał im kościół pod wezwaniem św. Piotra i Pawła oraz dom narożny przy ulicy Brackiej. W 1710 r. wybudowano murowany budynek klasztorny. Konwent nyski prowadził w nim szpital.

Budowę kościoła rozpoczęto w 1720 roku, za czasów prepozyta Michała J. Kargera. Budowę ukończono w 1727 roku za czasów prepozyta Gotfryda B. Langerera. Zaprojektował ją budowniczy Michał Klein, a po jego śmierci w 1725 roku wykonywał Feliks A. Hammerschidt. W latach 1730 – 1731 bracia Tomasz i Feliks Antoni Schefflerowie wykonali polichromię wnętrza. Idei uwielbienia Krzyża Świętego i Zbawienia poddane są wszystkie malowidła i freski.

Kościół pw. św. Barbary

Gotycki kościół św. Barbary, zbudowany został staraniem biskupa Jana Romki już w 1341 roku i jest wzmiankowany jako kościół szpitalny. Po pożarze, odbudowany w 1544 roku, otrzymał wystrój wczesnorennesansowy nad południową ścianą prezbiterium, a po objęciu przez franciszkanów w 1732 roku otrzymał okna i wnętrze barokowe. Od 1812 roku był kościołem ewangelickim.

Kościół pw. Zwiastowania NMP

W 1372 roku Anna, wdowa po mieszczaninie nyskim Hanco Isenecherze, sfinansowała budowę niewielkiej kaplicy pod wezwaniem Bożego Ciała przy nieistniejącej już dziś Bramie Celnej. Około 1434 roku kaplicę rozbudowano do rozmiarów niewielkiego kościółka i wyposażono w dwa ołtarze. Restaurację kościoła

przeprowadzono w roku 1721, oraz ponownie w 1743, po uszkodzeniach powstałych w wyniku wojny śląskiej.

W latach 1881-1885 rozebrano mury do wysokości jednego metra i ponownie odtworzono całość budowli. Zgodnie z ówczesnymi tendencjami do regotyżacji zachowano tylko niektóre elementy architektoniczno-rzeźbiarskie, pozostawiono także ambonę i ołtarz z barokowym obrazem przedstawiającym zwiastowanie. Niemal całkowicie wymieniono jednak resztę wyposażenia kościoła, co doprowadziło do poważnego zmniejszenia jego wartości jako zabytku. Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku rozebrano wielki neogotycki ołtarz i zastąpiono go małym barokowym tabernakulum. Następnie podczas remontu w 1968 roku usunięto figury świętych Piotra i Pawła, znajdujące się we wnękach fasady. W obecnym stanie o historycznej wartości budowli zaświadcza jedynie: kamienny portal gotycki, żelazne drzwi do zakrystii oraz kilka barokowych obrazów i rzeźb.

Pałac Biskupi

Fundatorem pałacu był biskup Waza, budowę rozpoczął biskup Karol Habsburg w 1620 r., a ukończona została w 1729r. W 1945 r. uległ pożarowi. Po sekularyzacji w 1810 r. pałac był siedzibą Sądu Grodzkiego. Zniszczony podczas ostatniej wojny został odbudowany. Zachowały się trzy zegary słoneczne. Na dziedzińcu zgromadzono kule armatnie z okresu wojen napoleońskich. Obecnie w pałacu mieści się Muzeum Historii Nysy i Ziemi Nyskiej.

Dwór Biskupi

Dwór Biskupi w Nysie – zabytkowy budynek, stanowiący największy z zachowanych elementów nieistniejącego już nyskiego zamku biskupów wrocławskich. Znajduje się tuż obok Pałacu Biskupiego, z którym był w przeszłości połączony gankiem przebiegającym ponad ulicą i fosą. W miejscu pomiędzy dzisiejszymi ulicami Grodzką i Lompy w 1260 roku wzniesiono ufortyfikowany dwór biskupi, zwany też zamkiem. Rezydencja ta była wielokrotnie przebudowywana, a w 1459 roku otoczono ją ponadto zabudowaniami gospodarczymi opartymi o południowo-wschodni odcinek murów obronnych.

Zamek zburzono prawie całkowicie w roku 1842, część pomieszczeń zmieniono wówczas w warsztaty artyleryjskie lub przeznaczono na inne cele wojskowe. Zachowała się jedynie wieża mieszkalna oraz gotycka baszta z fragmentem murów obronnych.

Piętrowy, barokowy budynek nazywany obecnie dworem zbudowano pod koniec XVII wieku. Został zniszczony w czasie II wojny światowej, ale w 1950 odbudowany. Mieściła się tu przez długie lata siedziba Spółdzielni Inwalidów „Pokój”. Przy bramie, za zwodzonym mostkiem, nad fosą zaznaczone są na murze poziomy wody podczas powodzi, które przez wieki nawiedzały Nysę, w tym także ostatnia z 1997 roku.

Kolegium Jezuickie - „Carolinum”

Powstało w latach 1669-73. Autor jest nieznany. Być może był to Piotr Schuller z Ołomuńca. Na pierwszym piętrze okna ozdobione główkami aniołków. Wewnątrz znajduje się pięknie malowana i zdobiona dekoracja stiukowa z 1677 roku, wykonana przez włoskiego sztukatora Franciszka Signo, oraz malowidła przedstawiające biskupa Karola i biskupa Karola Ferdynanda jako kardynała. Brama łączy kolegium z gimnazjum. W głębi znajdują się fragmenty murów obronnych. W budynku Kolegium znajduje się piękna aula i biblioteka. Pobierał tutaj nauki Michał Korybut Wiśniowiecki - późniejszy król Polski. Mieściła się tu również jedna z pierwszych aptek prowadzona przez zakonników. Obecnie budynek jest siedzibą Liceum Ogólnokształcącego „Carolinum”.

Mury obronne

Pierwsze wzmianki o obwarowaniach drewniano-ziemnych Nysy pochodzą z 1259 r. W połowie XIV w. otoczono miasto kamiennie-ceglanymi murami wysokości 8-10 m z czterema bramami: Ziębicką, Wrocławską, Bracką i Celną oraz 28 basztami. Do naszych czasów dotrwały szczątki średniowiecznych murów obronnych (m.in. przy dworze biskupim, kościele śś. Piotra i Pawła, przy odnodze rzeki Białej i obok wieży Bramy Wrocławskiej) i dwie wieże bramne: Ziębicka i Wrocławska,

przebudowane i znacznie podwyższone na przełomie XVI i XVII w. Wieża Wrocławska otrzymała wtedy piękne manierystyczne zwieńczenie.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP

W latach 1688-1692, powstał kościół pw. Wniebowzięcia NMP. Jego pierwotny wystrój uległ niemal całkowitemu zniszczeniu, pozostały m.in. ambona, umeblowanie zakrystii, ławy i cztery konfesjonały. Najcenniejszą rzeźbę Madonny z Dzieciątkiem z XIV w. umieszczono w srebrnym tabernakulum z XVIII w. Interesujący jest zespół obrazów z XVII i XVIII w. i polichromie Karola Dankwarta na sklepieniach i ścianach.

Dom Wagi Miejskiej

W bloku śródrynkowym stoi Dom Wagi Miejskiej obecnie siedziba Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej. Pozostał jako jedyny z budynków dawnych instytucji publicznych. Tę okazałą budowlę z 1604 r. wykonaną w stylu renesansu północnego, kiedyś bogato zdobiły malowidła i rzeźby. Do dziś pozostała figura Justitii. Po zniszczeniach 1945 r. dokonano bowiem niepełnej rekonstrukcji tego domu.

Kościół cmentarny pw. św. Krzyża (tzw. Jerozolimski) w Nysie

Kościół trudny do jednoznacznej oceny pod względem stylu architektonicznego. Najczęściej określa się go jako późnorenesansowy, o tradycjach gotyckich, z barokowymi dobudówkami.

Salowy, trójprzęsłowy z trójbocznym zamknięciem od wschodu, na osi którego znajduje się sześcioboczna zakrystia. Po bokach wschodniego przęsła dwie kwadratowe kaplice, od zachodu otwarty portyk. W wejściu do zakrystii kamienny, prostokątny, sfazowany portal.

Kościół cmentarny pw. św. Rocha w Nysie

Późnorenesansowy kościół, zbudowany na planie krzyża. We wnętrzu świątyni znajduje się kilka ołtarzy w stylu wczesnobarokowym. Do najcenniejszych znajdujących się tu dzieł sztuki zaliczane są pochodzące z XVIII wieku: rzeźba przedstawiająca św. Rocha i obraz olejny o tym samym temacie. Kościół jest w bardzo złym stanie.

Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej w Nysie wraz z zespołem klasztornym

Monumentalny kościół zbudowany w stylu neogotyckim w latach 1906-1907. Po obu stronach ołtarza głównego znajdują się oratoria.

Najcenniejszymi zabytkami w kościele są bogato zdobiona monstrancja z XIX wieku, unikalna obudowa drewniana całego chóru, ławki w tylnej części kościoła, misternie wyrzeźbiona w drewnie dębowym ambona, a także organy oraz witraże.

Ołtarz główny, kościół oraz zabudowania klasztorne wykonane zostały przy zastosowaniu symboliki liczby 3, co wyrażać miało kult Trójcy Przenajświętszej, zgodnie z duchowością werbistów.

Kościół pw. św. Dominika w Nysie z klasztorem

Budynek świątyni zbudowany został w stylu barokowym, zwrócony częścią ołtarzową ku północy. Jest to świątynia jednonawowa, na planie prostokąta, salowa. We wnętrzu dość dobrze zachowany oryginalny wystrój z drugiej połowy XVII wieku.

Za najcenniejsze dzieło sztuki uznawana jest polichromia z czasów budowy kościoła, przedstawiająca sceny z życia św. Dominika, w tym trzy dokonane przez niego cuda: ocalenie marynarzy przed zatonięciem podczas sztormu, uzdrowienie budowniczego kościoła i wskrzeszenie młodzieńca w Bolonii.

Kościół pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Nysie z zespołem klasztornym

Kościół wraz z zespołem zabudowań klasztoru franciszkańskiego wzniesiony został w latach 1902-1911. Monumentalny neoromański kościół, posiadający cechy charakterystyczne dla architektury sakralnej państwa pruskiego z końca XIX i początku XX wieku, zaprojektowany został przez franciszkanina Mansuetusa Fromma. W swoim założeniu miał on podkreślać istotne treści historyczne i wyrażać ciągłość tradycji Kościoła. Przed kościołem stoi wotywna kaplica ku czci św. Rocha z 1739 roku, wzniesiona jako dar dziękczynny za ocalenie ludności miasta od zarazy.

Kościół pw. św. Franciszka z Asyżu w Nysie z zespołem klasztornym

Kościół zbudowany w tradycyjnym stylu kapucyńskim określanym jako barok tokański. Charakteryzuje go surowość formy, redukcja przesadnych ozdób i dekoracji. Zgodnie z regułą zakonną i duchowością kapucynów w architekturze sakralnej powinno się odzwierciedlać ubóstwo, stanowiące kategorię moralną, filozoficzną i estetyczną.

Bryła budynku kościelnego wzniesiona na planie prostokąta, na zewnątrz pozbawiona podziałów. Nad korpusem kryty dachówką dach siodłowy, nad dawną zakrystią i kaplicą – dachy trójspadowe. We wnętrzu zastosowano typowe dla baroku tokańskiego sklepienie kolebkowe z lunetami.

Oryginalne wyposażenie świątyni nie dotrwało do obecnych czasów. Około 1872 roku zniszczone drewniane ołtarze i ambona zostały wymienione na nowe, wykonane w stylu eklektycznego historyzmu, obecnie określanego albo jako neogotycki albo jako neoromański.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Mikołaja w Nysie z zespołem

Późnobarokowy, jednonawowy kościół z wieżą w części zachodniej. Dach siodłowy kryty dachówką. Wejście zamknięte łukiem koszowym w obramieniu uszatym.

Z dawnego kościoła pozostała trójprzęsłowa, prostokątna nawa o zaokrąglonych zachodnich narożnikach. Czwarte przęsło, nieco węższe i niższe,

mieści chór muzyczny. Po bokach dwa pomieszczenia występujące częściowo na zewnątrz - od północy kaplica, od południa kruchta.

We wnętrzu elementy klasycystyczne (ołtarze boczne i ambona). Zachowały się liczne przedmioty rzemiosła artystycznego, wykonane przez nyskiego złotnika Henryka Leopolda Liebera, a także kilka barokowych obrazów.

Kolegium św. Anny w Nysie

Jest to pierwszy z obecnie stojących budynków jezuickich, powstał w 1630 roku. Wezwanie wiąże się z wdową po burmistrzu Nysy Anną Gebauer, która po swej śmierci w testamencie przeznaczyła wszystkie swe dobra na budowę seminarium. W czasie wojny trzydziestoletniej budynek seminarium został zniszczony i dopiero w 1656 r. Jezuici odbudowali seminarium we wczesnobarokowym stylu wzorowanym na włoskich pałacach miejskich.

Klasztor Felicjanek w Nysie

Niegdyś plebania i dawna kaplica św. Anny - obecnie klasztor sióstr felicjanek. Widoczna na murze tablica fundacyjna biskupa wrocławskiego z 1513 r.

Dom Macierzysty Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety w Nysie

Dom Macierzysty powstał dzięki staraniu założycielki zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety Marii Merkert w latach 1863-1865r. narożniki tej eklektycznej budowli zdobią figury św. Archanioła Michała, św. Barbary. Natomiast w środkowej części znajdują się figury św. Józefa z Dzieciątkiem Jezus i św. Nepomucena. Wewnątrz można zobaczyć kaplicę pw. św. Rodziny, kapitularz oraz pokój pamięci Marii Merkert.

Twierdza Nysa

Zespół ten stanowi, obok Kłodzka i Srebrnej Góry, jedną z lepiej zachowanych pruskich twierdz na Śląsku. Obecnie pozostałości umocnień można ocenić na około 50-60% stanu z pocz. XX wieku. Długi okres rozwoju twierdzy oraz urozmaicone ukształtowanie terenu wpłynęło na duże bogactwo różnorodnych budowli warownych wspaniale wkomponowanych w krajobraz. Twierdza łącząca dzieła szkoły - staro i nowopruskiej powstawała i rozwijała się w latach 1742-1888, wykorzystując dodatkowo znajdujące się w centralnej jej części wcześniejsze XVI i XVII wieczne umocnienia bastionowe szkoły włoskiej i holenderskiej.

Najstarsze, nowożytnie fortyfikacje Nysy zostały zaprojektowane przez Schneidera von Lindau w 1594 r. Dzieła te realizowano do początku XVII wieku, a następnie przebudowano w okresie od 1643 r. do początków wieku XVIII-ego już w narysach szkoły staroholenderskiej. Ten pierwszy dziesięciobastionowy pierścień fortyfikacji z rawelinem przed bramą Wrocławską, otoczony był pojedynczą fosą i drogą ukrytą biegnącą nad przeciwskarpą. Taki system umocnień miał wiele słabych stron i został zdobyty w 1741 roku przez armię pruską

Po zajęciu Nysy Fryderyk II niezwłocznie zlecił rozbudowę jej fortyfikacji, tworząc twierdzę - obóz warowny, strzegącą granicy nowozdobyczej prowincji śląskiej na wschodnim odcinku gór Sudeckich rozciągającym się od bramy Morawskiej do gór Żółtych. Wielka rozbudowa twierdzy staro i nowopruskiej trwała od 1742 do 1888r. Składała się z kilku etapów projektowanych i wykonywanych przez fortyfikatorów różnych narodowości jak: Kornelius Walrawe, Rothengatter, von Wrede, Lefevre, von Castillon, Freund, von Harroy - pod szczególnym nadzorem Fryderyka II.

Po utracie militarnego znaczenia twierdzy, na początku XX w. (od 1903 r.) rozpoczęła się jej likwidacja. W wyniku prac wyburzeniowych do chwili obecnej zachowało się około 50-60% stanu fortyfikacji w różnym stanie zachowania. Na zachowane obecnie dzieła i zespoły składają się:

- pozostałości XVIII wiecznego „obozu warownego”, złożone z fortu Prusy z pasmem wałów łącznikowych, fortem Bombardierów i redutami Kapucyńską, Jerozolimską i obwałowaniami Jerozolimskimi wewnętrznymi;
- obwałowań wysokich z częściowo zniszczonym bastionem Grodkowskim, obwałowań Jerozolimskich zewnętrznych z Wysokim Redanem i Wysoką Baterią oraz redutą Króliczą;

- zespołu wysuniętych fortów nr I, II, III oraz fortu Nad Bielawką i Fleszy Nowej - obwałowań Powodziowych z redutą Kardynalską;
- oraz obwałowań Kolejowych o nowopruskim narysie bastionowym

Jeśli chodzi o krajobraz obszarów wiejskich Gminy, to najcenniejsze obszary i obiekty zabytkowe w gminie znajdują się w sołectwach:

Biała Nyska

Jest najstarszą wsią w regionie istniejącą już w 1231 roku. Najbardziej znanym obiektem we wsi jest pozostałość dawnego pałacu, który wzniesiono w XVI wieku, dziś są to jedynie fragmenty murów oraz piękna neogotycka brama wjazdowa, za którą znajduje się park pałacowy ze stawem, boiskami sportowymi i kortami tenisowymi. Na szczególną uwagę zasługuje również kościół św. Jana Ewangelisty otoczony średniowiecznym kamiennym murem, po wewnętrznej jego stronie znajduje się krzyż pokutny.

Domaszkowice

Prawdopodobnie pierwsze wzmianki o nazwie wsi pojawiły się w 1136 roku, która na przestrzeni wieków ulegała zmianom. Pierwsza nazwa wsi brzmiała Rucherswalde (Zielone Łąki). Z powodu nawracającego frontu od roku 1947 nastąpiła zmiana nazwy na Nawroty. W roku 1948 pojawiła się obecna nazwa wsi Domaszkowice. Domaszkowice są urokliwe i interesujące architektonicznie. Jednym z zabytków jest kościół parafialny pod wezwaniem świętego Jerzego pochodzący z połowy XIII w. Domaszkowice mogą się poszczycić licznymi kapliczkami, posągami świętego Jana Nepomucena (XVIII wiek) i legendarnym kamiennym krzyżem.

Głębinów

Z zabytków warto wymienić Kościół pw. św. Urbana z XIX wieku oraz murowaną kapliczkę.

Hajduki Nyskie

W Hajdukach znajduje się zabytkowy kościół pw. św. Jerzego z około 1300 r. z pięknymi malowidłami ściennymi.

Iława

Miejscem kultu religijnego jest Kaplica pw. św. Heleny o cechach neoklasycystycznych zbudowana w połowie XIX wieku. Na ochronę konserwatorską zasługują charakterystyczne dla Dolnego Śląska układy ulicowe z zachowanymi zagrodami gospodarczymi, z frontowymi budynkami szczytowymi o bogatym wystroju architektonicznym, budynkami „wycugowymi” z okazałymi bramami wjazdowymi.

Kubice

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z XIII wieku. Sołectwo początkowo nosiło nazwę Kubinów od imienia jej założyciela. W czasach gdy powiat nyski znajdował się we władaniu Niemców wieś zmieniła nazwę na Kaundorf. Kubice położone są na szlaku kolejowym Nysa-Opole. Znajduje się tutaj przedwojenny budynek starej stacji kolejowej.

Rusocin

Powstanie sołectwa Rusocin datuje się na 1220-1230 rok. Po raz pierwszy miejscowość została wzmiankowana 3 czerwca 1267 roku z okazji wezwania na świadka proboszcza Woyslaus z Rinaczow. Prawdopodobnie pierwszym

założycielem i sołtysem miejscowości był Reinhard von Bischofsheim, za czasów biskupa Lorenca.

Wierzbięcice

Wierzbięcice to stara wieś powstała w XIII wieku. W 1302 roku w dokumentach Kościoła pw. św. Mikołaja zapisana jest wzmianka o wsi.

Złotogłowice

Pierwsza wzmianka o Złotogłowicach pochodzi z 1300r kiedy to nazwa wsi brzmiała Jakobsdorf. Od roku 1945 nazwa wsi zmieniała się czterokrotnie (Neodorfie, Grossendorfie, Złotopol, obecnie Złotogłowice). Na szczególną uwagę zasługuje bardzo dobrze zachowany układ ruralistyczny wsi.

Spośród najcenniejszych obiektów zabytkowych z terenów wiejskich Gminy należy wyróżnić następujące:

Pałac w Siestrzechowicach

Renesansowy pałac, częściowo przebudowany około 1700 r. i w II połowie XIX w. Pierwotnie budowla trzyskrzydłowa na planie podkowy, powiększona w dziewiętnastym stuleciu o czwarte skrzydło, które zamknęło wewnętrzny prostokątny dziedziniec. Pałac murowany z cegły, otynkowany, dwukondygnacyjny, nakryty wysokimi dachami dwuspadowymi ze świetlikami. Fasada (elewacja północna) dziewięcioosiowa, z kamiennym portalem na osi z ozdobnymi kartuszami herbowymi. Ponad portalem znajdowała się wieża, po zniszczeniu nieodbudowana. Elewacje pierwotnie o podziałach ramowych, do dziś przetrwały fragmenty pilastrów i boniowania naroży oraz kamienne obramowania części otworów okiennych. Dziedziniec wokół trzech starszych skrzydeł otaczają krużganki, na parterze wykonane z kamienia i cegły, na piętrze drewniane. Skrzydło frontowe dwutraktowe, z sienią przejazdową na osi, na zachód od niej mieści się dawna kaplica pw. św.

Uldaryka, ozdobiona opisanymi powyżej polichromiami. Barokowy ołtarz przeniesiono z tej kaplicy do Kamienia Śląskiego. Pozostałe skrzydła jednotraktowe. Większość pomieszczeń zamykają płaskie stropy, jedynie sień jest nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, a kaplica sklepieniem kolebkowo-krzyżowym.

Kościół w Hajdukach Nyskich

Kościół jest interesującym zabytkiem architektury sakralnej, reprezentującym połączenie elementów stylu późnoromańskiego i gotyckiego. Przed wejściem widnieje okazała płaskorzeźba z wyobrażeniem św. Jerzego, upamiętniająca mieszkańców wsi poległych podczas I Wojny Światowej. Wewnątrz kościoła zachowały się gotyckie polichromie z trzech różnych okresów historycznych. Ilustracje przypowieści o pannach mądrych i głupich, cykl malowideł o tematyce pasyjnej, kompozycja Ukrzyżowania i scenami ilustrującymi przypuszczalnie treść przykazań Bożych. Do zabytkowego wyposażenia świątyni należy m.in.: rokokowy ołtarz główny z rzeźbami świętych Piotra i Pawła, dwóch nieoznaczonych zakonników i dwóch aniołów w zwieńczeniu, w nim obraz apoteozy św. Jerzego, tabernakulum rokokowe z rzeźbioną grupą koronowanej Matki Boskiej, dwa ołtarze boczne z około 1800 r., ambona klasyczna z przełomu XVIII i XIX w., chrzcielnica marmurowa z XVIII w. z drewnianą pokrywą z ludową rzeźbą św. Jana Nepomucena oraz konfesjonał rokokowo-klasyczny. Dzwon gotycki z 1501 r.

Kościół w Niwnicy

Pierwotny kościół, zapewne drewniany istniał w Niwnicy już około XIII w. W 1415 r. wzmiankowany jest tzw. nowy kościół, który spłonął w 1642 r. Po pożarze odbudowano go w stylu barokowym. W 1858 r. rozbudowano go poprzez dodanie prezbiterium, w czasach późniejszych była wielokrotnie przebudowana, uszkodzona podczas działań wojennych w 1945 r., odnowiona z niemal całkowitym zatarciem cech stylowych.

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU
ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO**

Miejscowość	Obiekt	Adres dawny	Datowanie	Nr decyzji o wpisie
Biała Nyska	zamek		XVI, XIX	736/64 z 16.03.1964
Biała Nyska	cmentarz parafialny		1890	264/90 z 31.07.1990
Biała Nyska	park			70/83 z 1.08.1983
Domaszkowice	kościół pw. św. Jerzego		XIV, XVII	397/58 z 01.07.1958
Domaszkowice	cmentarz parafialny			266/90 z 31.07.1990
Głębinów	kościół parafialny pw. św. Urbana			177/2011 z 17.11.2011
Goświnowice	aleja główna na cmentarzu parafialnym			270/90 z 13.09.1990
Hajduki	kościół filialny pw. św. Jerzego	kościół filialny	1300	919/64 z 30.05.1964
Jędrzychów	zagroda nr 18: dom		I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
Jędrzychów	zagroda nr 18: mur z bramą i furta		I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
Jędrzychów	zagroda nr 18: spichlerz		I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
Kępnica	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP		XVIII, I poł. XIX	25/50 z 20.02.1950
Kępnica	budynek nr 25 (dom Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety)		pocz. XX	2269/91 z 17.05.1991
Koperniki	kościół pw. św. Mikołaja wraz z otoczeniem i ogrodzeniem			159/2011 z 7.06.2011
Koperniki	cmentarz parafialny (kaplica, nagrobki)		1880	265/90 z 31.07.1990
Kubice	kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	kościół parafialny	XIX	1112/66 z 05.02.1966
Lipowa	kościół parafialny pw. św. Katarzyny		1587,1729	24/50 z 20.02.1950
Lipowa	dom nr 40		1800	1022/65 z 20.05.1965
Lipowa	cmentarz parafialny			267/90 z 07.08.1990
Morów	dawny dwór, ob. spichlerz		1581,XIX	2008/74 z 02.09.1974
Niwnica	kościół parafialny	kościół	XV, XVII,	1113/66 z

	pw. Podwyższenia Krzyża	parafialny	XVIII	05.02.1966
Niwnica	dawny dwór sołtysi		1618, 1868	737/64 z 16.03.1964
Niwnica	dom nr 15	zagroda nr 15		1696/66 z 27.09.1966
Niwnica	zbiorowa mogiła ofiar hitlerowskich na cmentarzu rzymsko - katolickim			276/90 z 02.10.1990
Nysa	stare miasto w ramach średniowiecznego założenia			154/49 z 5.03.1949 107/54 z 28.05.1954
Nysa	kościół parafialny pw. św. Jakuba Starszego		XV - XIX, po 1945	172/55 z 28.09.1955 113/48 z 21.12.1948
Nysa	dzwonnica przy kościele św. Jakuba			173/55 z 28.09.1955
Nysa	zespół kościelny: kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Księdza Ściegiennego		1770	1926/67 z 31.10.1967
Nysa	zespół kościelny: plebania		1770	1926/67 z 31.10.1967
Nysa	zespół kościelny: dawna szkoła parafialna		1827	1926/67 z 31.10.1967
Nysa	kościół filialny pw. Zwiastowania NMP, pl. Kostrzewy/ul. Celną		1372, XVIII, XIX	1925/67 z 31.10.1967
Nysa	kościół cmentarny pw. św. Krzyża, tzw. Jerozolimski, ul. Mieczysława I	kaplica cmentarna pw. św. Krzyża	XVII	569/59 z 3.04.1959
Nysa	kościół cmentarny pw. św. Rocha, ul. Wojska Polskiego		1637	1964/72 z 15.11.1972
Nysa	kościół franciszkanów, ob. ewangelicki pw. św. Barbary ul. Rynek Garncarski	kościół ewangelicki, d. pw. św. Barbary	1428, XVIII, 1810	937/64 z 3.06.1964
Nysa	zespół klasztorny o.o. franciszkanów, Al. Wojska Polskiego 31		1902-11	35/2004 z 10.12.2004

Nysa	zespół d. konwentu bożogrobców: kościół pw. św. Piotra i Pawła		XVII	922/64 z 30.05.1964
Nysa	zespół d. konwentu bożogrobców: klasztór		XVII, I poł. XVIII	922/64 z 30.05.1964
Nysa	kościół parafialny pw. św. Dominika			187/56 z 20.02.1956
Nysa	kościół w zespole klasztornym oo. Werbistów, ob. parafialny pw. MB Bolesnej, ul. Rodziewiczówny 3		1907	82/2009 z 16.02.2009
Nysa	zespół klasztoru dominikańskiego, ob. ZS, El LO. ul. Ujejskiego 12		2 poł. XVIII, 1830	2397/2000 z 22.02.2000
Nysa	kościół jezuicki pw. Wniebowzięcia NMP		1688-1692	174/55 z 28.09.1955
Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: kolegium jezuickie „Carolinum”		1669-73	2004/73 z 26.11.1973
Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: gimnazjum jezuickie		1722-5, XIX	2004/73 z 26.11.1973
Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: brama		1725	2004/73 z 26.11.1973
Nysa	kościół oo. Kapucynów pw. św. Franciszka z Asyżu		XVII-XIX	22/50 z 2.05.1950
Nysa	klasztór oo. Kapucynów		XVII-XIX	22/50 z 2.05.1950
Nysa	planty miejskie		2 poł. XIX	300/95 z 10.07.1995
Nysa	park miejski		1 poł. XIX	298/95 z 03.01.1995
Nysa	mury miejskie		XIV-XVI	969/65 z 28.01.1965
Nysa	baszta obronna, ul. Lompy		XV/VI	659/60 z 19.02.1960
Nysa	wieża Wrocławska		XIV, XVI-XVII	170/55 z 12.09.1955
Nysa	wieża Ziębicka		XIV, XVI-XVII	171/55 z 12.09.1955
Nysa	reduta Kapucyńska, ul. Szlak Chrobrego 8		1741-58	2107/84 z 20.12.1984
Nysa	fort II (Regulicki)			6/2001 z 27.12.2001

Nysa	fort Blokhauz, tzw. Fort Wodny		1741, 1745, 1878-80	30/2004 z 25.08.2004
Nysa	bastion św. Jadwigi, ul. Piastowska		1643, 1742-58,	31/2004 z 16.09.2004
Nysa	budynek dawnej Wagi Miejskiej, ul. Sukiennicza 2		1604, XIX, 1947-48	938/64 z 03.06.1964
Nysa	dom, ul. Armii Krajowej 19	budynek - kasyno, ul. Armii Czerwonej 19	XX	2169/87 z 23.06.1987
Nysa	dom, ul. Armii Krajowej 21	budynek, ul. Armii Czerwonej 21	1905	2170/87 z 23.06.1987
Nysa	pałac biskupi, róg ul. Biskupiej i Jezuickiej		1608-27, 1729, 1962	468/58 z 10.08.1958
Nysa	kamienica, ul. Biskupa Jarosława 13		XVII	608/59 z 23.10.1959
Nysa	dom, ul. Bracka 2		XVI-XVII, 1956	1356/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 4		XVI-XVII, 1956	1357/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 6		XVII, 1956	1358/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 8		XVII, 1956	1359/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 10		XVm, 1956	1360/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 12		XVIII, 1956	1361/66 z 26.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 14		XVIII, 1956	1362/66 z 26.04.1966
Nysa	dom, ul. Bracka 16		XVIII, 1956	1363/66 z 26.04.1966
Nysa	kanonia, ul. Buczka 9		XVI, XVIII-XIX	967/65 z 28.01.1965
Nysa	dom, ul. Celną 2 / Bracka 1	dom, ul. Kostrzewy 2		1353/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Celną 4	dom, ul. Kostrzewy 4	I poł. XVIII, 1956	1354/66 z 25.04.1966
Nysa	dom, ul. Celną 6	dom, ul. Kostrzewy 6	I poł. XVIII, 1956	1355/66 z 25.04.1966
Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 16		k. XIX	2386/98 z 30.12.1998
Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 17		k. XIX	2387/98 z 30.12.1998

Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 18		k. XIX	2388/98 z 30.12.1998
Nysa	budynek mieszkalny (kamienica), ul Chopina 19		k. XIX	2395/99 z 23.12.1999
Nysa	budynek mieszkalny (kamienica) ul Chopina 20		k. XIX	2396/99 z 23.12.1999
Nysa	budynek, ul. Górna 10			2177/87 z 29.06.1987
Nysa	dom mieszkalny, ul Grodzka 3		XVIII, XIX, 1965	734/64 z 16.03.1964
Nysa	dom mieszkalny, ul Grodzka 5		XVIII, XIX, 1965	735/64 z 16.03.1964
Nysa	dom Komendanta, ul. Grodzka 19		XVII, po 1970	474/58 z 15.10.1958
Nysa	klasztor felicjanek, dawniej dom sierot, ul. Kupiecka 3	Plac Katedralny 8	1513, XVII, XIX	1208/66 z 15.03.1966
Nysa	budynek, ul. Kilińskiego 1a			2273/91 z 11.06.1991
Nysa	dom, ul Kramarska 22	ul Kramarska 12	XVI, XVIII, po 1963	1188/66 z 10.03.1966
Nysa	dom, ul Kramarska 24	ul Kramarska 14	XVI, XVIII, po 1963	1189/66 z 10.03.1966
Nysa	zespół dawnego dworu biskupiego, ul. Lompy (budynek główny, budynki gospodarcze, młyn, dziedziniec)		XVII-XIX, po 1950	429/58 z 15.10.1958
Nysa	budynek, ul. Marcinkowskiego 1		II poł. XIX	2271/91 z 23.05.1991
Nysa	Fort Prusy, ul. Obrońców Tobruku		1743- 1745 1771 - 1776, 1864- 1867, 1872,1888	90/2009 z 25.06.2009
Nysa	dom. Rynek 22			1348/66 z 25.04.1966
Nysa	dom. Rynek 23			1349/66 z 25.04.1966
Nysa	dom. Rynek 24			1350/66 z 25.04.1966
Nysa	dom. Rynek 25	kamienica, ul. Bohaterów Stalingradu 25	XVIII	1351/66 z 25.04.1966 609/59 z 23.10.1959

Nysa	dom. Rynek 26			1352/66 z 25.04.1966
Nysa	dom. Rynek 36	dom, Rynek 56	XVI	1186/66 z 9.03.1966
Nysa	dom. Rynek 37	dom, Rynek 57	XVI	1187/66 z 10.03.1966
Nysa	dom. Rynek 37a	dom. Rynek 58	XV/XVI	940/64 z 5.08.1964
Nysa	dom. Rynek 38	dom, Rynek 59	XV/XVI, XIX	1094/65 z 6.08.1965
Nysa	dom. Rynek 39	dom, Rynek 60	XV/XVI, XIX	1095/65 z 6.08.1965
Nysa	Państwowa Szkoła Muzyczna, Pl.Solny 2	dawne kolegium św. Anny	1614, XIX, po 1945	491/58 z 15.10.1958
Nysa	budynek słodowni z suszarniami, ul. Słowiańska 18			72/2008 z 27.08.2008
Nysa	dom klasztorny, ul. Słowiańska 25/27		k. XIX	2250/90 z 29.12.1990
Nysa	budynek administracyjno- biurowy, ul. Szlak Chrobrego 33		XIX/XX	2108/84 z 20.12.1984
Nysa	kamienica, ul. Tkacka 9			607/59 z 23.10.1959
Nysa	kamienica, ul. Tkacka 13			606/59 z 23.10.1959
Nysa	dom, ul. Wałowa 3/5, ob. Sąd Rejonowy		XVIII, I poł. XIX, 1958	1364/66 z 26.04.1966
Nysa	dom, ul. Wojska Polskiego 62, ob. DPS „Caritas”		pocz. XX	2112/85 z 09.07.1985
Nysa	wieża ciśnień			16/2002
Nysa	wodociągowa wieża ciśnień „Bismarckturm”			37/2005 z 16.03.2005
Przełęk	kościół filialny pw. św. Mikołaja	kościół filialny	pocz. XVII- XIX	1118/66 z 08.02.1966
Radzikowice	kościół parafialny pw. św. Bartłomieja		XIV, XVII	927/64 z 2.06.1964
Radzikowice	cmentarz parafialny z ogrodzeniem i 2 bramkami			271/90 z 3.09.1990
Radzikowice	dom nr 5		1 poł. XIX	1703/66 z 27.09.1966
Rusocin	kościół parafialny pw. św. Klemensa		1897	38/2005 z 21.04.2005
Sękowice	kaplica, ob. kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP			168/2011 z 23.09.2011

Siestrzechowice	pałac		XVI/XVIII	177/55 z 5.10.1955
Siestrzechowice	park		XIX/XX	86/83 z 1.10.1983
Wierzbięcice	kościół parafialny pw. św. Mikołaja		poł. XIII, XVI, XVIII	930/64 z 2.06.1964
Wierzbięcice	cmentarz parafialny z murem		poł. XIX	269/90 z 3.09.1990
Wierzbięcice	plebania z budynkiem gospodarczym (wozownia)		XVIII/XIX	1712/66 z 28.09.1966
Złotogłowice	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	kościół parafialny	XV-XVI, 1904	1126/66 z 8.02.1966
Złotogłowice	cmentarz parafialny z bramą i ogrodzeniem		2 poł. XIX	273/90 z 06.10.1990
Złotogłowice	zagroda nr 6 i 7 (2 domy, ogrodzenie z bramą)		poł. XIX	1876/66 z 3.02.1967

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu

**WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI
ZABYTKÓW GMINY NYSA WRAZ Z ICH STANEM ZACHOWANIA
AKTUALNYM W MOMENCIE ZAŁOŻENIA GEZ**

BIAŁA NYSKA

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
2	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JANA EWANGELISTY, 1892 R.	BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY, OGÓLNY STAN ZACHOWANIA OBIEKTU JEST DOBRY. KOŚCIÓŁ ZADBANY, TYNKI W STANIE DOBRYM, DACH SZCZELNY- WYMIENIONY NA NOWY
3	MUR PRZYKOŚCIELNY, II POŁ. XVI W	BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY.

		OGÓLNY STAN ZACHOWANIA MURU JEST DOBRY, MIEJSCAMI WYSTĘPUJĄ UBYTKI SPOINY ORAZ W PRZYZIEMIU USZKODZENIA MECHANICZNE KAMIENIA
1	BRAMA ZAMKOWA POŁ. XVI W.	<p>BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>NIEPRZEBUDOWANY.CZĘŚCIOWO ZACHOWANE ORYGINALNE DETALE KAMIENNE – PŁYTY HERBOWE,„STAN DOBRY</p>
4	PARK KRAJOBRAZOWY XVIII/XIX W.	<p>BIAŁA NYSKA, WEJŚCIE DO PARKU_OD UL. NYSKIEJ</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>DOBRY</p>

DOMASZKOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
5	<p>KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JERZEGO XIII/ XVIII W. WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU (I-14/ 57 Z 08.09.1957 , II-538/71 Z 06.12.1988 R)</p>	<p>DOMASZKOWICE, USYTUOWANY NA WZNIESIENIU PONAD WSIĄ</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>NIEPRZEBUDOWANY,STAN DOBRY, DACH KRYTY NOWĄ DACHÓWKĄ , NOWE TYNKI , WIDOCZNE PĘKNIĘCIE W GÓRNEJ CZĘŚCI ŚCIANY OD STRONY PD.</p>
6	<p>OGRODZENIE KOŚCIOŁA</p> <p>PW. ŚW JERZEGO, XIV W</p>	<p>DOMASZKOWICE, OGRODZENIE KOŚCIOŁA PW. ŚW. JERZEGO</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>NIEPRZEBUDOWANY , STAN ZADAWALAJĄCY</p>
7	KAPLICZKA Z XIXW	<p>DOMASZKOWICE, PRZY DRODZE DO KOŚCIOŁA</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>NIEPRZEBUDOWANA , PRZEMALOWANA ELEWACJA STAN ZADAWALAJĄCY</p>
8	KAPLICZKA Z XIX W	<p>DOMASZKOWICE, KOŁO DOMU NR 37</p> <p>STAN ZACHOWANIA:</p> <p>NIEPRZEBUDOWANA, STAN DOBRY</p>
9	KAPLICZKA Z XIX W	<p>DOMASZKOWICE, KOŁO DOMU NR 30</p> <p>STAN ZACHOWANIA : DOSTATECZNY</p> <p>NIEPRZEBUDOWANA, POSTĘPUJĄCE ZAWILGOCENIE ŚCIAN PRZY GRUNCIE</p>

10	KAPLICA ŚW ANNY W LESIE 1877R	DOMASZKOWICE, ZLOKALIZOWANA W LESIE 1 KM NA TRASIE OD WSI, NA WSCHÓD OD KOŚCIOŁA STAN ZACHOWANIA: RUINA , ZACHOWANE JEDYNIE ŚCIANY ZEWNĘTRZNE , BRAK DACHU
11	SPICHLERZ – OFICYNA MIESZKALNA XIX OBECNIE SIEDZIBA FIRMY EKSPORT – IMPORT	DOMASZKOWICE, NR 25 STAN ZACHOWANIA : CAŁKOWICIE PRZEBUDOWANY I POZBAWIONY CECH STYLOWYCH
12	DOM MIESZKALNY 1930R	DOMASZKOWICE, NR 30 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY, OKNA WYMIENIONE
13	DOM MIESZKALNY 30- TE XX W.	DOMASZKOWICE, NR 37 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY- STAN ZACHOWANIA DOBRY
15	BUDYNEK Z POCZ. XX W – OBECNIE SZKOŁA	DOMASZKOWICE, NR 47 STAN ZACHOWANIA : NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
14	REMIZA STRAŻACKA POCZ. XX W	DOMASZKOWICE STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANA BRYŁA – BUDYNEK PO GRUNTOWNYM REMONCIE, OD STRONY PD. WYMUROWANA PRZYBUDÓWKA
16	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W	DOMASZKOWICE, NR 40 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY , NA SKUTEK WYMIANY OKIEN BUDYNEK ZATRACIŁ CECHY STYLOWE,
17	DOM 30-TE XX W.	DOMASZKOWICE, NR 41 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANY , CAŁKOWITA UTRATA CECH STYLOWYCH
18	DOM KON. XIX W	DOMASZKOWICE, NR 43 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANE ELEWACJE – WYMIENIONE OKNA, ZLIKWIDOWANE OBRAMIENTA OKIEN
19	DOM KON. XIX W	DOMASZKOWICE, NR 50 STAN ZACHOWANIA:

		NIEPRZEBUDOWANY – STAN DOBRY
20	DOM LATA 30-TE XX W.	DOMASZKOWICE, NR 115 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANA ELEWACJA- CZĘŚCIOWO
21	DOM LATA 30-TE XX W.	DOMASZKOWICE , NR 117 STAN ZACHOWANIA : CZĘŚCIOWO PRZEBUDOWANY, WYMAGA REMONTU

GOŚWINOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
28	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NAWIEDZENIA N. P. MARI, II POŁ. XVII W.	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY. ODNOWIONY PO 1945 R
25	KAPLICZKA OK. 1930 R.	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 23 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANA, STAN DOBRY
50	KAPLICA NA CMENTARZU POCZ. XX W	GOŚWINOWICE, CMENTARZ STAN ZACHOWANIA : NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
33	DAWNA KUŹNIA XIX W.	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY, STAN ZACHOWANIA BARDZO ZŁY
34	STODOŁA Z POCZ. XX W	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 3 STAN ZACHOWANIA: ZŁY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE
37	KOTŁOWNIA W DAWNYM ZESPOLE DWORSKIM KON. XIX W.	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 1A STAN ZACHOWANIA : DOBRY , PRZEBUDOWANA BRYŁA I ELEWACJE, ZMIENIONY DACH, WYMIENIONE I ZAMUROWANE OKNA
40	DAWNY BUDYNEK SALI TANECZNEJ Z POCZ. XX W	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 1 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
30	SŁODOWNIA OK. 1920 R.	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY.

		NA ELEWACJI LICZNE DROBNE UBYTKI – POSTRZELINY.
31	WARSZTAT NA TERENIE SŁODOWNI OK. 1920 R.	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
32	WIEŻA CIŚNIEŃ W DAWNYM BROWARZE OK. 1920	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY. STAN ZACHOWANIA BARDZO ZŁY, USZKODZONY DACH, WYBITE OKNA
23	WILLA, WCZEŚNIEJ PRZEDSZKOLE	GOŚWINOWICE, UL. KOLEJOWA 1 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY. BUDYNEK ZANIEDBANY, NIEUŻYTKOWANY
24	DOM MIESZKALNY KON. XIX W.	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 19 STAN ZACHOWANIA : NIEPRZEBUDOWANY, NA ELEWACJI ODSPOJENIA I UBYTKI TYNKU, ZAMUROWANE WEJŚCIE NA ELEWACJI BOCZNEJ
26	DOM MIESZKALNY ,POCZ. XXW. (BUDYNEK WARSZTATU KAMIENIARSKIEGO)	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 28 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANA ELEWACJA
27	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 36 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY TYNK ELEWACYJNY W BARDZO ZŁYM STANIE., DUŻE UBYTKI I ODSPOJENIA
29	DOM MIESZKALNY (POCZTA OBECNIE) OK. 1900 R.	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 1 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY. NA ELEWACJI UBYTKI I ODSPOJENIA TYNKU
35	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 4 STAN ZACHOWANIA: ZADAWALAJĄCY
36	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 1 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANE ELEWACJE., ZAMUROWANE OKNA DRUGIEJ KONDYGNACJI, OBECNE OKNA ZNACZNIE POWIĘKSZONE
38	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 8 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY

39	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 13, 15 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
41	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 2 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
42	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 3 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY. STAN ZACHOWANIA ZŁY, NA ELEWACJI WIDOCZNE ŚLADY PODCIĄGANIA KAPILARNEGO WODY GRUNTOWEJ, UBYTKI W TYNKU I WYSOLENIA
43	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 5 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
44	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 7 STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANA ELEWACJA, PRZEMUROWANE OKNA.
45	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 9 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
46	DOM MIESZKALNY OK. 1900 R.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 11 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
47	DOM MIESZKALNY OK. 1900 R.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 17 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
48	DOM MIESZKALNY OK. 1900 R.	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 28 STAN ZACHOWANIA: NIEPRZEBUDOWANY
49	ALEJA KASZTANOWCOWA	CMENTARZ W GOŚWINOWICACH, STAN ZACHOWANIA : DOBRY

GŁĘBINÓW

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	<u>STAN ZACHOWANIA</u>
22	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. URBANA Z 1886	GŁĘBINÓW STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

HAJDUKI NYSKIE

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
51	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JERZEGO OK. 1300R, WRAZ Z WYPOSAŻENIEM KOŚCIOŁA WPISANYM DO REJESTRU I-15/57 Z 21.09.1957 R ,V-780/89 Z 25.08.1989 R.	HAJDUKI NYSKIE , STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

HANUSZÓW

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
52	DOM Z XIX W	HANUSZÓW 6, STAN ZACHOWANIA: DOBRY, MIEJSCOWO OSŁABIONE TYNKI
53	KAPLICA – DZWONNICA Z 1910 R ?	STAN ZACHOWANIA: DOBRY , ELEWACJA PO REMONCIE

IŁAWA

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
51 a	KAPLICA PW.ŚW.HELENY	IŁAWA BRAK ZAGROŻEŃ

JĘDRZYCHÓW

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
64	KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MATKI BOSKIEJ WIERNEJ I ŚW. ROCHA , 1835 R.	JĘDRZYCHÓW, CENTRUM WSI STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
55	BUDYNEK SZKOŁY	UL. WIŚNIOWA 2 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
54	DOM POCZĄTEK XX WIEKU (?),	JĘDRZYCHÓW, UL.CHEŁMOŃSKIEGO 38 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
56	DOM OK. 1890 R. TAKŻE MUR Z BRAMĄ	JĘDRZYCHÓW, UL.POLNA NR 38 STAN ZACHOWANIA: ZŁY, NIEPRZEBUDOWANY
57	DOM XIX-XX W. ?	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 2

		STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
58	DOM XIX W. (KIEDYŚ ZAGRODA NR 18)	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 8 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIE PRZEBUDOWANY
62	DOM XIX-XX W.	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 22 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANA ELEWACJA
63	DOM XIX-XX W.	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 30 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NOWE OKNA
59	DOM KONIEC XIX W	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 29 STAN ZACHOWANIA: ZŁY, NIEPRZEBUDOWANY
60	DOM (+OBORA) KONIEC XIX W	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 45 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY, OBORA ROZEBRANA
61	DOM XIX-XX W.	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 7 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, CAŁKOWICIE PRZEBUDOWANY

KĘPNICA

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
65	KOŚCIÓŁ PW. WNIĘBOWZIĘCIA N.P. MARII XVIII W. WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR I-16/57 Z 23.09.1957 R , I-17/57 Z 23.09.1957,I-322/67 Z 30.08.1967 R ,I-588/1-8/72 Z 30.06.1975 R.	STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
68	KAPLICZKA OK. 1920 R.	KĘPNICA, PRZY DOMU NR 43 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
66	DOM MIESZKALNY XVIII / XIX	KĘPNICA 24, STAN ZACHOWANIA KATASTROFALNY: DACH ROZEBRANY, MURY ZNACZNIE ZDEGRADOWANE, NIEWIELKIE POZOSTAŁOŚCI TYNKÓW ELEWACYJNYCH
67	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	KĘPNICA 25 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

KOPERNIKI

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	STAN ZACHOWANIA
70	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA 1882 R. WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR V-785/1-19/89 Z 01.08.1989 R	KOPERNIKI, CENTRUM WSI STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
70 a	KAPLICA NA CMENTARZU PARAFIALNYM	KOPERNIKI, CMENTARZ PARAFIALNY STAN ZACHOWANIA: ZŁY

KONRADOWA

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
69	KAPLICA PW. ŚW. KONRADA 1939 R	KONRADOWA, STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA

KUBICE

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
71	KOŚCIÓŁ PW. WNIĘBOWZIĘCIA N.P. MARIII PO 1806 R.	KUBICE, STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
72	KAPLICZKA OK. 1910 R.	KUBICE, PRZY DOMU NR 7 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
73	DOM MIESZKALNY	KUBICE 54, STAN ZACHOWANIA: ZŁY: ZBITE TYNKI ELEWACYJNE, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: OKNA NOWE W POSZERZONYCH OTWORACH

LIPOWA

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
74	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. KATARZYNY XVII W., WYPOSAŻENIE KOŚCIOŁA WPISANE DO REJESTRU NR VI-953/1-23/96	LIPOWA STAN ZACHOWANIA:

		DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
75	PLEBANIA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM OK. POŁ. XIX W	LIPOWA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
76	DWOREK Z OK. 1800 R.	LIPOWA , STAN ZACHOWANIA : KATASTROFALNY: BUDYNEK POZBAWIONY DACHU, STROPU ORAZ WIĘKSZEJ CZĘŚCI MURÓW
77	KAPLICZKA 1933 R.	LIPOWA, PRZY DOMU NR 41 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
78	KAPLICZKA OK. 1920 R	LIPOWA, PRZY DOMU NR 43 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
79	KAPLICZKA OK. 1930 R.	LIPOWA, PRZY DOMU NR 47 STAN ZACHOWANIA:DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
80	KAPLICZKA OK. 1920 R	LIPOWA, NA WZGÓRZU ZA KOŚCIOŁEM STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
76	DWOREK OK. 1800 R.	LIPOWA 40 STAN ZACHOWANIA: KATASTROFALNY: BUDYNEK POZBAWIONY DACHU, STROPU ORAZ WIĘKSZEJ CZĘŚCI MURÓW

MORÓW

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
81	KAPLICA – DZWONNICA 2 POŁ.XIX W.	MORÓW, CENTRUM WSI STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
82	KAMIENICA	OBOOK KAPLICY DZWONNICY, STAN ZACHOWANIA : DOSTATECZNY
83	ZAMEK - DWÓR OBRONNY, OBECNIE SPICHLERZ (NIEWIELKI ZAMEK RENESANSOWY POCHODZĄCY Z PRZEŁOMU XV/XVI W.)	MORÓW, CENTRUM WSI, W OBRĘBIE MAJĄTKU ROLNEGO STAN ZACHOWANIA: ELEWACJA POZBAWIONA TYNKÓW, DACH PO REMONCIE

NIWNICA

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
84	KOŚCIÓŁ PW. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO XV, XVII/XVIII WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR VI-921/1-9/93 Z 24.12.1993 R	STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
86	PLEBANIA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM, DOM MIESZKALNY XIX W.	NIWNICA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
85	DZWONNICA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM Z OK. 1610	DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
87	SZTUCZNA GROTA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM, XIX W	DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
90	KAPLICZKA XVIII / XIX W	NIWNICA, PRZY DOMU NR 15 STAN ZACHOWANIA: DOSTATECZNY: ODPRYSKUJĄCA FARBA, MIEJSCOWE USZKODZENIA TYNKÓW ELEWACYJNYCH, NIEPRZEBUDOWANA
93	KAPLICZKA OK. 1910 R	NIWNICA, PRZY DOMU NR 22 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
96	KAPLICZKA OK. 1910 R.	NIWNICA, PRZY DOMU NR 32 STAN ZACHOWANIA: DOSTATECZNY: ŁUSZCZĄCY SIĘ TYNK ELEWACYJNY, ZAWILGOCONE MURY, NIEPRZEBUDOWANA
97	KAPLICZKA OK.1910 R.	NIWNICA, PRZY DOMU NR 35 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
105	KAPLICZKA OK. 1920	NIWNICA, PRZY DOMU NR 114 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
92	SPICHLERZ I BRAMA W ZAGRODZIE XIX W.	NIWNICA, PRZY DOMU NR 21 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANA ELEWACJA GŁÓWNA: WEJŚCIE DO SPICHLERZA POSZERZONE, NOWA BRAMA DREWNIANA
94	DWÓR SOŁTYSI, (DOM MIESZKALNY) 1618 R.	NIWNICA 23 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: ZMIENIONE TYNKI ELEWACYJNE, USUNIĘTE ATYKOWE WIEŻYCZKI W SZCZYCIE
95	OFICyna PRZY DWORZE SOŁTYSA OK. 1870 R., OBECNIE BUDYNEK GOSPODARCZY	PRZY DOMU NR 23, NIWNICA STAN ZACHOWANIA:

		ZŁY, LICZNE UBYTKI TYNKÓW ELEWACYJNYCH, ZAWILGOCENIE MURÓW, NIEPRZEBUDOWANY
101	SPICHLERZ I OBORA W ZAGRODZIE	NIWNICA, PRZY DOMU NR 92 STAN ZACHOWANIA: DOSTATECZNY: ZAWILGOCONE DOLNE PARTIE MURÓW, NIEPRZEBUDOWANY
88	DOM Z ZABUDOWANIAM I GOSPODARCZYMI OK. 1920 R	NIWNICA 7 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANA CZĘŚĆ GOSPOD.: DACH PODNIESIONY, DOBUDOWANY BALKON, WNEŹRZA PRZEROBIONE NA MIESZKALNE
89	DOM MIESZKALNY 1830 R.	NIWNICA 15 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE I WNEŹRZA: ZMIENIONE TYNKI ELEWACYJNE I OKNA, SKLEPIENIA ZASTĄPIONE STROPAMI
91	DOM MIESZKALNY LATA 30 XX W.	NIWNICA 18 STAN ZACHOWANIA DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: ZMIENIONE TYNKI ELEWACYJNE ORAZ OKNA (BEZ PIERWOTNEGO PODZIAŁU)
98	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	NIWNICA 35 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: ZMIENIONE TYNKI ELEWACYJNE, OKNA (BEZ PODZIAŁU) ORAZ POKRYCIE DACHU
99	DOM MIESZKALNY XIX W	NIWNICA 37 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: OKNA ZMIENIONE (BEZ PODZIAŁU)
100	DOM MIESZKALNY XIX W	NIWNICA 92 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: OKNA ZMIENIONE (BEZ PODZIAŁU)
102	DOM MIESZKALNY POCZ. XX W	NIWNICA 94 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: ZMIENIONE TYNKI ELEWACYJNE I OKNA, DOBUDOWANE WEJŚCIE Z GANKIEM
103	DOM MIESZKALNY , (KIEDYŚ SZKOŁA)	NIWNICA 95 STAN ZACHOWANIA: DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
104	BUDYNEK SALI TANECZNEJ, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY K. XIX W.	NIWNICA, PRZY DOMU NR 112 STAN ZACHOWANIA:

	ZŁY: WYDATNE UBYTKI TYNKÓW ELEWACYJNYCH, DOLNE PARTIE MURÓW ZAWILGOZONE, NIEPRZEBUDOWANY
--	--

NYSA

MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT i ADRES OBECNY	WPIS DO REJESTRU
NYSA	STARE MIASTO W RAMACH ŚREDNIOWIECZNEGO ZAŁOŻENIA	154/49 Z 5.03.1949, 107/54 Z 28.05.1954

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
158	KOŚCIÓŁ BOŻOGROBCÓW, OBECNIE SS PIOTRA I PAWŁA 1720 – 1729 R. WRAZ Z KLASZTOREM,	NYSA, UL. BRACKA STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
169	KOŚCIÓŁ POKAPUCYŃSKI PW. ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU, OBECNIE PARAFIALNY 1660 R.	NYSA, UL. BRAMY GRODKOWSKIEJ 5 STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
168	OGRODZENIE Z BRAMĄ PRZY KLASZTORZE POKAPUCYŃSKIM OK. 1660 R.	NYSA, UL. BRAMY GRODKOWSKIEJ 5 STAN ZACHOWANIA DOBRY, OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
170	KLASZTOR OO. KAPUCYNÓW, XVII-XIX	NYSA, UL. BRAMY GRODKOWSKIEJ 5 STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
172	KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. ZWIASTOWANIA NMP XIV, XIX	NYSA, UL. CELNA STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, ELEWACJE PO REMONCIE
179	KOŚCIÓŁ POD WEZWANIEM ŚW. BARBARY, 1428, XVIII, 1810, OBECNIE EWANGELICKI	NYSA, UL. CHODOWIECKIEGO 2 STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
192	LICEUM ŚW. JADWIGI, OBECNIE ZESPÓŁ SZKÓŁ BUDOWLANYCH (XIX W)	NYSA, UL. CHOPINA 23-24 STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
224	DAWNY DOM SIÓSTR DE NOTER DAME 1898 R., OBECNIE OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ	UL. KOŚCIUSZKI 11 STAN ZACHOWANIA

		NEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
279	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. KRZYŻA TZW. JEROZOLIMSKI XVII W	NYSA UL.MIECZYŚLAWA 1 STAN ZŁY, NIEPRZEBUDOWANY
328	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P. W. ŚW. JAKUBA I AGNIESZKI, 1425 – 1430 1889 – 1895 WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU : KS. T.T I- 94/57	NYSA, PLAC KOŚCIELNY OGÓLNIE DOŚĆ DOBRY, GOTYCKA BRYŁA NIE PRZEBUDOWANA, PÓŹNIEJ DOBUDOWANE KAPLICE BOCZNE
329	DZWONNICA KOŚCIOŁA P. W. ŚW JAKUBA 1474 – 1516	NYSA, UL. PLAC KOŚCIELNY ZŁY, SZCZEGÓLNIE ZNISZCZONA JEST OKŁADZINA KAMIENNA I DETAL ARCHITEKTONICZNY, OBIEKT NIE PRZEBYDOWANY
332	INTERNAT GIMNAZJUM , Z 1898 R „CAROLINUM”, OBECNIE SĄD REJONOWY,	NYSA, PLAC KOŚCIELNY 6 DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
331	DAWNY DOM DZWONNIKA PO 1913 R. OBECNIE PLEBANIA	NYSA, PL. KATEDRALNY 7 DOBRY BRYŁA PRZEBUDOWANA
350	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. MATKI BOSKIEJ BOLESNEJ 1905-1907 R	NYSA, UL. RODZIEWICZÓWNY NIEPRZEBUDOWANY. DETALE ARCHITEKTONICZNE KAMIENNE (KWIATONY, CZOŁGANKI, DEKORACJA PINAKLI) ZACHOWANE W CAŁOŚCI. DACH SZCZELNY.
382	DOM ZGROMADZENIA SIOSTR ŚW. ELŻBIETY Z 1871R	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 16 NIEPRZEBUDOWANY SKRZYDŁO PRAWE DOBUDOWANE W 1890-91 STAN BUDYNKU JEST BARDZO DOBRY. TYNK ELEWACYJNY ODNOWIONY.

384	SZKOŁA SIÓSTR ELŻBIETANEK Z KON. XIX W	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 25 NIEPRZEBUDOWANY. BUDYNEK NIEUŻYTKOWANY, ZANIEDBANY, BEZ OKIEN. TYNK ELEWACYJNY W BARDZO ZŁYM STANIE
361	KOŚCIÓŁ POJEZUICKI XVII W.	NYSA RYNEK SOLNY ZNISZCZONA SZCZEGÓLNIE ELEWACJA OD STRONY ZACHODNIEJ, OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
362	SEMINARIUM ŚW ANNY OBECNIE SZKOŁA MUZYCZNA 1641 R.	NYSA, RYNEK SOLNY 4 DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
363	SEMINARIUM ŚW. ANNY – SKRZYDŁO ZACHODNIE XVII W. (?)	NYSA, RYNEK SOLNY 4 DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
391	BRAMA PRZY BYŁYM ZESPOLE KLASZTORNYM JEZUITÓW 1725 , (OBECNIE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE)	NYSA, UL. SOBIESKIEGO DOSTATECZNY
388	KLASZTOR – DOM MACIERZYSTY ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY , 1863 – 1865 R.	NYSA, UL. SOBIESKIEGO 7 OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
389	KOLEGIUM JEZUICKIE 1669 – 1673 R., OBECNIE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE	NYSA, UL. SOBIESKIEGO STAN DOBRY, PRZEBUDOWANE W XIX W. WNEŹTRZE
390	GIMNAZJUM JEZUICKIE 1722 – 1725 R., XIX, OBECNIE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE	NYSA, UL. SOBIESKIEGO DOBRY PRZEBUDOWANE WNEŹTRZE
405	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA 1770 R.	NYSA UL. KS. P. ŚCIEGIENNEGO DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
407	DOM - PLEBANIA Z 1770 R.	NYSA UL. KS. P. ŚCIEGIENNEGO 5 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
417	KOŚCIÓŁ PODOMINIKAŃSKI PW. ŚW. DOMINIKA 1743-1788 R.	NYSA UL. K. UJEJSKIEGO DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
430	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ELŻBIETY TURYNOSKIEJ 1902-1911 R.	NYSA AL. WOJSKA POLSKIEGO 31 NIEPRZEBUDOWANY. STAN ZACHOWANIA DOBRY.
449	KOŚCIÓŁ CMENTARNY PW. ŚW. ROCHA 1637 R.	NYSA AL. WOJSKA POLSKIEGO NIEPRZEBUDOWANY. KOŚCIÓŁ NIEUŻYTKOWANY, ZANIEDBANY.

		NA ELEWACJI ŚLADY PODCIĄGANIA KAPILARNEGO WODY Z GRUNTU I WYSOLENIA NA TYNKU.
443	DOM ZGROMADZENIA SIÓSTR MARII NIEPOKALANEJ KON. XIX W.	NYSA AL. WOJSKA POLSKIEGO 79 NIEPRZEBUDOWANY. STAN ZACHOWANIA BARDZO DOBRY.
444	OFICYNA MIESZKALNA W ZESPOLE KLASZTORNYM ZGROMADZENIA SIÓSTR MARII NIEPOKALANEJ, KON. XIX	NYSA AL. WOJSKA POLSKIEGO 79 NIEPRZEBUDOWANY
135	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 16 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
136	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 17 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, ELEWACJA w TRAKCIE REMONTU
137	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 18 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
138	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 19 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
139	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 21 STAN ZACHOWANIA CZEŚCIOWO PRZEBUDOWANY – DOBUDÓWKA w FORMIE TARASU PRZY PORTYKU ARKADOWYM OKNA CZEŚCIOWO WYMIENIONE; PIWNICE PRZEBUDOWANE – MIEŚCI SIĘ w NICH CENTRUM REHABILITACJ
141	DOM MIESZKALNY,(willa)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 25 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
142	URZĄD STANU CYWILNEGO, (willa)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 27 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
143	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 29 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
144	DOM MIESZKALNY, (WILLA)	NYSA, U UL. BOHATERÓW WARSZAWY 30 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, STAN DOBRY

145	DOM MIESZKALNY, ,(WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 31 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY
146	DOM MIESZKALNY PROKURATURA REJONOWA, (WILLA)	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 32 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, ELEWACJA PO REMONCIE
202	WILLA	UL. FAŁATA 2 STAN ZACHOWANIA NIEPRZEBUDOWANY, OKNA CZĘŚCIOWO WYMIENIONE
299	WILLA	NYSA UL .PARTYZANTÓW 1/3 NIEPRZEBUDOWANY
300	WILLA	NYSA UL .PARTYZANTÓW 2 NIEPRZEBUDOWANY
301	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 4 PRZEBUDOWANY WEWNĄTRZ – OD STRONY PÓŁNOCNEJ W BUDYNKU MIEŚCI SIĘ SKLEP CHEMICZNY, OKNA WYMIENIONE
302	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 5/5 NIE PRZEBUDOWANY
303	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 6 NIEPRZEBUDOWANY, OKNA CZĘŚCIOWO WYMIENIONE
304	WILLA	NYSA , UL. PARTYZANTÓW 8 NIEPRZEBUDOWANY
305	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 10 NIEPRZEBUDOWANY
306	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 12 NIEPRZEBUDOWANY
366	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 3 NIEPRZEBUDOWANA
367	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 5 PRZEBUDOWANA ELEWACJA – CZĘŚCIOWO PRZEBUDOWANA ELEWACJA ZACHODNIA , WCZEŚNIEJ DACH KRYTY CZERWONĄ DACHÓWKĄ – OBECNIE POKRYCIE Z BLACHY
369	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 14

		NIEPRZEBUDOWANY, OKNA NA PARTERZE WYMIENIONE, STAN DOBRY
375	WILLA	NYSA, UL.SŁOWACKIEGO 12 NIEPRZEBUDOWANY, STAN BARDZO DOBRY
112	KOMENDA REJONOWA POLICJI, DOM MIESZKALNY POCZ. XX W.	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 11 STAN ZACHOWANIA DOBRY PRZEBUDOWANE WNEȚRZE
113	OBIEKT – DOM MIESZKALNY, OBECNIE KOMENDA REJONOWA POLICJI POCZ. XX W.	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 13 STAN ZACHOWANIA DOBRY PRZEBUDOWANE W NEȚRZE
115	DOM- KASYNO POLICYJNE, OBECNIE BUDYNEK PWSZ POCZ. XX W.	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 19 STAN ZACHOWANIA BARDZO DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY, ELEWACJA PO RERMONCIE
116	DOM, OBECNIE BUDYNEK PWSZ POCZ. XX W.	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 21 STAN ZACHOWANIA BARDZO DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY

I.8. Duże budynki XIX wieczne – obecnie siedziby organizacji społecznych , kulturalnych i administracyjnych

NR KARTY W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
131	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1, DUŻY BUDYNEK POCZ. XX W	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 7 STAN ZACHOWANIA CZĘŚCIOWO PRZEBUDOWANA ELEWACJA –ZAMIAST DAWNEGO STRYCHU NADBUDOWANE OK. 1980R. PIĘTRO NA KTÓRYM DACH PŁASKI, STAN DOBRY
140	SZPITAL MIEJSKI	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 23 STAN ZACHOWANIA STAN DOBRY, OD STRONY POŁUDNIOWEJ DO ŚCIANY BOCZNEJ BUDYNKU GŁÓWNEGO WYBUDOWANE DODATKOWE SKRZYDŁO MIESZCZĄCE ODDZIAŁ RAT.
150	GMACH POCZTY 1895 R.	NYSA, UL. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 26

		STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
180	SALA SPORTOWA POCZ. XX W.	NYSA, UL. CHOPINA 4 STAN ZACHOWANIA BARDZO DOBRY, PO GRUNTOWNYM REMONCIE, OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
181	BUDYNEK KOMENDY STRAŻY POŻARNEJ	NYSA, UL. CHOPINA 5 STAN ZACHOWANIA DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
251	DOM- SZKOŁA PODSTAWOWA, POCZ XX W	NYSA UL. ŁĄKOWA 2 NIE PRZEBUDOWANY, STAN DOBRY
256	DOM METALOWCA	NYSA UL. MARCINKOWSKIEGO 6 DOBRY OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
327	DAWNY SZPITAL GARNIZONOWY- KON. XIX W OBECNIE ZESPÓŁ SZKÓŁ EKONOMICZNYCH	NYSA, PLAC J. V. EICHENDORFFA 1 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
411	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 6 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
412	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 6 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
211	KOMENDANTURA OBECNIE OGNISKO PLASTYCZNE, REKTORAT PWSZ (z i poł XVIII w)	UL. GRODZKA 19 STAN ZACHOWANIA DOBRY BUDYNEK ODBUDOWANY, ELEWACJA PO GRUNTOWNYM REMONCIE
241	BYŁY BUDYNEK z WODOMIERZAMI 1925 r.	Ul. LELEWELA 7 STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

I.9. Założenia parkowe, pocz. XX w

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
118	TZW. ROTUNDA PARKOWA, OBECNIE SKLEP MOTORYZACYJNY 1925 ROK.	NYSA, UL. A. ASNYKA STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
238	PARK w ZESPOLE DWORSKIM	UL. KRASIŃSKIEGO 14

		STAN ZACHOWANIA DOSTATECZNY
340	PARK MIEJSKI	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

I.10. Założenia pałacowe z XIX

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
235	PAŁAC OBECNIE LOKALE MIESZKALNE	UL. KRASIŃSKIEGO 14 STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
236	OFICyna BIUROWA w ZESPOLE DWORSKIM OBECNIE LOKAL MIESZKALNY	UL. KRASIŃSKIEGO 14 STAN ZACHOWANIA DOSTATECZNY: ZBITE TYNKI ELEWACYJNE, Przebudowane elewacje, okna zmienione (bez podziału)
237	OFICyna MIESZKALNA w ZESPOLE DWORSKIM	UL. KRASIŃSKIEGO 14 STAN ZACHOWANIA dość dobry, przebudowane elewacje: CZĘŚĆ OKIEN ZAMUROWANYCH, POZOSTAŁE ZMIENIONE (BEZ PODZIAŁU)

I.11. Kaplice

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU
	KAPLICZKA ŚW. ROCHA 1739 r.
450	EWANGELICKA KAPLICA CMENTARNA 1825- 1826 r.

I.12. Wykaz zabytków techniki

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
107	MŁYN, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY 1918 r.	NYSA, UL. 3 MAJA 34 STAN ZACHOWANIA KATASTROFALNY: w CZĘŚCI ZAWALONY DACH i STROPY, ZNACZNE UBYTKI TYNKÓW

		RODZAJE ZAGROŻEŃ CAŁKOWITE ZNISZCZENIE
109	STAJNIA w ZESPOLE MŁYNA, OBECNIE DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. 3 MAJA 34 STAN ZACHOWANIA DOŚĆ DOBRY, PRZEBUDOWANE wewnątrz i ELEWACJE
110	STODOŁA w ZESPOLE MŁYNA	NYSA, UL. 3 MAJA 34 STAN ZACHOWANIA DOSTATECZNY, częściowo Przebudowana bryła
117	ELEKTROWNIA WODNA 1917/1924 r	NYSA, UL. ARMI KRAJOWEJ 27 STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
123	Budynek administracyjny rzeźni, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY 1891 r.	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1 STAN ZACHOWANIA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
124	HALA PRODUKCYJNA w ZESPOLE RZEŻNI, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1 STAN ZACHOWANIA DOŚĆ DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
125	KOTŁOWNIA w ZESPOLE RZEŻNI, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1 STAN ZACHOWANIA DOŚĆ DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
221	LOKOMOTYWOWNIA – HALA I po 1874 r.	UL. KOLEJOWA STAN ZACHOWANIA DOSTATECZNY, NIEPRZEBUDOWANY
222	LOKOMOTYWOWNIA – HALA II po 1874 r.	UL. KOLEJOWA STAN ZACHOWANIA KATASTROFALNY: DACH w CZĘŚCI ZAWALONY, UBYTKI w POKRYCIU i STOLARCE OTWOROWEJ, NIEPRZEBUDOWANY
223	LOKOMOTYWOWNIA – HALA III po 1874 r.	UL. KOLEJOWA STAN ZACHOWANIA KATASTROFALNY: DACH w CZĘŚCI ZAWALONY, UBYTKI w STOLARCE OTWOROWEJ, NIEPRZEBUDOWANY
339	HALA produkcyjna Herbapolu POCZĄTEK XX w.	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 13 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
364	JAZ ELEKTROWNI WODNEJ POŁOWA XIX w.	NYSA, RZĘKA NYSA KŁODZKA DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
455	BUDYNEK GOSPODARCZY – obecnie LOKALE USŁUGOWE KONIEC XIX	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO 27 DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
	SŁODOWNIA Z SUSZARNIAMI XIX WIEK	NYSA UL. SŁOWIAŃSKA 18 DO WERYFIKACJI

PRZEŁĘK

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
477	KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA. POCZ. XVII W. WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR V-865/91 Z 13.08.1991 R.	PRZEŁĘK, STAN ZACHOWANIA: PRZEBUDOWANA BRYŁA. OGÓLNY STAN ZACHOWANIA JEST DOBRY, NA WIEŻY KOŚCIOŁA UBYTEK TYNKU.
476	BRAMKA W MURZE PRZYKOŚCIELNYM , 1780 R.	PRZEŁĘK, STAN ZACHOWANIA: NIE PRZEBUDOWANA ,W PRZYZIEMIU ŚLADY PODCIĄGANIA KAPILARNEGO WODY Z GRUNTU I WYSOLENIA.
479	MŁYN	PRZEŁĘK 46, STAN ZACHOWANIA: CAŁKOWITA RUNA, ZAGROŻENIE BUDOWLANE
478	DOM MIESZKALNY PRZY MŁYNIU XIX/XX W.	PRZEŁĘK 46, STAN ZACHOWANIA: BARDZO ZŁY – RUINA

RADZIKOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
485	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. BARTŁOMIEJA XIV- XVII, WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR I-246/63 Z 26.01.1963 R, III-632/1-22/75 Z 23.07.1975 R	RADZIKOWICE 72, STAN ZACHOWANIA :DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY
480	KAPLICZKA OK. 1900 R.?	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 46, STAN ZACHOWANIA:DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
485 a	OGRODZENIE KOŚCIOŁA Z DWIEMA BRAMKAMI	STAN ZACHOWANIA : DOSTATECZNY
481	KAPLICZKA 1880 R.	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 66 STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
482	KAPLICZKA OK. 1900 R.?	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 36 STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
483	KAPLICZKA OK. 1910 R.?	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 10 STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
484	KAPLICZKA OK. 1900 R.?	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 16 STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
485 b	DOM NR 5 Z I POŁ. XIX W	DOM NR 5

REGULICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
487	KAPLICA – DZWONNICA OK. 1920 R. ?	REGULICE. POZBAWIONA CECH STYLOWYCH. STAN DOBRY, PRZEBUDOWANA ELEWACJA PO GRUNTOWNYM REMONCIE
486	DWÓR – DOM MIESZKALNY OK. 1800 R	REGULICE 36 STAN ZACHOWANIA : DOBRY, OTYNKOWANIE NA POCZĄTKU LAT 90 XX W. SPOWODOWAŁO ZATARCIE CECH STYLOWYCH

RUSOCIN

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
488	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. KLEMENSA 1896 – 1897 R.	RUSOCIN, STAN ZACHOWANIA : DOBRY, OBIEKT NIE PRZEBUDOWANY
489	KAPLICZKA OK.1920 R.	RUSOCIN – NAPRZECIW PLEBANI STAN DOBRY
490	SZKOŁA PODSTAWOWA KON. XIX W.	RUSOCIN 64 STAN ZACHOWANIA :DOBRY

SĘKOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
491	KAPLICA WNP MARII POŁ. XIX W.	SĘKOWICE, STAN DOBRY, NIE PRZEBUDOWANY

SIESTRZECHOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
493	MŁYN 1910 R.	SIESTRZECHOWICE 26 STAN BARDZO ZŁY , POSTĘPUJĄCA DEGRADACJA BUDYNKU

494	PAŁAC – PUSTOSTAN XVI ,XIX W, POLICHROMIA W KAPLICY ZAMKOWEJ WPISANA DO REJESTRU NR II-539/71 Z 06.12.1971 R.	SIESTRZECHOWICE – NAPRZECIW NR 26 STAN ZŁY, ROZBIÓRKA
495	PARK KRAJOBRAZOWY XVI W. (RESZTKI ZAŁOŻENIA PARKOWEGO , NA DAWNYCH FORTYFIKACJACH ZIEMNO – WODNYCH)	SIESTRZECHOWICE –PRZY PAŁACU STAN ZŁY , ZANIEDBANY
492	DOM MIESZKALNY PRZY MŁYNIEM – PUSTOSTAN OK. 1890	SIESTRZECHOWICE 26 STAN ZŁY, DACH SOLIDNIE USZKODZONY

WIERZBIĘCICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES I STAN ZACHOWANIA
497	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA OK. 1302 R. WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU II-540/71 Z 06.12.1971 R , VI-954/1- 16/96 Z 21.11.1996 R	WIERZBIĘCICE, STAN DOŚĆ DOBRY: ŁUSZCZĄCA SIĘ POWŁOKA MALARSKA TYNKÓW ELE- WACYJNYCH, NIEPRZEBUDOWANY
498	PLEBANIA K. XVIII W.	WIERZBIĘCICE – PRZY KOŚCIELE, STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA
499	BUDYNEK GOSPODARCZY (WOZOWNIA) K. XVIII W.	WIERZBIĘCICE – PRZY KOŚCIELE, STAN KATASTROFALNY, BUDYNEK CZĘŚCIOWO ZAWALONY, UBYTKI TYN- KÓW I POKRYCIA DACHU, NIEPRZEBUDOWANY
27- W KATALOGU ZABYTKÓW RUCHOMYCH	OGRODZENIE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW.MIKOŁAJA	PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM, STAN ZACHOWANIA : DOBRY, NIEPRZEBUDOWANY

WYSZKÓW ŚLĄSKI

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
500	KAPLICA PW. ŚW. JERZEGO 1822-1824 R	WYSZKÓW ŚLĄSKI STAN DOBRY, NIEPRZEBUDOWANA, NOWE POSZYCIE DACHOWE
501	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY 1803 R.	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 10 STAN DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: NOWE TYNKI ELEWACYJNE

502	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY 1823 R.	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 13 STAN DOBRY, PRZEBUDOWANE ELEWACJE: NOWE TYNKI ELEWACYJNE, DOBUDOWANA LUKARNA Z DACHEM JEDNOSPADOWYM
503	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY 1833 R.	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 29 STAN ZŁY: ZNACZNE UBYTKI TYNKÓW ELEWACYJNYCH, ZAWILGOZONE DOLNE PARTIE MURÓW, NIEPRZEBUDOWANY

ZŁOTOGŁOWICE

NR KARTY w GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	NAZWA OBIEKTU	ADRES i STAN ZACHOWANIA
504	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P. W. ŚW. KATARZYNY XV-XVI W , WRAZ Z WYPOSAŻENIEM WPISANYM DO REJESTRU NR III-586/1-18/72 Z 07.06.1972 R	ZŁOTOGŁOWICE STAN BARDZO DOBRY, ELEWACJA PO GRUNTOWNYM REMONCIE
505	BRAMA WEJŚCIOWA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM WRAZ Z OGRODZENIEM I CMENTARZEM , XVIII W	ZŁOTOGŁOWICE STAN ZACHOWANIA: BARDZO DOBRY, PO GRUNTOWNYM REMONCIE
507	KAPLICZKA OK.1910 R.	ZŁOTOGŁOWICE – PRZY DOMU NR 174 STAN DOBRY
508	KAPLICZKA OK.1910 R.	ZŁOTOGŁOWICE – PRZY DOMU NR 185 STAN DOBRY
506	DWÓR – DOM MIESZKALNY OK. POŁ. XIX W.	ZŁOTOGŁOWICE 53 STAN DOBRY ,
509	DOM MIESZKALNY 2 POŁ. XIX W.	ZŁOTOGŁOWICE 174 STAN DOBRY, OBIEKT PRZEBUDOWANY W TRAKCIE REMONTU
	ZAGRODA NR 6 I 7 , POŁ. XIX W	ZŁOTOGŁOWIE

2. Cmentarze i mogiły w Gminie Nysa:

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	WPIS DO REJESTRU
BIAŁA NYSKA	CMENTARZ PARAFIALNY , K. XIX, WRAZ Z OGRODZENIEM	246/90 Z 31.07.1990
DOMASZKOWICE	CMENTARZ PARAFIALNY WRAZ Z OGRODZENIEM	266/90 Z 31.07.1990

GOŚWINOWICE	ALEJA GŁÓWNA NA CMENTARZU	270/90 Z 13.09.1990
KOPERNIKI	CMENTARZ PARAFIALNY, K. XIX: KAPLICA I BRAMKA	265/90 Z 31.07.1990
LIPOWA	CMENTARZ PARAFIALNY	267/90 Z 07.08.1990
NIWNICA	ZBIOROWA MOGIŁA OFIAR HITLEROWSKICH NA CMENTARZU RZYM -KATOLICKIM	276/90 Z 02.10.1990
NYSA	CMENTARZE Z TERENU MIASTA NALEŻY ZWERYFIKOWAĆ POD KĄTEM KART GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	
RADZIKOWICE	CMENTARZ WRAZ Z OGRODZENIEM	271/90 Z 03.09.1990
WIERZBIĘCICE	CMENTARZ WRAZ Z OGRODZENIEM	296/90 Z 03.09.1990
ZŁOTOGŁOWICE	CMENTARZ PARAFIALNY	273/90 Z 06.10.1990

KARTY EWIDENCYJNE SPORZĄDZONE PODCZAS AKTUALIZACJI EWIDENCJI ZABYTKÓW

- 1 ZŁOTOGŁOWICE KAPLICZKA w centrum wsi, przy domu nr 84
- 2 ZŁOTOGŁOWICE KAPLICZKA we wschodniej części wsi, przy ogrodzie zagrody nr 90
- 3 ZŁOTOGŁOWICE KAPLICZKA we wschodniej części wsi, przy zagrodzie nr 98
- 4 ZŁOTOGŁOWICE KAPLICZKA w centrum wsi, przy zagrodzie nr 162
- 5 ZŁOTOGŁOWICE DOM 1
- 6 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 6-7
- 7 ZŁOTOGŁOWICE DOM 14
- 8 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 19
- 9 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 21-22
- 10 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA 22
- 11 ZŁOTOGŁOWICE PIWNICZKA 42
- 12 ZŁOTOGŁOWICE DOM 45
- 13 ZŁOTOGŁOWICE DOM 51
- 14 ZŁOTOGŁOWICE DOM 53
- 15 ZŁOTOGŁOWICE DOM 57
- 16 ZŁOTOGŁOWICE DOM 58
- 17 ZŁOTOGŁOWICE DOM 59
- 18 ZŁOTOGŁOWICE DOM 62
- 19 ZŁOTOGŁOWICE DOM 65
- 20 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 69-70
- 21 ZŁOTOGŁOWICE SPICHLERZ W ZAGRODZIE 69-70
- 22 ZŁOTOGŁOWICE GOSPODA, restauracja, ob. sklep 71
- 23 ZŁOTOGŁOWICE PIEKARNIA 72
- 24 ZŁOTOGŁOWICE DOM 73
- 25 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA W ZAGRODZIE 73
- 26 ZŁOTOGŁOWICE DOM 77

27 ZŁOTOGŁOWICE DOM 80
28 ZŁOTOGŁOWICE DOM 84
29 ZŁOTOGŁOWICE DOM 94
30 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 108-109
31 ZŁOTOGŁOWICE DOM 108
32 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA I STAJNIA 108
33 ZŁOTOGŁOWICE DOM 112
34 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 131
35 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA I STAJNIA w zagrodzie 131
36 ZŁOTOGŁOWICE DOM, ob. Kółko Rolnicze 132
37 ZŁOTOGŁOWICE DOM 134
38 ZŁOTOGŁOWICE SPICHLERZ w zagrodzie 149
39 ZŁOTOGŁOWICE DOM 150
40 ZŁOTOGŁOWICE DOM 156
41 ZŁOTOGŁOWICE DOM 160
42 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA w zagrodzie 160
43 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA w zagrodzie 161
44 ZŁOTOGŁOWICE DOM 163
45 ZŁOTOGŁOWICE DOM 165
46 ZŁOTOGŁOWICE DOM 166
47 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 167-168
48 ZŁOTOGŁOWICE SPICHLERZ w zagrodzie 167-168
49 ZŁOTOGŁOWICE SZKOŁA PODSTAWOWA 169
50 ZŁOTOGŁOWICE KUŹNIA I REMIZA, ob. budynek gospodarczy szkoły podstawowej 169
51 ZŁOTOGŁOWICE SKLEP, ob. dom mieszkalny 172
52 ZŁOTOGŁOWICE DOM 174
53 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA w zagrodzie 174
54 ZŁOTOGŁOWICE DOM 175
55 ZŁOTOGŁOWICE DOM 176
56 ZŁOTOGŁOWICE DOM 178
57 ZŁOTOGŁOWICE BRAMA przy zagrodzie 183-184
58 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA w zagrodzie 191
59 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 192
60 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 205
61 ZŁOTOGŁOWICE ZAGRODA 206-207
62 ZŁOTOGŁOWICE DOM 210
63 ZŁOTOGŁOWICE DOM 212
64 ZŁOTOGŁOWICE STODOŁA 215
65 ZŁOTOGŁOWICE PRZEPUST - mostek w ciągu drogi przy domu nr 134
72 NYSA DOM - kamienica czynszowa Armii Krajowej 17
73 NYSA ZESPÓŁ RZEŹNI - BUDYNEK ADMINISTRACYJNY Gen. J. Bema 1
74 NYSA ZESPÓŁ RZEŹNI - HALA PRODUKCYJNA Gen. J. Bema 1
75 NYSA SZKOŁA Gierczak 2
76 NYSA Budynek biurowy -Urząd Miasta Kolejowa 15
77 NYSA KOSZARY, ob. GIMNAZJUM NR 3 Kościuszki 10
78 NYSA DOM St. Moniuszki 11/ul. Orkana 2
79 NYSA DOM Prudnicka 9
80 NYSA DOM Prudnicka 11
81 NYSA DOM Prudnicka 13

- 82 NYSA DOM Prudnicka 14
- 83 NYSA DOM Prudnicka 15
- 84 NYSA Pawilon Prudnicka 19
- 85 NYSA DOM Prudnicka 20
- 86 NYSA DOM Prudnicka 22
- 87 NYSA DOM Prudnicka 24
- 88 NYSA DOM Plac Staromiejski 2
- 89 NYSA DOM Plac Staromiejski 7
- 90 NYSA DOM Plac Staromiejski 8
- 91 NYSA DOM Plac Staromiejski 9
- 92 NYSA DOM Wita Stwosza 2
- 93 NYSA DOM Wita Stwosza 4
- 94 NYSA DOM Wita Stwosza 6
- 95 NYSA DOM Wita Stwosza 8
- 96 NYSA DOM Wita Stwosza 12
- 97 NYSA DOM Wita Stwosza 14
- 98 NYSA DOM Wita Stwosza 16
- 99 NYSA DOM Wita Stwosza 18
- 100 NYSA DOM Wita Stwosza 20
- 101 NYSA DOM 22 Stycznia 5
- 102 NYSA DOM 22 Stycznia 8
- 103 NYSA DOM Wyspiańskiego 3
- 104 NYSA DOM Zjednoczenia 2
- 105 NYSA DOM Zjednoczenia 4
- 106 NYSA DOM Zjednoczenia 6
- 107 NYSA DOM Zjednoczenia 8
- 108 NYSA DOM Zjednoczenia 29
- 109 NYSA DOM Ligonie 8
- 110 NYSA Planty miejskie ul. Bema/ul.Drzymały
- 111 NYSA Stare Miasto w ramach średniowiecznego założenia
- 112 DOMASZKOWICE Układ ruralistyczny wsi
- 113 JĘDRZYCHÓW Układ ruralistyczny wsi
- 114 ZŁOTOGŁOWICE Układ ruralistyczny wsi

Biorąc pod uwagę całokształt zasobu gminnej ewidencji zabytków należy wskazać, iż zdecydowanie najwięcej obiektów zabytkowych znajduje się na terenie miasta Nysa. Najcenniejszym zabytkiem gminy i całego regionu jest bazylika św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki w Nysie, wpisana na listę Pomników Historii, która stanowi główną atrakcję turystyczną gminy i powinna być traktowana priorytetowo. Wyróżniającym gminę obiektem jest też zespół fortyfikacji Twierdzy Nysa. Zespół ten stanowi, obok Kłodzka i Srebrnej Góry, jedną z najlepiej zachowanych pruskich twierdz na Śląsku. Uwagę należy zwrócić na licznie reprezentowane zabytkowe

obiekty architektury sakralnej i świeckiej w mieście, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów wymienionych we wcześniejszej części niniejszego podrozdziału.

Bogactwo cennych obiektów zabytkowych stanowi niepodważalny argument w ramach wykorzystywania turystycznego potencjału miasta Nysy. Odpowiednia dbałość o stan zachowania tych obiektów, zgodnie z wytycznymi służb konserwatorskich powinna być podstawowym celem działań podmiotów będących właścicielami zabytków. Jest to tym bardziej istotne, gdyż gmina Nysa przykładą dużą wagę do promocji i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego jako jednego z podstawowych elementów kreowania produktów turystycznych przyciągających turystów z kraju i zagranicy.

Jeśli chodzi o tereny wiejskie, to również i tam zlokalizowane są obiekty zabytkowe o wysokiej wartości, które mogą stanowić podstawę dla rozwoju turystyki kulturowej na obszarach wiejskich gminy. Należą do nich m.in. renesansowy pałac w miejscowości Siestrzechowice oraz obiekty sakralne, spośród których wyróżniają się kościoły w Hajdukach Nyskich i Niwnicy. Obiekty te mogą stanowić atrakcyjny element w ramach tworzenia i rozwijania szlaków turystycznych w gminie, który to rozwój powinien następować w ramach współdziałania właścicieli, władz gminnych oraz Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Tego typu działania wraz z tworzeniem nowych miejsc pracy przy realizowanych inwestycjach oraz ogólną poprawą estetyki miejscowości przyczynią się do podniesienia standardu życia na obszarach wiejskich.

Warto dodać, że szczególnie cennym elementem dziedzictwa kulturowego z terenów wiejskich gminy są dobrze zachowane układy ruralistyczne, których część wpisana jest do gminnej ewidencji zabytków (Złotogłowice, Domaszkowice, Jędrzychów). Należy zwrócić uwagę na zachowanie zabytkowego charakteru tych układów poprzez odpowiednią politykę planistyczną gminy.

6.4 ZABYTKI RUCHOME, MUZEALNE I SZLAKI TURYSTYCZNE

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Nysa do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz placówek muzealnych.

Piękna Studnia

Ufundowana przez burmistrza nyskiego Kaspra Naasa. Piękna studnia powstała w 1686 r. (styl barokowy). Jej piękną kratę wykuł w żelazie Wilhelm Helleweg. Boki studni wypełnione są motywami wici ze złączonymi z nią główkami aniołków, postaciami smoków, groteskowych tworów. W połowie obręczy znajduje się napis fundacyjny. Piękna studnia ma głębokość 7 metrów (2 metry wody), krata jest wysoka na 5 metrów i waży 2600 kg, jej średnica wynosi 1.86 m. W 1999 r. odbyła się renowacja tego zabytku, która pochłonęła 40.000 zł. Dzięki tej renowacji Piękna Studnia zyskała umieszczonego na szczycie orła habsburskiego.

Fontanna Trytona

Zbudowana w latach 1700-1701 na wzór znajdującej się w Rzymie fontanny Berniniego-Fontanna del Tritone na Piazza del Tritone. Wykuta jest w marmurze sławniowickim. Fontanna składa się z dużej i małej sadzawki. Na środku znajdują się cztery delfiny zwrócone w cztery strony świata i podtrzymujące muszlę z Trytonem. Obok delfinów umieszczona jest tarcza z herbem Nysy i datą powstania fontanny.

Park kulturowo-przyrodniczy Twierdzy Nysa

Nysa, dysponując znakomitym przykładem fortyfikowania miast na terenach nizinnych, podjęła inicjatywę mającą na celu rewitalizację fortyfikacji Twierdzy Nysa. W tym celu realizowany był projekt „Park Kulturowo-Przyrodniczy Twierdzy Nysa” współfinansowany ze środków ZPORR. Osiągnięcie odpowiedniego poziomu infrastruktury fortyfikacyjnej daje połowę sukcesu wzbogacenia oferty turystyczno-kulturowej pogranicza oraz wydłużenia sezonu turystycznego. Celem projektu „Fortyfikacje Nyskie transgranicznym dziedzictwem kulturowym” było dopełnienie efektów z rewitalizacji Twierdzy poprzez instytucjonalne wsparcie sektora turystyki w postaci profesjonalnych narzędzi informacji i promocji, zapewniających szeroką i efektywną prezentację wizerunku fortyfikacji nyskich, imprez z nimi związanych, oferty turystycznej przygranicznego regionu nysko-jesenickiego, co służyć będzie integracji społeczności lokalnej oraz rozwojowi pogranicza. Projekt zakładał wypromowanie Twierdzy Nysa jako innowacyjnego i markowego produktu turystycznego pogranicza dla jej szerszego otwarcia na turystyczny rynek krajowy i zagraniczny.

Muzeum w Nysie

Muzeum w Nysie jest najstarszą instytucją muzealną na Opolszczyźnie. Powstało w 1897 roku z inicjatywy Towarzystwa Sztuki i Starożytności w Nysie. Obecnie Muzeum posiada bogate zbiory malarstwa, rzeźby i grafiki, gdzie na szczególną uwagę zasługuje galeria malarstwa europejskiego od XV do XIX wieku.

Obszerną kolekcję stanowi rzemiosło artystyczne w postaci mebli,

wyrobów z cyny, fajansu i kamionki, a także kowalstwo, militaria oraz rękopisy i starodruki.

W Muzeum, oprócz ekspozycji stałej, prezentowane są wystawy czasowe artystów z kraju i zagranicy. Ponadto placówka prowadzi w szerokim zakresie działalność edukacyjną i naukową w postaci lekcji muzealnych, konferencji, wydawnictw naukowych, konkursów. Instytucja bierze czynny udział w życiu artystycznym i kulturalnym miasta organizując koncerty, spektakle, spotkania autorskie, wieczory muzealne.

Muzeum czynnie uczestniczy w cyklicznych imprezach o zasięgu lokalnym, ogólnopolskim i europejskim:

- Europejskie Dni Dziedzictwa - koordynowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa
- Noc Muzeów - ogólnoeuropejska impreza kulturalna
- Nyski Festiwal Nauki - organizowany przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Nysie
- Muzyka w zabytkowych kościołach i wnętrzach Księstwa Nyskiego - festiwal organizowany przez Stowarzyszenie "Pro Schola Musica" działające przy Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia im. Witolda Lutosławskiego w Nysie
- Międzynarodowy Wakacyjny Kurs Big-Bandów - organizowany przez Państwową Szkołę Muzyczną I i II stopnia im. Witolda Lutosławskiego w Nysie

Szlaki turystyczne

Do najważniejszych tras turystycznych na terenie Gminy należą:

- „Nysa – Śląski Rzym na styku europejskich kultur i tradycji” – trasa ukazuje perły architektury europejskiej z wpływami włoskimi, morawskimi, północnoniemieckimi i typowo śląskimi. Jej początek stanowi Brama Wrocławska, następnie Piękna Studnia (arcydzieło sztuki kowalskiej), tak

zwana Katedra Nyska wraz z dzwonnica, Pałac Biskupi, Rynek Solny z kościołem pojezuickim, ulica Bracka z rekonstruowanymi kamieniczkami oraz z kościołem św. Piotra i Pawła, Fontanna Trytona i Dom Wagi Miejskiej (perła architektury renesansowej).

- „Szlak Eichendorffa” – jest odtworzeniem przedwojennej trasy spacerowej prowadzącej przez system fortyfikacji zwany obwałowaniami jerozolimskimi zewnętrznymi.

- Szlak „Śladami Marii Luizy Merkert” – 18 miejsc na terenie Nysy związanych z beatyfikowaną w dniu 30.09.2007 roku w Nysie Marią Luizą Merkert, jednocześnie ukazujących najatrakcyjniejsze miejsca w mieście.

- „Szlak Kopernika” - początek szlaku znajduje się w centrum Nysy. Biegnie on przez Park Miejski wychodząc z miasta w okolicy tamy Jeziora Nyskiego, a następnie wałem jeziora do Siestrzechowic. Odchodząc od jeziora szlak biegnie przez Koperniki (pomnik Mikołaja Kopernika), Jodłów, Łąkę i Kałków(wczesnogotycki Kościół NMP z XIII w z elementami romańskimi). Dalej szlak skręca w stronę Jeziora Nyskiego przez Zwierzyniec (pałacyk myśliwski)do Otmuchowa, gdzie kończy swój bieg.

- „Nyska droga św. Jakuba” - szlak ten zaczyna się w mieście przygranicznym Głuchołazy i biegnie następnie przez teren Gminy Nysa. Łączy najciekawsze miejsca z terenu Gminy, w tym Jezioro Nyskie, zabytkowe centrum Nysy, a także Złotogłowice – wieś o znakomicie zachowanym, cennym układzie ruralistycznym.

- Szlak nyskich grodów, zamków i twierdz – w jego ramach do dyspozycji turystów zostały otwarte dwie trasy turystyczno - dydaktyczne, które połączyły odrestaurowane obiekty Twierdzy z pozostałą częścią miasta.
- Szlakiem Pielgrzyma – są to szlaki turystyczne opisane i przygotowane w aplikacji Google Maps. Mapę można dowolnie przewijać i przybliżać, jak również włączyć tryb satelitarny.

Ważnym elementem rozwoju turystyki w Gminie są również szlaki turystyczne, które przyciągają turystów i są alternatywą zwiedzania klasycznych pojedynczych zabytków. Do najdłuższych szlaków turystycznych na terenie Gminy należą niezagospodarowane turystycznie trasy rowerowe, biegnące najczęściej starymi traktami, z dala od ruchliwych dróg. Trasy mają różny stopień trudności, są jednak tak pomyślane, że pokonanie ich jest możliwe dla każdego rowerzysty. Do występujących na terenie Gminy szlaków rowerowych należą:

- „Rowerem wokół Jeziora Nyskiego”, długości 46 km
- „Średniowieczne ślady zbrodni” długości 48 km
- „Na tropach skarbu Liczyrzepy” długości 86,6 km
- „Wyprawa do letniej rezydencji biskupiej” długości 97,5 km
- „Śladami czarownic” długości 20 km

WYKAZ ZABYTKÓW RUCHOMYCH Z TERENU GMINY NYSA

L.P.	OBIEKT	LOKALIZACJA
1	krzyż pokutny	Biała Nyska, cmentarz przykościelny przy ul. Nyskiej
2	krzyż pokutny	Domaszkowice, cmentarz przykościelny
3	rzeźba-figura św. Jana nepomucena	Domaszkowice, na południe od centrum wioski przy polnej drodze
4	stacje drogi krzyżowej	Domaszkowice, przy kaplicy św. Anny w lesie 1 km na trasie od wsi
5	krzyże pokutne	Jędrzychów, koło domu nr 58
6	krzyż pokutny	Kępnica, przy kościele parafialnym
7	pomnik nagrobny porucznika Aleksandra Koźlakowa	przykościelny cmentarz
8	figura kamienna	Niwnica, przy drodze do dawnego młyna (na zachód od wsi)
9	figura kamienna	Niwnica, przy drodze do dawnego młyna (na zachód od wsi)
10	rzeźba – pomnik św. Jana Nepomucena	Nysa
11	figury św. Piotra i Pawła	Nysa, ul. Bracka
12	fontanna Trytona	Nysa, ul. Bracka
13	rzeźba – pomnik św. Jana Nepomucena	Nysa, Plac Kościelny
14	rzeźba – figura św. Jana Nepomucena	Nysa, ul. Bramy Grodkowskiej 5 (przed kościołem)
15	rzeźba św. Piotra	Nysa, ul. św. Piotra, wnęka w ścianie bocznej kamienicy – rynek 26
16	rzeźba-figura św. Jana Nepomucena	Nysa, ul. Ściegiennego, obok domu nr 3

17	kapliczka św. Jana Nepomucena	Nysa, ul. Kazimierza Pułaskiego
18	krzyż przydrożny	Przełęk, przed domem nr 8
19	krzyż pokutny	Radzikowice, przy drodze do wsi nowaki
20	krzyż pokutny	Radzikowice, obok kościoła parafialnego
21	figura Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia	Radzikowice, przy wejściu głównym do kościoła parafialnego
22	kapliczka przydrożna słupowa	Regulice, przy domu nr 15
23	figura św. Jana Nepomucena	Rusocin, przy kościele parafialnym
24	figura św. Jana Nepomucena	Siostrzechowice, przy szosie, między dwiema lipami
25	krzyż pokutny	Wierzbiewice, przy drodze Nysa – Prudnik (po północnej stronie)
26	krzyż pokutny	Wierzbiewice, ogród przy domu nr 6
27	ogrodzenie kościoła parafialnego	Wierzbiewice, przy kościele parafialnym
28	figura św. Jana Nepomucena	Wierzbiewice, przy kościele parafialnym

6.5 TERENY ZIELONE

Zieleń urządzona na terenie gminy reprezentowana jest przede wszystkim w formie zieleni parkowej, alei i szpalerów przydrożnych oraz śródpolnych, zieleni cmentarnej i przykościelnej – chronionych zapisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i muzeach oraz dodatkowo w formie obiektów zieleni miejskiej, ogólnodostępnej, o funkcjach rekreacyjnych i estetycznych (parki, zieleńce, boiska trawiaste) oraz zieleni przyzagrodowej. Do najważniejszych założeń należą: **Nysa – park miejski**

Powierzchnia parku wynosi 42 ha. Park powstał na terenach podmokłych. Najstarsza, reprezentacyjna część parku powstała w XIX wieku, a południowa (leśna) około 1920 roku. Park posiada nieregularny kształt i jest rozdzielony na 2 części przez ul. Powstańców Śląskich. Wejście do parku prowadzi od ul. Bohaterów Warszawy, a sam park położony jest w południowej części miasta w odległości około 1200 m od Rynku. Na terenie parku znajdują się dwa stawy: Staw Łódkowy i Staw Łabędziowy. Drzewostan parku o kompozycji przestrzennej nawiązującej do form naturalnych rozmieszczony jest w sposób swobodny, w niewielkich grupach i skupieniach jedno lub wielogatunkowych. W reprezentacyjnej części parku rośnie ponad 1200 sztuk drzew w 25 gatunkach liściastych i 9 iglastych. Spośród gatunków aklimatyzowanych występują: skrzydłorzech kaukaski, cyprysik groszkowy, daglezwia zielona i choina kanadyjska. W leśnej części parku rośnie około 2300 sztuk drzew reprezentowanych przez 21 gatunków, w tym 16 liściastych.

Nysa - planty miejskie

Planty miejskie pochodzą z II poł. XIX w. Powstały w miejsce zlikwidowanych obwarowań miejskich wzdłuż linii dawnych murów średniowiecznych. Obecnie częściowo zatraciły swój pierwotny charakter. Plantami określa się też tereny zielone na Rynku, powstałe pod koniec lat 60. XX wieku w miejscu po dawnej zabudowie śródrynkowej, zniszczonej podczas II Wojny Światowej.

Biała Nyska - park dworski

Park ma charakter założenia krajobrazowego o układzie typu swobodnego. Jego powierzchnia wynosi 18,50 ha. Park powstał około połowy XIX wieku w otoczeniu XV wiecznego zamku. Teren parku porasta cenny drzewostan o dużych wartościach przyrodniczych. Znajduje się tu szereg drzew o cechach pomników przyrody. Przeciętny wiek drzewostanu parkowego wynosi od 110 do 130 lat. W południowej części parku zachowały się stare dęby i graby w wieku około 200 lat.

Sięstrzechowice – park podworski

Park położony jest w północnej części wsi w pobliżu Jeziora Nyskiego. Powstał on na niewielkiej powierzchni (1,35 ha) koło dworu na miejscu po dawnej fosie. Szata roślinna jest tutaj dosyć urozmaicona. W składzie drzewostanu dominują następujące gatunki: kasztanowiec biały, żywotnik zachodni, klon jawor, lipa drobnolistna i świerk pospolity. Najstarszym drzewem jest dąb w wieku około 250 lat, rosnący po wschodniej stronie podjazdu do pałacu. Wiek pozostałego drzewostanu parkowego ocenia się na 70 – 80 lat.

Ważnym dziedzictwem kulturowym są cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych w miejscowościach: Biała Nyska, Domaszkowice, Hajduki Nyskie, Koperniki, Kubice, Niwnica, Nysa (cmentarz jerozolimski i cmentarz przy ul. Wojska Polskiego) oraz Przełęk.

6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Nysy. Środowisko kulturowe Gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. W celu ochrony zasobu stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Nysa konieczne jest podjęcie następujących działań:

1. Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich stanowisk archeologicznych o określonej lokalizacji, a w razie kolizji z planowanymi zadaniami inwestycyjnymi prowadzenie wyprzedzających, ratowniczych badań wykopaliskowych (na ustawowo

określonych zasadach; art. 31 ustawy z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 162, poz. 1568).

2. Rozważenie możliwości sfinansowania w kolejnych latach badań archeologicznych na niszczonych, bądź zagrożonych zniszczeniem, wymienionych poniżej, stanowiskach archeologicznych:

- Biała Nyska stanowisko nr 2,
- Głębinów stanowisko nr 14,
- Goświnowice stanowiska nr: 2, 6, 7, 8, 9, 23, 27,
- Hajduki Nyskie stanowiska nr: 3, 4, 7, 8,
- Iława stanowiska nr: 7, 8,
- Konradowa stanowisko nr 2,
- Koperniki stanowiska nr: 19, 20, 21,
- Przełęk stanowiska nr: 1, 2,
- Radzikowice stanowiska nr: 1, 2, 3, 36, 37, 38,
- Regulice stanowiska nr: 3, 4,
- Wyszków stanowisko nr 2.

Wymienione stanowiska archeologiczne zagrożone są systematyczną destrukcją z powodu prowadzenia głębokiej orki. Zaleconym byłoby prowadzenie systematycznych, inspekcji stanowisk archeologicznych celem bieżącego monitorowania stanu ich zachowania. Ponadto, w przyszłości może dochodzić do możliwości wystąpienia zagrożeń wobec poszczególnych stanowisk archeologicznych przy okazji realizowania różnego rodzaju zadań inwestycyjnych, związanych z prowadzeniem robót ziemnych. Dlatego też wszelkie tego typu działania muszą być analizowane pod kątem możliwości naruszenia i zniszczenia substancji zabytkowej stanowiska archeologicznego.

W wypadku zaistnienia kolizji pomiędzy zasięgiem danego zadania inwestycyjnego a zasięgiem znanego stanowiska archeologicznego, konieczne jest przeprowadzenie ratowniczych badań wykopaliskowych

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Miejscowość	Nr	Typ stanowiska	Datowanie	Nr rejestru
<i>Biała Nyska</i>				
	2	osada	k. przeworska (faza C3-D), IX-X w.	A-46/2005
<i>Goświnowice</i>				
	Głębinów 13	grodzisko	wczesne średniowiecze	A - 53/66
	12	grodzisko	średniowiecze	A - 539/80
	6	osada, ślad osadnictwa, punkt osadniczy	kultura przeworska (faza C), wczesne średniowiecze (VIII - IX w.), późne średniowiecze	A - 1049/97
	7	osada, punkt osadniczy	kultura łużycka (epoka brązu/ halsztat), kultura pucharów lejkowatych, późne średniowiecze	A - 1050/97
	8	punkt osadniczy	kultura łużycka	A - 1051/97
	9	osada. punkt osadniczy, ślad osadnictwa	kultura przeworska (faza D), kultura unietycka, późne średniowiecze	A - 1052/97
<i>Itawa</i>				
	8	osada	k. przeworska (okres wpływów rzymskich)	A-47/2005
<i>Konradowa</i>				
	2	osada	kultura przeworska (faza D), średniowiecze (XIII - XV w.)	A - 942/92
<i>Nysa</i>				
	1	miasto	średniowiecze	A - 6/65
<i>Radzikowice</i>				
	24	?	epoka brązu, średniowiecze	A - 349/72
	37	osada, punkt osadniczy	kultura przeworska, kultura pucharów lejkowatych, późne średniowiecze	A - 1058/97
	38	punkt osadniczy	kultura przeworska, późne średniowiecze	A - 1059/97
<i>Regulice</i>				
	3	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)	A - 967/94
<i>Rusocin</i>				
	12	osada hutnicza	kultura przeworska (faza C1 - C2), wczesne średniowiecze (XI - XII w.)	A - 941/92
<i>Wyszków</i>				
	2	osada	neolit, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze (X - XI w.), późne średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 940/92

Złotogłowice				
	10	osada	wczesne średniowiecze (X - XI w.), średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 939/82
	24	grodzisko	średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 391/75

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

l.p.	obiekt	lokalizacja
1	- grodzisko – zamek	stanowisko nr 1 w Białej Nyskiej, nr 17 na obszarze 94-31 AZP
2	- osada kultury przeworskiej, - osada wczesnośredniowieczna	stanowisko nr 2 w Białej Nyskiej, nr 18 na obszarze 94-31 AZP
3	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 3 w Białej Nyskiej, nr 19 na obszarze 94-31 AZP
4	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Białej Nyskiej, nr 20 na obszarze 94-31 AZP
5	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 5 w Białej Nyskiej, nr 21 na obszarze 94-31 AZP
6	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 1 w Domaszkowicach, nr 1 na obszarze 94-32 AZP
7	- paleolityczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 2 w Domaszkowicach, nr 2 na obszarze 94-32 AZP
8	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 3 w Domaszkowicach, nr 3 na obszarze 94-32 AZP
9	- paleolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 4 w Domaszkowicach, nr 4 na obszarze 94-32 AZP

10	- mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 5 w Domaszkowicach, nr 51 na obszarze 94-32 AZP
11	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezołityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 6 w Domaszkowicach, nr 6 na obszarze 94-32 AZP
12	- mezołityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 7 w Domaszkowicach, nr 7 na obszarze 94-32 AZP
13	- mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 8 w Domaszkowicach, nr 8 na obszarze 94-32 AZP
14	- neolityczny ślad osadniczy	stanowisko nr 9 w Domaszkowicach, nr 9 na obszarze 94-32 AZP
15	- neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 10 w Domaszkowicach, nr 10 na obszarze 94-32 AZP
16	- mezołityczny punkt osadniczy,	stanowisko nr 11 w Domaszkowicach, nr 11 na obszarze 94-32 AZP
17	- mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 12 w Domaszkowicach, nr 12 na obszarze 94-32 AZP
18	- mezołityczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 13 w Domaszkowicach, nr 13 na obszarze 94-32 AZP
19	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 14 w Domaszkowicach, nr 14 na obszarze 94-32 AZP
20	- paleolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 15 w Domaszkowicach, nr 15 na obszarze 94-32 AZP
21	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 61 w Domaszkowicach, nr 16 na obszarze 94-32 AZP
22	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 17 w Domaszkowicach, nr 17 na obszarze 94-32 AZP
23	- paleolityczny punkt osadniczy,	stanowisko nr 18 w Domaszkowicach,

	- mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	nr 18 na obszarze 94-32 AZP
24	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezołityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - późnośredniowieczny punkt osadniczy	stanowisko nr 19 w Domaszkowicach, nr 19 na obszarze 94-32 AZP
25	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 20 w Domaszkowicach, nr 20 na obszarze 94-32 AZP
26	- neolityczny punkt osadniczy, - wczesnośredniowieczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 21 w Domaszkowicach, nr 21 na obszarze 94-32 AZP
27	- mezołityczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 22 w Domaszkowicach, nr 22 na obszarze 94-32 AZP
28	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 23 w Domaszkowicach, nr 23 na obszarze 94-32 AZP
29	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 24 w Domaszkowicach, nr 24 na obszarze 94-32 AZP
30	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 25 w Domaszkowicach, nr 25 na obszarze 94-32 AZP
31	- mezołityczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 26 w Domaszkowicach, nr 261 na obszarze 94-32 AZP
32	- neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 27 w Domaszkowicach, nr 27 na obszarze 94-32 AZP
33	- neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 28 w Domaszkowicach, nr 28 na obszarze 94-32 AZP
34	- neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 29 w Domaszkowicach, nr 29 na obszarze 94-32 AZP
35	- paleolityczny punkt osadniczy,	stanowisko nr 30 w Domaszkowicach,

	- mezolityczny ślad osadnictwa	nr 30 na obszarze 94-32 AZP
36	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy - punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 31 w Domaszkowicach, nr 31 na obszarze 94-32 AZP
37	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - średniowieczny punkt osadniczy	stanowisko nr 32 w Domaszkowicach, nr 32 na obszarze 94-32 AZP
38	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - średniowieczny punkt osadniczy	stanowisko nr 33 w Domaszkowicach, nr 33 na obszarze 94-32 AZP
39	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - osada kultury przeworskiej, - osada wczesnośredniowieczna	stanowisko nr 34 w Domaszkowicach, nr 34 na obszarze 94-32 AZP
40	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 35 w Domaszkowicach, nr 35 na obszarze 94-32 AZP
41	- paleolityczny ślad osadnictwa, - neolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 36 w Domaszkowicach, nr 36 na obszarze 94-32 AZP
42	- neolityczny punkt osadniczy, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 37 w Domaszkowicach, nr 37 na obszarze 94-32 AZP
43	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 43 w Domaszkowicach, nr 43 na obszarze 94-32 azp
44	- paleolityczny punkt osadniczy	stanowisko nr 1 w Głębinowie, nr 143 na obszarze 93-30 AZP
45	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Głębinowie, nr 144 na obszarze 93-30 AZP
46	- punkt osadniczy neolityczny,	stanowisko nr 3 w Głębinowie, nr 69

	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	na obszarze 94-30 AZP
47	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 6 w Głębinowie, nr 7 na obszarze 94-31 AZP
48	- grodzisko stożkowane	stanowisko nr 13 w Głębinowie, nr 54 na obszarze 93-31 AZP
49	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 14 w Głębinowie, nr 55 na obszarze 93-31 AZP
50	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	stanowisko nr 15 w Głębinowie, nr 56 na obszarze 93-31 AZP
51	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 16 w Głębinowie, nr 57 na obszarze 93-31 AZP
52	- punkt osadniczy neolityczny	stanowisko nr 1 w Goświnowicach, nr 121 na obszarze 93-30 AZP
53	- osada kultury pucharów lejkowatych, - cmentarzysko ? kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Goświnowicach, nr 122 na obszarze 93-30 AZP
54	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 3 w Goświnowicach , nr 47 na obszarze 93-31 AZP
55	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury łużyckiej	stanowisko nr 4 w Goświnowicach, nr 48 na obszarze 93-31 AZP
56	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego,	stanowisko nr 6 w Goświnowicach, nr 153 na obszarze 92-30 AZP

	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	
57	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - osada kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 7 w Goświnowicach, nr 154 na obszarze 92-30 AZP
58	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	stanowisko nr 8 w Goświnowicach, nr 155 na obszarze 92-30 AZP
59	- punkt osadniczy kultury unietyckiej, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 9 w Goświnowicach, nr 156 na obszarze 92-30 AZP
60	- ślad osadnictwa pradziejowego	stanowisko nr 10 w Goświnowicach, nr 157 na obszarze 92-30 AZP
61	- ślad osadnictwa pradziejowego, punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 11 w Goświnowicach, nr 124 na obszarze 93-30 AZP
62	- ślad osadnictwa pradziejowego, - grodzisko wczesnośredniowieczne, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 12 w Goświnowicach, nr 125 na obszarze 93-30 AZP
63	- punkt osadniczy neolityczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 13 w Goświnowicach, nr 126 na obszarze 93-30 AZP
64	- punkt osadniczy neolityczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 14 w Goświnowicach, nr 127 na obszarze 93-30 AZP
65	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 15 w Goświnowicach, nr 128 na obszarze 93-30 AZP
66	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 16 w Goświnowicach, nr 129 na obszarze 93-30 azp
67	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 17 w Goświnowicach, nr 130 na obszarze 93-30 AZP
68	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 18 w Goświnowicach,

		nr 131 na obszarze 93-30 AZP
69	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 19 w Goświnowicach, nr 132 na obszarze 93-30 AZP
70	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 20 w Goświnowicach, nr 133 na obszarze 93-30 AZP
71	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - osada późnośredniowieczna	stanowisko nr 21 w Goświnowicach, nr 134 na obszarze 93-30 AZP
72	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 22 w Goświnowicach, nr 135 na obszarze 93-30 AZP
73	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 23 w Goświnowicach, nr 136 na obszarze 93-30 AZP
74	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 24 w Goświnowicach, nr 137 na obszarze 93-30 AZP
75	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 25 w Goświnowicach, nr 138 na obszarze 93-30 AZP
76	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 26 w Goświnowicach, nr 139 na obszarze 93-30 AZP
77	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 27 w Goświnowicach, nr 140 na obszarze 93-30 azp
78	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 3 w Hajdukach nyskich, nr 69 na obszarze 95-31 AZP
79	- osada wczesnośredniowieczna, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Hajdukach nyskich, nr 70 na obszarze 9531 AZP
80	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	stanowisko nr 5 w Hajdukach Nyskich, nr 31 na obszarze 94-31 AZP
81	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 6 w Hajdukach Nyskich, nr 32 na obszarze 94-31 AZP

82	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 7 w Hajdukach Nyskich, nr 33 na obszarze 94-31 AZP
83	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 8 w Hajdukach Nyskich, nr 34 na obszarze 94-31 AZP
84	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 9 w Hajdukach Nyskich, nr 35 na obszarze 94-31 AZP
85	- punkt osadniczy kręgu kultur naddunajskich	stanowisko nr 10 w Hajdukach Nyskich, nr 36 na obszarze 94-31 AZP
86	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych	stanowisko nr 11 w Hajdukach Nyskich, nr 37 na obszarze 94-31 AZP
87	- punkt osadniczy kultury lendzielskiej, - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 1 w Hanuszowie, nr 87 na obszarze 93-31 AZP
88	- ślad osadnictwa neolitycznego, osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 1 w Łławie, nr 1 na obszarze 95-31 AZP
89	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Łławie, nr 2 na obszarze 95-31 AZP
90	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 3 w Łławie, nr 3 na obszarze 95-31 AZP
91	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 4 w Łławie, nr 4 na obszarze 95-31 AZP
92	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 5 w Łławie, nr 5 na obszarze 95-31 AZP
93	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 6 w Łławie, nr 6g na obszarze 95-31 AZP
94	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 7 w Łławie, nr 7 na obszarze 95-31 AZP

95	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 8 w Iławie, nr 8 na obszarze 95-31 AZP
96	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 9 w Iławie, nr 9 na obszarze 95-31 AZP
97	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	stanowisko nr 10 w Iławie, nr 10 na obszarze 95-31 AZP
98	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 11 w Iławie, nr 11 na obszarze 95-31 AZP
99	- pradziejowy punkt osadniczy, - późnośredniowieczny punkt osadniczy	stanowisko nr 12 w Iławie, nr 12 na obszarze 95-31 AZP
100	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 13 w Iławie, nr 13 na obszarze 95-31 AZP
101	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 14 w Iławie, nr 14 na obszarze 95-31 AZP
102	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 15 w Iławie, nr 15 na obszarze 95-31 AZP
103	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 1 w Jędrzychowie, nr 49 na obszarze 93-31 AZP
104	- ślad osadnictwa pradziejowego	stanowisko nr 2 w Jędrzychowie, nr 50 na obszarze 93-31 AZP
105	- ślad osadnictwa nowożytnego	stanowisko nr 3 w Jędrzychowie, nr 51 na obszarze 93-31 AZP
106	- punkt osadniczy kultury ceramiki wstęgowej klutej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 8 w Kępnicy, nr 52 na obszarze 94-32 AZP
107	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 9 w Kępnicy, nr 53 na obszarze 94-32 AZP

108	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 1 w Konradowej, nr 73 na obszarze 93-31 AZP
109	- osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Konradowej, nr 2 na obszarze 93-32 AZP
110	- skarb kultury łużyckiej	stanowisko nr 1 w Kopernikach, nr 14 na obszarze 94-31 AZP
111	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Kopernikach, nr 16 na obszarze 95-30 AZP
112	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 3 w Kopernikach, nr 17 na obszarze 95-30 AZP
113	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	stanowisko nr 4 w Kopernikach, nr 18 na obszarze 95-30 AZP
114	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 5 w Kopernikach, nr 19 na obszarze 95-30 AZP
115	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 6 w Kopernikach, nr 20 na obszarze 95-30 AZP
116	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 7 w Kopernikach, nr 21 na obszarze 95-30 AZP
117	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 8 w Kopernikach, nr 22 na obszarze 95-30 AZP
118	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 9 w Kopernikach, nr 23 na obszarze 95-30 AZP
119	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 10 w opernikach, nr 24 na obszarze 95-30 AZP
120	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 11 w Kopernikach, nr 25 na obszarze 95-30 AZP
121	- ślad osadnictwa pradziejowego,	stanowisko nr 12 w Kopernikach, nr 26 na obszarze 95-30 AZP

	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	
122	- cmentarzysko kultury łużyckiej	stanowisko nr 13 w Kopernikach, nr 22 na obszarze 95-31 AZP
123	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 14 w Kopernikach, nr 23 na obszarze 95-31 AZP
124	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 15 w Kopernikach, nr 24 na obszarze 95-31 AZP
125	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 16 w Kopernikach nr 25 na obszarze 95-31 AZP
126	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - późnośredniowieczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 17 w Kopernikach, nr 26 na obszarze 95-31 AZP
127	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 18 w Kopernikach, nr 27 na obszarze 95-31 AZP
128	- osada kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 19 w Kopernikach, nr 28 na obszarze 95-31 AZP
129	- osada kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 20 w Kopernikach, nr 29 na obszarze 95-31 AZP
130	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 21 w Kopernikach, nr 30 na obszarze 95-31 AZP
131	- pradziejowy ślad osadnictwa	stanowisko nr 22 w Kopernikach, nr 31 na obszarze 95-31 AZP
132	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 23 w Kopernikach, nr 32 na obszarze 95-31 AZP
133	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 24 w Kopernikach, nr 33 na obszarze 95-31 AZP
134	- osada wczesnośredniowieczna,	stanowisko nr 1 w Kubicach, nr 1

	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	na obszarze 93-32 AZP
135	- grodzisko	stanowisko nr 1 w Morowie, nr 16 na obszarze 95-31 AZP
136	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 2 w Morowie, nr 17 na obszarze 95-31 AZP
137	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 3 w Morowie, nr 18 na obszarze 95-31 AZP
138	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa nowożytnego	stanowisko nr 4 w Morowie, nr 19 na obszarze 95-31 AZP
139	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 5 w Morowie, nr 20 na obszarze 95-31 AZP
140	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy z wczesnego okresu epoki brązu,	stanowisko nr 6 w Morowie, nr 21 na obszarze 95-31 AZP
141	- osada – pracownia hutnicza późnośredniowieczna	stanowisko nr 7 w Morowie, nr 15 na obszarze 94-31 AZP
142	- stare miasto w granicach średniowiecznych murów obronnych i nowożytnych fortyfikacji miejskich	stanowisko nr 1 w Nysie, nr 58 na obszarze 93-31 AZP
143	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Nysie, nr 59 na obszarze 93-31 AZP
144	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 3 w Nysie, nr 24 na obszarze 94-31 AZP
145	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Nysie, nr 25 na obszarze 94-31 AZP
146	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 5 w Nysie, nr 26 na obszarze 94-31 AZP posesja przy ul. K. Pułaskiego 24
147	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 6 w Nysie, nr 27

		na obszarze 94-31 AZP
148	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 7 w Nysie, nr 28 na obszarze 94-31 AZP
149	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 8 w Nysie, nr 60 na obszarze 93-31 AZP, Nysa, ul. Orłąt Lwowskich 6
150	- ślad osadnictwa neolitycznego	stanowisko nr 9 w Nysie, nr 61 na obszarze 93-31 AZP
151	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 10 w Nysie, nr 62 na obszarze 93-31 AZP
152	- pradziejowy ślad osadnictwa - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 11 w Nysie, nr 63 na obszarze 93-31 AZP
153	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 12 w Nysie, nr 64 na obszarze 93-31 AZP
154	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	stanowisko nr 13 w Nysie, nr 65 na obszarze 93-31 AZP
155	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - późnośredniowieczny ślad osadnictwa	stanowisko nr 14 w Nysie, nr 66 na obszarze 93-31 AZP
156	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 15 w Nysie, nr 67 na obszarze 93-31 AZP
157	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 16 w Nysie, nr 68 na obszarze 93-31 AZP
158	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 1 w Przełęku, nr 65 na obszarze 95-31 AZP
159	- osada kultury przeworskiej	stanowisko nr 2 w Przełęku, nr 66

		na obszarze 95-31 AZP
160	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 3 w Przełęku, nr 67 na obszarze 95-31 AZP
161	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej	stanowisko nr 4 w Przełęku, nr 68 na obszarze 95-31 AZP
162	- ślad osadnictwa pradziejowego	stanowisko nr 5 w Przełęku, nr 38 na obszarze 94-31 AZP
163	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 6 w Przełęku, nr 39 na obszarze 94-31 AZP
164	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 7 w Przełęku, nr 40 na obszarze 94-31 AZP
165	- osada kultury pucharów lejkowatych, - cmentarzysko kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Radzikowicach, nr 2 na obszarze 93-31 AZP
166	- osada kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 1 w Radzikowicach, nr 1 na obszarze 93-31 AZP
167	- punkt osadniczy z okresu neolitu, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	stanowisko nr 3 w Radzikowicach, nr 3 na obszarze 93-31 AZP
168	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Radzikowicach, nr 4 na obszarze 93-31 AZP
169	- punkt osadniczy neolityczny, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	stanowisko nr 5 w Radzikowicach, nr 5 na obszarze 93-31 AZP

170	<ul style="list-style-type: none"> - ślad osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej, - punkt osadniczy kultury lendzielskiej, - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - osada kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny 	stanowisko nr 6 w Radzikowicach, nr 6 na obszarze 93-31 AZP
171	<ul style="list-style-type: none"> - osada neolityczna, - cmentarzysko kultury ceramiki wstęgowej kłutej, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny 	stanowisko nr 7 w Radzikowicach, nr 7 na obszarze 93-31 AZP
172	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego 	stanowisko nr 10 w Radzikowicach, nr 10 na obszarze 93-31 AZP
173	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny 	stanowisko nr 11 w Radzikowicach, nr 11 na obszarze 93-31 AZP
174	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny 	stanowisko nr 12 w Radzikowicach, nr 12 na obszarze 93-31 AZP
175	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury ceramiki wstęgowej rytej, - punkt osadniczy kultury ceramiki sznurowej, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny 	stanowisko nr 14 w Radzikowicach, nr 14 na obszarze 93-31 AZP
176	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - cmentarzysko kultury łużyckiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego 	stanowisko nr 16 w Radzikowicach, nr 16 na obszarze 93-31 AZP
177	<ul style="list-style-type: none"> - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, 	stanowisko nr 20 w Radzikowicach, nr 20

	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	na obszarze 93-31 AZP
178	- punkt osadniczy neolityczny	stanowisko nr 22 w Radzikowicach, nr 22 na obszarze 93-31 AZP
179	- grodzisko	stanowisko nr 28 w Radzikowicach, nr 28 na obszarze 93-31 AZP
180	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy neolityczny, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej	stanowisko nr 29 w Radzikowicach, nr 29 na obszarze 93-31 AZP
181	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 32 w Radzikowicach, nr 32 na obszarze 93-31 AZP
182	- pradziejowy ślad osadnictwa, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 35 w Radzikowicach, nr 54 na obszarze 92-31 AZP
183	- neolityczny punkt osadniczy, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 36 w Radzikowicach, nr 55 na obszarze 92-31 AZP
184	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 37 w Radzikowicach, nr 158 na obszarze 92-30 AZP
185	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 38 w Radzikowicach, nr 159 na obszarze 92-30 AZP
186	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	stanowisko nr 39 w Radzikowicach, nr 35 na obszarze 93-31 AZP
187	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	stanowisko nr 40 w Radzikowicach, nr 36 na obszarze 93-31 AZP
188	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 41 w Radzikowicach, nr 37 na obszarze 93-31 AZP

189	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 42 w Radzikowicach, nr 38 na obszarze 93-31 AZP
190	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 43 w Radzikowicach nr 39 na obszarze 93-31 AZP
191	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - ślad osadnictwa nowożytnego	stanowisko nr 44 w Radzikowicach, nr 40 na obszarze 93-31 AZP
192	- skarb 1224 srebrnych monet w 2 naczyniach glinianych	stanowisko nr 45 w Radzikowicach nr 41 na obszarze 93-31 AZP
193	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 1 w Regulicach, nr 101 na obszarze 92-31 AZP
194	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Regulicach, nr 102 na obszarze 92-31 AZP
195	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 3 w Regulicach, nr 103 na obszarze 92-31 AZP
196	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Regulicach, nr 104 na obszarze 92-31 AZP
197	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 5 w Regulicach, nr 88 na obszarze 93-31 AZP
198	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 6 w Regulicach, nr 89 na obszarze 93-31 AZP
199	- punkt osadniczy kultury amfor kulistych	stanowisko nr 7 w Regulicach, nr 90 na obszarze 93-31 AZP
200	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 8 w Regulicach, nr 91 na obszarze 93-31 AZP
201	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	stanowisko nr 9 w Regulicach, nr 92

		na obszarze 93-31 AZP
202	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 7 w Rusocinie, nr 7 na obszarze 93-32 AZP
203	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 8 w Rusocinie, nr 8 na obszarze 93-32 AZP
204	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	stanowisko nr 9 w Rusocinie, nr 9 na obszarze 93-32 AZP
205	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 10 w Rusocinie, nr 10 na obszarze 93-32 AZP
206	- ślad osadnictwa neolitycznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 11 w Rusocinie, nr 11 na obszarze 93-32 AZP
207	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 12 w Rusocinie, nr 12 na obszarze 93-32 AZP
208	- punkt osadniczy z epoki kamienia	stanowisko nr 1 w Sękowicach, nr 94 na obszarze 93-31 AZP
209	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Sękowicach, nr 50 na obszarze 92-31 AZP
210	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	stanowisko nr 3 w Sękowicach nr 51 na obszarze 92-31 AZP
211	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Sękowicach, nr 52 na obszarze 92-31 AZP
212	- grodzisko	stanowisko nr 5 w Sękowicach, nr 53 na obszarze 92-31 AZP
213	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 6 w Sękowicach, nr 95 na obszarze 93-31 AZP
214	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	stanowisko nr 7 w Sękowicach, nr 96

		na obszarze 93-31 AZP
215	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 8 w Sękowicach, nr 97 na obszarze 93-31 AZP
216	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 9 w Sękowicach, nr 98 na obszarze 93-31 AZP
217	- pradziejowy punkt osadniczy	stanowisko nr 10 w Sękowicach, nr 99 na obszarze 93-31 AZP
218	- punkt osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 11 w Sękowicach, nr 100 na obszarze 93-31 AZP
219	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 12 w Sękowicach, nr 101 na obszarze 93-31 AZP
220	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa kultury amfor kulistych, - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	stanowisko nr 13 w Sękowicach, nr 102 na obszarze 93-31 AZP
221	- ślad osadnictwa neolitycznego, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 14 w Sękowicach, nr 103 na obszarze 93-31 AZP
222	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 15 w Sękowicach, nr 104 na obszarze 93-31 AZP
223	- grodzisko	stanowisko nr 1 w Siestrzechowicach, nr 1 na obszarze 94-31 AZP
224	- ślad osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej	stanowisko nr 2 w Siestrzechowicach, nr 2 na obszarze 94-31 AZP
225	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej , - późnośredniowieczna pracownia kuźnicza miedzi	stanowisko nr 3 w Siestrzechowicach, nr 3 na obszarze 94-31 AZP

226	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 4 w Siostrzechowicach nr 4 na obszarze 94-31 AZP
227	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych	stanowisko nr 1 w Wyszkanie, nr 68 na obszarze 94-32 AZP
228	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny - punkt osadniczy późnośredniowieczny	stanowisko nr 2 w Wyszkanie, nr 39 na obszarze 93-32 AZP
229	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	stanowisko nr 3 w Wyszkanie, nr 40 na obszarze 93-32 AZP
230	- punkt osadnictwa późnośredniowiecznego	stanowisko nr 4 w Wyszkanie, nr 41 na obszarze 93-32 AZP

6.7 UKŁADY URBANISTYCZNE I RURALISTYCZNE

Miasto Nysa posiada zabytkowy układ urbanistyczny, który został wpisany do rejestru zabytków pod numerem 107/54 z dnia 28.05.1954 roku. W opisie zabytku zawartym w decyzji wskazano: Stare miasto Nysa w granicach średniowiecznego założenia miasta, zamknięte ulicami: Wyspiańskiego, Roosevelta, Bema, Krasińskiego, Żeromskiego, Słowackiego i Powstańców, łącznie z przyległymi terenami ograniczonymi ulicami: Jagiełły, Bolesława Śmiałego.

Średniowieczne miasto Nysa składało się z dwóch części obwiedzionych fortyfikacjami: Nowego i Starego Miasta. Stare Miasto jest zespołem osadniczym pochodzącym z pocz. XIII wieku, usytuowanym na południe od Nowego Miasta, którego ośrodkiem był rynek i bazylika św. Jakuba i św. Agnieszki. Ukształtowany w

średniowieczu, rozbudowany w czasach nowożytnych układ głównych traktów komunikacyjnych Nysy do czasów dzisiejszych nie uległ zmianie.

Szczególnie charakterystycznym elementem układu urbanistycznego Nysy jest Rynek o nieregularnym rzucie prostokąta, będący jednym z kilku największych na terenie Śląska. W jego środku znajduje się blok zabudowy, obejmujący pierwotnie ratusz, sukiennice, dom wagi miejskiej oraz dom solarzy. Obecnie, wskutek zniszczeń wojennych, Rynek jest w mniejszej części zabudowany kamienicami, a w większej blokami wybudowanymi w okresie po II wojnie światowej. W centralnej części rynku znajdują się kamienice, ratusz oraz tzw. planty - teren zielony, założony na miejscu nieodbudowanej zabudowy śródrynkowej.

Na terenie gminy Nysa zlokalizowane są także interesujące układy ruralistyczne, z których część została wpisana do gminnej ewidencji zabytków. Do najciekawszych należą: Domaszkowice, Jędrzychów, Sękowice oraz szczególnie wartościowy układ wsi Złotogłowice.

Domaszkowice to ulicówka, charakteryzująca się regularną, zwartą zabudową, przede wszystkim o układzie szczytowym, zwłaszcza wzdłuż głównej drogi. Przez wieś przepływa potok tworzący charakterystyczny krajobraz. Zachowało się kilka ozdobnych bram lub słupów bramnych, dominantę stanowi wieża kościoła. Spośród ważniejszych elementów zabytkowych wyróżnić należy kościół pw. św. Jerzego, posąg św. Jana Nepomucena, liczne kapliczki i krzyże przydrożne oraz zabytkowy budynek szkoły.

Jędrzychów posiada charakter owalnicowy z zabudową o układzie szczytowym wzdłuż dwóch wrzecionowato schodzących się dróg, z placem w środku. Podstawę układu stanowi regularna zwarta zabudowa wydłużonych działek, krótszym bokiem przylegających do drogi. Znajdujące się na nich budynki mieszkalne o dwuspadowych dachach, ustawione blisko krawędzi tworzą regularne pierzeje drogi. Cechą charakterystyczną układu wsi jest pojawiający się pas zieleni. Do najcenniejszych obiektów zabytkowych należy kościół pw. Matki Boskiej Wiernej i św. Rocha (dominanta), zabytkowa szkoła oraz liczne krzyże i kapliczki przydrożne.

Sękowice to kolejna ulicówka, charakteryzująca się czytelnym schematem organizacji zabudowy oraz zachowanymi wewnętrznymi osiami kompozycyjnymi. Występuje tu charakterystyczny schemat organizacji zabudowy poszczególnych zagród, z budynkami zlokalizowanymi wzdłuż bocznych i tylnej granicy działki na planie litery U. Częstym elementem zagrody jest ogród warzywny.

Złotogłowice charakteryzują się zabudową zwartą, o regularnych pierzejach, dwuspadowych dachach. Charakterystyczny kształt zabudowy Złotogłowic sięga XVIII wieku, wiąże się z pojawieniem budownictwa frankońskiego oraz coraz powszechniejszym stosowaniem cegły. Zagroda frankońska maksymalnie wykorzystywała wąską średniowieczną działkę: budynki mieszkalne ustawione szczytowo do ulicy większy – dom gospodarzy, mniejszy tzw. wycug – mieszkanie dla rodziców, po przekazaniu przez nich gospodarstwa dzieciom. Między budynkami znajduje się mur z bramą przejazdową i jedną bądź dwoma furtami zamykający zagrodę od drogi. Za budynkami mieszkalnymi dostawiano w tej samej linii zabudowania gospodarcze. Zagrodę od tyłu zamykała stodoła, z której bezpośrednio wyjeżdżało się z zagrody na pola. Na środku podwórza, bądź w obrębie ogrodów oddzielających zagrodę od drogi budowano lamusy, często drewniane do przechowywania np. zboża.

Na obecną wieś Złotogłowice składają się pierwotnie dwie odrębne wioski, sięgające swoją lokacją czasów średniowiecza. Większa część lokowana na prawie niemieckim to dawna wieś Gross Neundorf, która powstała wzdłuż jednej drogi, stając się główną osią kompozycyjną układu. Wieś posiada wąskie działki siedliskowe, odchodzące od jednej ulicy. Jest to klasyczny przykład wsi ulicowej, powstałej w średniowieczu. Mniejsza część Złotogłowic - dawna wieś Weitzenberg została założona jako wieś owalnicowo-ulicowa, która miała układ pól uprawnych – niwowy. Na mapie widoczny jest blokowy układ pól uprawnych poszczególnych niw. Wieś posiadała wewnętrzny wydłużony plac, na którym pierwotnie znajdował się staw, w którym pojono spędzane z pastwisk bydło. Na terenie tzw. nawsia – znajdowała się również kuźnia oraz gospoda. Układ ten czytelny jest do dziś. O tym, że wieś Złotogłowice powstała z połączenia dwóch wsi świadczy układ pól na ich

pograniczu. Działki mają układ prostopadły do działek wsi Gross Neundorf i łączą się z dawnym układem niwowym wsi Weitzenberg.

Wieś Złotogłowice została sklasyfikowana i oceniona jako wybitna przez zespół doradczy Wojewody Opolskiego w dwóch kategoriach: ze względu na jednolite fragmenty historycznego układu przestrzennego oraz pojedyncze obiekty, pojedyncze cechy i wyróżniki. W krótkiej charakterystyce wsi zwrócono uwagę na zachowany czytelny, historyczny układ zabudowy, klasyczną dominantę kościoła w panoramie wsi, bogaty detal ozdobny na budynkach, liczne obiekty małej architektury. W zasadzie główną wartością wsi Złotogłowice jest istniejąca substancja materialna i ukształtowanie przestrzeni, na które składają się:

- zabudowa zwarta, czytelny jednolity układ wsi ulicówki,
- regularność pierzei, dwuspadowe dachy,
- zachowanie zabudowy zagrodowej z bramami wjazdowymi/wejściowymi,
- zachowanie okazałych, reprezentacyjnych, piętrowych domów, które są charakterystyczne tylko dla terenów Dolnego Śląska i Opolszczyzny
- bogaty detal architektoniczny elewacji: gzymsy, pilastry, podziały płycinowe wypełnione stiukowymi dekoracjami z motywami roślinnymi, zoomorficznymi czy geometrycznymi, profilowane opaski okienne z wydatnymi naczółkami; bardzo często w niszy na elewacji umieszczane elementy religijne (krzyż, figury świętych).
- charakterystyczne budynki gospodarcze (lamusy, spichlerzyki),
- częściowe zachowanie nawierzchni: kostka brukowa na drogach, kostka we wnętrzach zagród,
- zabytkowy kościół – dominanta w panoramie wsi,
- liczne kapliczki i krzyże,
- częściowo ukwiecone przedogródki,
- częściowe zachowanie stolarki, szczególnie drzwi.

Gmina Nysa w sposób aktywny zamierza uczestniczyć w pracach związanych z zachowaniem układów ruralistycznych z jej terenu, a samo utrzymanie zabytkowego charakteru układów jest jednym z podstawowych elementów niniejszego Programu.

6.8 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości kulturowej.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Elementy historyczne zawiera również herb miejski, choć istnieją w stosunku do niego pewne wątpliwości natury heraldycznej. Aktualny herb Nysy przedstawia sześć białych kwiatów lilii, górny rząd o trzech, środkowy o dwóch kwiatach, pod nimi kwiat pojedynczy; pole herbowe koloru czerwonego.

Pierwotny herb pojawił się na pieczęci z 1260 i przedstawiał wieżę z bramą, w środku której znajduje się pastorał - symbol władzy biskupów wrocławskich; symbolu tego nie ma na pieczęci z 1290. W 1306 na pieczęci pojawił się Jan Chrzciciel, patron wrocławskiego kościoła katedralnego i całego biskupstwa wrocławskiego. Święty, trzymający w lewej ręce Baranka Bożego, stoi przed strzelistym, gotyckim

budynkiem (być może jest to nyska bazylika); u jego nóg klęczy postać biskupa w mitrze i z pastorałem.

Na pieczęci z 1397 u stóp Jana Chrzciciela pojawiły się dwie lilie (w heraldyce symbol niewinności), na razie jako dodatek. Z początkiem XV wieku lilie umieszczono, początkowo, na jednej tarczy, a potem na dwóch, zgrupowane po trzy (były one wyrazem świeckiej władzy biskupów w Księstwie nyskim). Nie wiadomo kiedy i na jak długo tarcza z liliami stała się samodzielnym herbem miasta, ale występuje ona w herbarzu Johanna Siebmachera z 1605. Nie wiadomo też, kiedy liczba lilii wzrosła do sześciu - herb w takiej formie znajduje się m.in. na Moście Karola w Pradze oraz w nyskiej katedrze (nie jest jednak pewne czy to wyobrażenie pochodzi z XVI wieku czy z okresu regotyżacji kościoła pod koniec XIX wieku). Herb z sześcioma liliami jest też na nyskiej Fontannie Trytona z 1701.

W II połowie XIX wieku w okresie przynależności do państwa pruskiego pojawiały się oba historyczne herby - sama tarcza herbowa z liliami (np. na pocztówce z 1898) oraz wizerunek św. Jana z dwiema tarczami herbowymi. Ten drugi herb pojawia się na rysunku Otto Huppa z 1898 - w tarczach znajdują się po trzy lilie, natomiast na herbie z 1909, umieszczonym na Szpitalu Miejskim, po sześć.

Obecny symbol obowiązuje oficjalnie od 1990, kiedy 23 sierpnia Rada Miejska przyjęła lilie jako główny herb Miasta.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Gminy Nysa, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Niezwykle atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki• Drogowa i kolejowa dostępność komunikacyjna,• Niewielka odległość od siedziby województwa - Opola• Miasto Nysa stanowi jednocześnie siedzibę władz powiatowych, co wzmacnia rolę Gminy• Przygraniczne położenie• Bogata historia Gminy i całego regionu• Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej• Zachowane stanowiska archeologiczne (w tym grodziska)• Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej• Pomnik Historii – bazylika kościoła św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki w Nysie• Zachowane niezwykle cenne fortyfikacje Twierdzy Nysa• Ciekawe przykłady zachowanych układów ruralistycznych (np. wsie Jędrzychów, Sękowice, Złotogłowice)• Jezioro Nyskie będące centrum rekreacji i wypoczynku• Duża liczba szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym• Relatywnie duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego• Wykorzystywanie funduszy unijnych• Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy• Obecność regionalistów i znawców lokalnej historii• Odbywające się regularnie imprezy	<ul style="list-style-type: none">• Znacząca dysproporcja ludnościowa i gospodarcza pomiędzy Miastem Nysa, a terenami wiejskimi Gminy• Zanedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków• Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych• Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych• Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego• Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego• Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych• Brak efektywnych powiązań drogowych i kolejowych z Republiką Czeską• Brak obwodnicy miasta• Intensywny ruch samochodowy prowadzony ulicami centrum miasta• Niezbyt dobra jakość części dróg kołowych• Braki w infrastrukturze turystycznej i noclegowej (zwłaszcza na terenach wiejskich Gminy)

<p>kulturalne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gęsta sieć szlaków turystycznych • Zwiększająca się liczba odwiedzających Nysę turystów • Bogactwo przyrodnicze i czystość środowiska • Aktywna działalność organizacji pozarządowych • Często aktualizowana strona internetowa Gminy, zawierająca bogate informacje dotyczące historii i zabytków regionu • Niezależność od sezonowości turystyki • Uznana marka i dobry wizerunek Nysy 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych Gminy • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Dalszy rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym regionu • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Rozwój transgranicznego ruchu turystycznego • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Częściowy zanik tradycji i tożsamości regionalnej, związany ze zmianami stylu życia (zwłaszcza młodzieży) • Konkurencja ze strony innych miejscowości turystycznych (np. Kotliny Kłodzkiej) • Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony

<ul style="list-style-type: none"> • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Opolskiego 	<p>dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe (zwłaszcza zagrożenia ze strony rzeki Nysa Kłodzka) • Akty wandalizmu
--	--

Źródło: opracowanie własne

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NYSA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów planistycznych Gminy.

PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, w tym Pomnik Historii – farę kościoła św. Jakuba w Nysie.

2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych oraz badań archeologicznych, w tym grodzisk zlokalizowanych na terenie Gminy Nysa.
3. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Opolu przy identyfikacji i realizacji zadań związanych z ochroną zabytków zlokalizowanych na terenie Gminy Nysa
4. Współpraca z zespołem powołanym przez Wojewodę Opolskiego do spraw zachowania dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej w części dotyczącej sołectw należących do Gminy Nysa.

Cel szczegółowy I.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych i lokalizacji GPS i kodów QR.
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne Gminy
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych
4. Kontynuacja konkursu architektonicznego „Perły Nysy” – nagradzanie odrestaurowanych obiektów.

Cel szczegółowy I.3 Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Gminy, w tym z Lokalnym Programem Rewitalizacji
2. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy Gminy
3. Realizacja zasad ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do historycznego układu urbanistycznego Nysy oraz układów ruralistycznych
4. Przyjęcie koncepcji zagospodarowania i podjęcia prac porządkowych i zabezpieczających terenów cmentarnych oraz konserwacja sztuki sepulkralnej.
5. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków

Cel szczegółowy I.4 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)
2. Podjęcie działań w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów zabytkowych
3. Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym Programem Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych

Cel szczegółowy I.5 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego
3. Współpraca z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Nysie przy realizacji projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
4. Wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Gminy

PRIORYTET II - BUDOWANIE MARKI MIASTA NYSY NA ARENIE KRAJOWEJ I
MIĘDZYNARODOWEJ W OPARCIU O BOGACTWO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych
2. Tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne
3. Organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym
4. Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom Gminy i regionu wartości historyczne Gminy
5. Postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych
6. Wykorzystywanie zachowanych układów ruralistycznych jako elementu turystyki kulturowej

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie Internetu i multimediiów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację strony Gminy, koniecznie przy zachowaniu odpowiedniej czytelności przekazu
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych
3. Stworzenie systemu informacji przestrzennej z warstwą informacyjną na temat obiektów zabytkowych wchodzących w skład Gminnej Ewidencji Zabytków oraz udostępnienie go na forum publicznym
4. Opracowanie interaktywnej mapy dziedzictwa kulturowego Gminy
5. Kontynuacja komunikacji internetowej poprzez korzystanie z serwisów Facebook, YouTube i innych form interakcji

Cel szczegółowy II.3 Wzrost popularności Nysy wśród turystów z zagranicy

Działania

1. Stworzenie pełnowartościowych wersji językowych serwisów gminnych poświęconych najcenniejszym zabytkom (angielski, czeski, niemiecki)

2. Wykorzystanie aspektów związanych ze znanymi postaciami obcych narodowości z historii regionu nyskiego w celu stworzenia szlaków przeznaczonych przede wszystkim dla turysty zagranicznego
3. Opracowanie wielojęzycznych tablic informacyjnych w wybranych punktach Gminy
4. Utrzymywanie jak najwyższej jakości obsługi turysty zagranicznego w punktach informacji turystycznej

Cel szczegółowy II.4 Promocja Nysy na forum krajowym i zagranicznym

Działania:

1. Walory zabytkowe i kulturowe jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach
2. Nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa zagranicznego
3. Udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp.
4. Współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi

Cel szczegółowy II.5 Poprawa dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych

Działania:

1. Umieszczanie napisów w języku Braille'a na tablicach informacyjnych
2. Przystosowanie obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnością ruchową
3. Wykorzystanie dźwięków, muzyki i audioprzewodników w celu przedstawiania informacji o obiektach zabytkowych osobom niewidomym i niedowidzącym

Jeśli chodzi o konkretne zadania, to przez najbliższe cztery lata dla Gminy Nysa priorytetem będzie dofinansowanie kompleksowego remontu dachu kościoła pw. św. Jakuba w Nysie i kaplic bocznych, kompleksowego remontu i konserwacji elewacji oraz kompleksowego wzmocnienia i remontu sklepień. Ogólny koszt zadania oszacowany został na 3 946 321,40 zł. Na ten cel planowane jest

przeznaczenie z budżetu Gminy Nysa dotacji w wysokości 3 946 321,40 zł, co stanowi nie więcej niż 15 % ogólnych kosztów zadania, płatne przez trzy kolejne lata:

- 2014 - 1 315 000 zł
- 2015 - 1 315 000 zł
- 2016 - 1 316 321,40 zł

Całkowity koszt realizacji zadania zgodnie z kosztorysami inwestorskimi to 26 308 809,36 zł, zadanie będzie współfinansowane ze środków Mechanizmu Finansowego EOG - Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego. Uruchomienie dotacji z budżetu gminy uwarunkowane jest pozyskaniem przez Parafię Rzymskokatolicką pw. św. Jakuba St. i św. Agnieszki dofinansowania w ramach wspomnianego Mechanizmu EOG.

Z uwagi na znaczne obciążenie budżetu Gminy Nysa wsparciem finansowym dla inwestycji związanych z bazyliką św. Jakuba i św. Agnieszki finansowanie pozostałych zadań na podstawie Uchwały Rady Miejskiej z 2007 roku może być ograniczone w porównaniu do poprzednich lat, w których średnio Gmina Nysa przeznaczała 500 000 zł. rocznie. Gmina skupi się na wsparciu merytorycznym dla potencjalnych beneficjentów oraz pomocy przy przygotowywaniu wniosków aplikacyjnych o środki z programów zewnętrznych. Przewidziane są też dofinansowania wkładu własnego dla organizacji pozarządowych starających się o fundusze z programów zewnętrznych.

Na terenach wiejskich przewidywane są działania mające na celu zachowanie najcenniejszych zabytkowych układów ruralistycznych wsi z terenu Gminy. Wsparcie dla działań przy innych obiektach uzależnione będzie od dostępnych środków finansowych.

Niemniej jednak Gmina będzie informować na bieżąco potencjalnych beneficjentów (właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych) o możliwości pozyskiwania środków z innych źródeł i programów, a pracownicy Urzędu Miejskiego pomagać będą przy przygotowaniu wniosków aplikacyjnych. Ponadto organizacje pozarządowe będą mogły starać się o sfinansowanie wkładu własnego z budżetu Gminy Nysa w przypadku pozyskania dotacji ze źródeł zewnętrznych.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nysa powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Nysa zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),

- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego - gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

Gmina Nysa dofinansowała w roku 2013 Parafię Rzymskokatolicką pw. św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie kwotą 120 000 zł brutto z przeznaczeniem na dofinansowanie konserwacji części elewacji zachodniej wraz z przyporą przy elewacji zachodniej i częścią przypory północno-zachodniej dzwonnicy przy bazylice pw. św. Jakuba i św. Agnieszki. Dodatkowo, środki w wysokości 9 942,64 zł brutto przekazane zostały Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP w Kępnicy na prace związane z konserwacją obrazu-epitafium Jana Ignacego Frantzke w kościele parafialnym w Kępnicy, środki w wysokości 37 272 zł brutto przeznaczone zostały na dofinansowanie remontu i konserwacji elewacji kościoła filialnego w Przełęku, a 5 999 zł brutto przeznaczone zostało na dofinansowanie renowacji ściany południowej elewacji kościoła św. Dominika w Nysie.

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę

wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG
- inne źródła

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z artykułem 73 ustawy o ochronie zabytków jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczegółowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone

w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;

➤ nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,

- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,
- zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”. którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.) Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Skupia się on następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;

- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów” a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w ramach: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Programu Kultura 2007-2013. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.

- Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO NA LATA 2007 – 2013

Formy dofinansowania na projekty związane z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego możliwe do realizacji na terenie Gminy Nysa wskazano w Osi priorytetowej VI „Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych”.

Celem szóstej osi priorytetowej jest nadanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz ożywienie obszarów miejskich i zdegradowanych dla zwiększenia ich atrakcyjności przestrzennej i gospodarczej oraz stworzenia warunków dla wzrostu zatrudnienia na tych terenach.

Zgodnie z zapisami RPO WO 2007-2013 realizacja Osi 6 obejmuje przedsięwzięcia podejmowane na wyznaczonych obszarach, wiążące działania polegające na rozwoju zasobów infrastrukturalnych z działaniami zmierzającymi do ożywienia społeczno-gospodarczego.

Ze względu na duże znaczenie, jakim dla terenów zurbanizowanych województwa opolskiego są problemy gospodarcze, zaniedbane, zdegradowane struktury przestrzenne oraz wykluczenie społeczne - przedmiotem działań w ramach Osi jest rewitalizacja obszarów miejskich. Wsparcie tych obszarów przyczynia się zarówno do rozwoju miast, jako pól wzrostu gospodarczego, ale również do przyległych terenów i wpływać w sposób zrównoważony na rozwój całego województwa opolskiego. W efekcie doprowadza to do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej na obszarach miejskich, podnoszenia ich atrakcyjności, wspierania wzrostu oraz tworzenia nowych i lepszych miejsc pracy. Rewitalizacja tych obszarów wprowadzać powinna rozwiązania w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej.

Działania podejmowane w ramach Osi 6 na obszarach miejskich odnoszą się m.in. do rehabilitacji przestrzeni publicznej, w tym rozdzielenia funkcji przemysłowych od mieszkaniowych i rekreacyjnych, kształtowania przestrzeni i zabudowy w sposób ułatwiający mieszkańcom wzajemną komunikację i kooperację. Ponadto działania realizowane w ramach Osi dotyczą także konstruowania bezpiecznych przestrzeni, a tym samym brane są pod uwagę zadania z zakresu poprawy bezpieczeństwa mieszkańców z terenów podlegających rewitalizacji, jako obszarów szczególnie zagrożonych patologiami. Wsparciem objęte są m.in. centra starych miast, obiekty dziedzictwa kulturowego oraz podejmowane są niezbędne działania w obszarze infrastruktury, w tym komunalnej i energetycznej dotyczące wyłącznie terenów rewitalizowanych. W ramach działań na obszarach miejskich wspierane są również inwestycje związane bezpośrednio z tkanką mieszkaniową. Inwestycje w mieszkalnictwo skierowane są głównie do spółdzielni mieszkaniowych i samorządów lokalnych, a dotyczą budynków wielorodzinnych oraz budynków będących własnością władz publicznych, przeznaczonych na potrzeby mieszkaniowe dla ludności o niskich dochodach z terenów rewitalizowanych.

Działania w tym zakresie nie dotyczą obiektów wykorzystywanych na cele

administracji publicznej (z wyjątkiem zewnętrznych elementów obiektów wpisanych do rejestru zabytków).

Aby zapewnić kompleksowość działań związanych z rewitalizacją obszarów miejskich do objęcia wsparciem wytypowano następujące miasta: Opole – jako ośrodek wojewódzki, główne centrum obsługi regionu z siedzibami instytucji ogólnie i ponadregionalnych oraz trzy ośrodki ujęte w koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i określone jako regionalne ośrodki równoważenia rozwoju: Nysa, Brzeg, Kędzierzyn-Koźle, a także Kluczbork – jako dodatkowy, czwarty ośrodek wyznaczony w planie zagospodarowania przestrzennego województwa do pełnienia funkcji regionalnego ośrodka równoważenia rozwoju. W skali województwa opolskiego miasta: Nysa, Brzeg, Kędzierzyn-Koźle i Kluczbork stanowią tzw. ośrodki subregionalne. Ponadto wsparciem objętych zostać może także maksymalnie 10 z pozostałych kwalifikujących się miast (liczących ponad 5 tys. mieszkańców).

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ POLSKA-CZECHY NA LATA 2007-2013

W ramach programu można otrzymać bezzwrotną pomoc finansową w ramach Osi priorytetowej 2 „Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki” na projekty objęte dziedziną wsparcia 2.2 Wspieranie rozwoju turystyki.

W rozwoju turystyki wspierane są przedsięwzięcia związane z ochroną i odbudową bogactwa kulturowego i przyrodniczego, rozwojem tradycji kulturowych, podtrzymywaniem i kontynuowaniem istniejących tradycji rzemieślniczych. Współfinansowane są projekty ukierunkowane na poprawę stanu technicznego, modernizację, konserwację, odbudowę istniejących zabytków historycznych i ich zespołów (np. historycznych budynków, fortyfikacji, obiektów sakralnych) oraz innych obiektów kultury.

Szczególne uwagi poświęcane są rozwojowi infrastruktury turystycznej – tworzeniu, modernizacji i rozbudowie ścieżek rowerowych (dróg rowerowych) i tworzenia ich sieci, ścieżek jezdzieckich, szlaków turystycznych i narciarskich oraz

infrastruktury związanej z rozwijaniem innych aktywnych form turystyki. Niezbędny jest rozwój turystycznej infrastruktury towarzyszącej poprzez wsparcie projektów m.in. w zakresie oznakowania szlaków, wyposażenia sportowo-edukacyjnego, na rzecz modernizacji terenów na potrzeby imprez kulturalnych. Wsparcie dotyczy również działań związanych z rozwojem usług turystycznych i budową oraz wyposażeniem obiektów usługowych.

Wspierane są także projekty ukierunkowane na poprawę i polepszenie dostępu do informacji (również wielojęzycznej) o ofercie turystycznej i kulturalnej obszaru pogranicza, takie jak tworzenie punktów informacyjnych i ich sieci, tworzenie systemów informacji turystycznej, witryn internetowych, systemu rezerwacji turystycznej, baz danych, itd. Projekty dotyczą także stworzenia systemu informacji o zasobach kulturowych i turystycznych obszaru pogranicza polsko-czeskiego. Wspierane są również przedsięwzięcia związane z promocją obszaru, lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych będących atrakcjami turystycznymi, dziedzictwa kulturowego, jak też oferty usługowej i produktowej w turystyce, w tym działania promocyjne realizowane poza obszarem wsparcia.

Wspierane są przedsięwzięcia ukierunkowane na poprawę i rozwój oferty turystycznej, w tym poprzez opracowanie nowych produktów turystycznych obszaru pogranicza, co powinno przyczynić się do pełniejszego wykorzystania istniejącej oferty bazy wypoczynkowej i wydłużenia sezonu. W ramach tworzenia pakietu zintegrowanych usług turystycznych niezbędne jest współdziałanie podmiotów oferujących usługi i produkty turystyczne po obu stronach granicy (np. poprzez tworzenie wspólnej oferty programowej).

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH 2007 - 2013

Program jest realizowany na terenie całego kraju. Jego celem jest realizacja działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych. Wszystkie te działania są współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W ramach Osi IV Leader, której celem jest m. in. polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, lokalna społeczność wiejska opracowuje lokalną strategię rozwoju i realizuje wynikające z niej innowacyjne projekty łączące zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe, historyczne, itp., oraz wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. W ramach Osi IV w działaniu „Małe projekty” o dofinansowanie mogły ubiegać się projekty mające na celu zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, w tym przez:

- odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Wysokość uzyskanej pomocy nie może być jednorazowo wyższa niż 25 000 zł, ale łącznie wysokość dofinansowania przypadająca na jednego beneficjenta w całym okresie realizacji programu może wynieść maksymalnie 100 000 zł. Refundacji podlegają koszty kwalifikowalne poniesione przez Beneficjenta w wysokości nie przekraczającej 70% tych kosztów.

Nowością w podejściu Osi 4. Leader jest to, że w ramach małych projektów, wnioskodawcą – beneficjentem może być osoba fizyczna. Oprócz tego wnioski mogą składać także osoby prawne albo jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, ale którym ustawy przyznają zdolność prawną (Kościół Katolicki i związki wyznaniowe, stowarzyszenia i fundacje).

Kolejnym mechanizmem umożliwiającym wspieranie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego będą programy w ramach funduszy strukturalnych na lata 2014 – 2020.

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,

- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. BIBLIOGRAFIA

1. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
2. Rozporządzenie Ministra Kultury w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem
3. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem
4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego
5. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego
6. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego
7. Strategia Rozwoju Wspólnoty Międzygminno-Powiatowej Ziemi Nyskiej na lata 2004-2015
8. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nysa
9. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Nysa na lata 2004-2015
10. Lokalny Program Rewitalizacji Nysy na lata 2009-2015
11. Władysław Dziewulski, Kazimierz Zalewski, Zarys dziejów ziemi nyskiej,
12. Józef Leszczyński, Zarys dziejów miasta Nysy do roku 1740
13. Historia Nysy, opracowanie Marka Grygorowicza
14. Miasta polskie w tysiącleciu, praca zbiorowa
15. Witryna internetowa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - www.mkidn.gov.pl
16. Witryna internetowa Gminy Nysa - www.nysa.eu
17. Witryna internetowa Twierdzy Nysa - www.twierdzanysa.com
18. Witryna internetowa Nasza Nysa - www.nasza.nysa.pl
19. Witryna internetowa Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Opolskiego - www.rpo.opolskie.pl
20. Witryna internetowa Wikipedii - www.wikipedia.pl
21. Witryna internetowa Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu - www.wuozopole.pl

22. Materiały promocyjne wydane przez Urząd Gminy w Nysie
23. Sieci Najpiękniejszych Wsi – opracowanie eksperckie – Opole 2012
24. Opracowania własne